

קונטרס

הבינו

ירח האיתנים
תשפ"ב

שנה ד'
חוברת א'
גליון 166

שיעורי

הרב שמעון
שפיצער שליט"א

קול הבינוני

בארה"ב: **718.686.8300**

ארץ ישראל: **072.257.7726**

שמעו ותחי נפשכם!

האזינו למאות שיעורים
השווים לכל גפש הנאמרים
מדי יום ביומו בכל מקצועות
התורה והחסידות מסודרים
להפליא ומלאים כל טוב.

להצטרף לקבלת
השיעורים או החוברות
באימייל ולשלוח הערות:

Tel. 347.351.2400

Email. Info@MachonHavineini.com

אמרו רבותינו הקדושים (ברכות כה, ב): רבי נחוניה בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפילה קצרה, אמרו לו מה מקום לתפילה זו, אמר להם בכניסתי אני מתפלל שלא תארע תקלה על ידי, וביציאתי אני נותן הודיה על חלקי.

אף אנחנו נלך בעקבותיהם וביציאתנו את בית מדרשה של שנת ה'תשפ"א שבה למדנו הקב"ה את תורתו הקדושה, נתבונן בחסדי השי"ת עלינו במשך השנה שעברה, ואף אנחנו בחום לבנו נודה ונשבח על כל החסד שעשה עמנו, וכה נדבר:

ברוך ה' א-להינו אשר הִנַּחֵנוּ בדרך אמת, ונותן לנו תורת אמת אשר בה מלמד ידינו לקרב ואצבעותינו למלחמת היצר, ונתן בלבנו לשמוע בלמודים, לימוד המביא לידי מעשה, להבין ולהשכיל מתוך דברי התורה הקדושה עצות ותחבולות לנחותינו הדרך, דרך הקודש, מסלה העולה בית א-ל, אשר סללו מלאכי א-להים העולים ויורדים בו, עולים מעלה מעלה לעלות וליראות את פני האדון ה', ויורדים מטה מטה ללמד דעת את הפחותים שבעם, ושמרו את דרך ה'. ורוח ה' דבר במ אשר לעולם דבר ה' נצב בשמים ובארץ, דבר א-להינו יקום ויחזק לעולם, כלומר, התורה האמיתית מורה דרכינו לכל אדם ולכל זמן בכל פרשת העבור. אדרבה, תורה שלמדנו באף - בקשיים שנערמו עלינו בשנת תש"ף - הם יעמדו לנו להגיענו לתכלית השלמות שיועד לנו, על כן נהודנו שזיכנו לזה.

כל אלה - דברי קודש זיקוקין דנורא שיצאו מפי חיות אש ז"ע - חברו לחיבור בעמק חסידים, דברים ברורים, דבר דבור על אופניו, אשר נדברו איש אל רעהו - הרב **שמעון שפיצער** שליט"א אל אחוזת מרעהו בבית המדרש 'בית אהרן' בעיה"ק ביתר ת"ו ומשם נפוצו דרך השיעורים המוקלטים - בדרכי יראת ה', ויכתב בספר זכרון למען החיות בהם נפש כל חי החפצים להתעורר בחיות הלב והמוח בעבודת הימים הנוראים הבאים לקראתנו לשלום. מי יתן ויקשב ה' וישמע ויביא להם את אשר שאלו.

כאן המקום להודות לנדיבי עם שלוחי עליון, אשר נשא לבם אותם בחכמה לעמוד לימיננו ותורמים מאונם ומאודם לתמוך במפעל 'הבינני'. אשר דין גרמא לאלפי שעות של הרבצת אור התורה והתחזקות בכל רחבי תבל. ישלם ה' פעלם ותהי משכורתם שלימה מעם ה' א-להי ישראל אשר הביאו אחיהם לחסות תחת כנפיו.

ובכניסתנו לבית מדרשה של שנת ה'תשפ"ב נתפלל אנא ה' פתח לנו ולכל ישראל עמך שערי אור תורתך ו'הביננו' לדעת דרכיך ומול את לבבנו לאהבה את שמך, א-ל נא רפא נא למחלותיה תכלה שנה וקללותיה, ותהי השנה הבאה לקראתנו לשלום, שנה טובה ומתוקה, שנה מבורכה בכל מיני שפע רוחני וגשמי, שפע דעת ליראה ולאהבה אותך, שפע בני קדישי חיי אריכי ומזוני רויחי, שנה של תפילות בהירות ברוב עם הדרת מלך, ושתכתבנו ותחתמנו בספרן של צדיקים גמורים לחיים ולשמחה ולשלום.

מפתח ענינים

יום ראשון פרשת נצבים כ"א אלול תשפ"א

כח התפילה להכניס את המתפלל אל היכל המלך

ליישר עקמומית שבלב | שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר | תשובה מעבירה את רוע הגזירה | על מה עשה ה' ככה | תפילה ככלי לתשובה | כי תצא למלחמה על אויבך ושבת שביו | אשא עיני אל ההרים מאין יבוא עזרי | הצורך להבין מה אינו מועיל | לא יהיה לך אלוהים אחרים | הקב"ה חזק מכל חזק | הקרוב אל מקור השפע מקבל שפע | בוא ברוך ה' למה תעמוד בחוץ | העיקר לא לפחד כלל | תפילה אינה מועילה בלי תשובה | תפילה אמיתית היא תפילה על רוחניות | להשקות צמאי חסדיך בנהר היוצא מעדן | למה נמשלה תפילתן של צדיקים כעתר | כן יכבשו רחמיך את כעסך | כל אשר לו יתן בעד נפשו | הכל לפי ערך התשובה | מי חכם וישמר אלה | לדוד ה' אורי וישעי ממי אירא

יום שני פרשת נצבים כ"ב אלול תשפ"א

עבודת הצדקה בחודש אלול

את לבבך ואת לבב זרעך | ית טפשותא דלבא | הדעת תלויה בלב והלב תלוי בכיס | עדיף שאתם תסבלו ולא אחרים מכם | בחסד ואמת יכופר עון | תורת חסד על לשונה | שלא יהיה להם זמן לחטוא | דרכם של יראי ה' | יו"ד במילואה | קצרו לפי חסד | גאוות התלוי ניכרת על אפו | נתינה שלא למטרת רווח | לקראת המלכת הקב"ה | מלוך על כל העולם כולו בכבודך | ויבין כל אשר נשמה באפו

יום שלישי סליחות כ"ו אלול תש"פ

כחה של תקיעת שופר לעורר את הנקודה הפנימית

התחברות אל המצוות על-ידי המח | התחברות המח בלי ידיעת פרטי הטעמים | הבנה עמוקה כיצד | הזהירות שלא תהא חכמתו מרובה ממעשיו | ידיעת הטעם הפשוט מספקת | עורו ישנים משנתכם | אשרי העם יודעי תרועה | יאה עניותא ליהודאי | ערבוב השטן על-ידי חיבוב המצוות | שורש כל הטעמים נעוץ בטעם זה

יום רביעי סליחות כ"ז אלול תש"פ

כחה של תשובה לשנות הכל לטוב

השופר מוסיף כח לעצור בעד המשחית | בשעה שישראל נוטלין שופרותיהן | גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד | לכך נבראה התשובה קודם בריאת העולם | אין התשובה נצפית ברוח הקודש | כדאי להקב"ה לסבול את צער החטא בשביל החרטה | השב מאהבה ודונותיו נהפכין לזכויות | אלמלא הקב"ה בעזרו אינו יכול לו | יאוש שלא מדעת | היתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו

יום חמישי סליחות כ"ח אלול תש"פ

דרכו של השי"ת לקרבנו אליו בתשובה

תעיתי כשה אובד בקש עבדך | קראוהו בהיותו קרוב | עלה אלוקים בתרועה ה' בקול שופר | הקב"ה מקרב כל אחד באשר הוא | וישמעו את קול ה' אלוקים | גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם | בורא רפואות בדרכי הטבע | והסירותי לב האבן מבשרם | ממציא רפואות לחוזרים בתשובה | הקב"ה מביא את תשובת האדם לידי גמר | מפתח התוצאות לא נמסר לאדם | התשובה תסבב הכחשת העדות | לב נשבר ונדכא אלוקים לא תבזה

פרשת נצבים תש"פ

אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם

אמירת הפסוקים מן התורה או מדברי חכמים | שיעבוד הקול והדיבור למלך העולם | מראשית השנה ועד אחרית השנה | אין לך חיך מתוק מזה | רושם אדיר וחזק לכל השנה | המלכת הקב"ה על כל מדינות העולם כיצד? | ויידע כל פעול כי אתה פעלתו - אפילו חבל הווילון | ההכרזה והתפילה תלויות זו בזו | המלכת הקב"ה על-ידי חיזוק האמונה | וידוי במחשבה כתחבולה ליום ראש השנה

פרשת נצבים תש"פ

אמרו לפני זכרונות כדי שתעלה זכרוכם לפני לטובה

איך שייך לייחס זכירה להשי"ת? | השכחה אין פירושה שהידיעה פרחת לה ונמחקה | זכרון - סוג של הנהגה | כך מעוררים את המידות אצל השי"ת | אשרי איש שלא ישכחך | יציאה ברקידה תוך כדי אמירת פסוקי הזכרונות | דרך הצדיקים לקיים שויתי ה' לנגדי תמיד | מה לי ולצרה הזאת? | הזכרון כביטוי לאהבתו של השי"ת | כמים הפנים לפנים | אם תעירו ואם תעוררו את האהבה | תשובה לאלו שמציצים על השעון | עת רצון היא ליעקב

פרשת נצבים תש"פ

סדר השופרות מוציא לפועל את המלכויות והזכרונות

ענין השופר בדיבור ובקול | אתה נגלית בענן כבודך | משמעותו של קול השופר מה היא? | פירושו של רצון מהו? | הקול מוציא את הרצון מן הכח אל הפועל | יתרון הקול הפשוט על פני הקול המצומצם | מדוע אין די בצעקה בפה? | השופר מחזיר את הדברים לשורשם | גילוי האלוקות בעת מתן תורה | השופר הגדול נבנה מצעקות בני ישראל | נדבך על גבי נדבך | תהא השעה הזאת שעת רחמים ועת רצון

יום חמישי פרשת האזינו ו' תשרי תשפ"א

עשי"ת - ימים המסוגלים לשינוי תפיסות המחשבה

יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו | אברהם ויעקב תיקנו את פגם המחשבה | החלפת המחשבות המעוותות | שש פעמים ונשובה במסורה | שבע תפיסות מחשבה המועילות

לתשובה | התפיסה הראשונה - כי פשעי אני אדע | הרמז - נחפשה דרכינו ונחקורה | התפיסה השנייה - שיכיר בתוצאות חטאו | התפיסה שלישית - סמר מפחדך בשרי | מידה כנגד מידה לא בטלה | הרמז - לכו ונשובה אל ה' כי הוא טרף | התפיסה הרביעית - בשוב רשע מדרכו וחיה | הרמז - כי הוא טרף וירפאנו | התפיסה החמישית - הלא הוא כמוס עמדי חתום באוצרותי | הרמז - ניתנה ראש ונשובה | התפיסה השישית - על נפלאותיך וטבותיך שבכל עת | הרמז - חדש ימינו כקדם | התפיסה השביעית - שינוי הרגלים לוקח זמן | הרמז - ונשתחוה ונשובה אליכם

שנת תשע"ח

עבודת הותרנות בעשרת ימי תשובה

אם עוונות תשמור י-ה ה' מי יעמוד | יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם | למי נושא עוון למי שעובר על פשע | כי חיים אתה מבקש לך | הוויתור מכריע את כף הזכויות | כגודל הוויתור כך גודל השכר | המוותר נשאר אחוז ודבוק בענפי האילן | במידה שאדם מודד מודדין לו | המלוה לאחרים מלווים לו שנה טובה | הוויתור עדיף על העסקא | ה' בחכמה יסד ארץ | גילוי החלק האלוקי שבנשמה

יום רביעי פרשת האזינו ה' תשרי תשפ"א

תחיית ההרגשים על-ידי עבודת יוה"כ

לא כעולם הזה העולם הבא | קבלת החיות מזיו השכינה | מעין עולם הבא | יום הכיפורים כדרך בעבודת ה' | שייך להתקיים בלי אכילה ושתיה | הקב"ה חפץ בתחוננים | יום אחד בשנה לכפרת העוונות | יוה"כ מכוון כנגד עצם הלז | חלק אחד מחיה את הכל | הרגש אחד מחיה את כל ההרגשים | נסתם הפתוח ונפתח הסתום | מקור הגישה החסידית ביוה"כ

יום שני פרשת האזינו ח' תשרי תשע"ט

אחדות ישראל - מהעבודות החשובות שביום הכיפורים

אור זרוע לצדיק בפתחו של יום הכיפורים | רבי עקיבא השלים את מדרגתו ביום הכיפורים | הבחירה בין אב למלך נמצאת בריצוי החברים | האב מנקה את בניו בכבודו ובעצמו | פירוד הענפים מעכב את הכפרה | הנעלבים הולכים להתפייס עם העולבים | מחאתו של השל"ה כנגד המנהג הפסול לפני כל נדרי | רבי עקיבא ויום הכיפורים - שניהם בלתי מובנים | העינוי שבריצוי | הצורה הגשמית מעידה על הצורה הרוחנית

תפילת כל נדרי נוסחה וטעמיה

הבכיה בעת אמירת כל נדרי | עשרתם? ערבתם? הדליקו את הנר! | מעשה שטן בערב יום הקדוש | אנו מתירין להתפלל עם העבריינים | עוון נדרים אין יום הכיפורים מכפר עד שישלם | לפי רבינו תם הנוסח הוא להבא | מנהג הקהילות לומר שתי הנוסחות | התרת שבועתו של הקב"ה | ויאמר ה' סלחתי כדבריך

מדור אמונה ובטחון

שיעור קט"ו

לזכות אליעזר בן פיגא ומשפחתו

יום ראשון פרשת נצבים כ"א אלול תשפ"א

כח התפילה להכניס את המתפלל אל היכל המלך

שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר

בספה"ק "אוהב ישראל" (פרשת תולדות) על הפסוק ורבקה אמרה אל יעקב בנה לאמר הנה שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר, וזה לשונו: יש לומר שמרמז כאן על עם קדוש בני א-ל חי, כשרואין ח"ו שיצא עליהם גזרות רעות מהמסטינים ומקטריגים, אל יתייאשו מלהתאמץ בתפילה, כי בודאי יש יכולת בידם על ידי תפלתם להשי"ת לבטל מעליהם כל הגזירות אשר לא טובים הנה ויתן השי"ת לבבם עלינו לטובה. וזהו ורבקה (היינו השכינה הקדושה) אמרה אל יעקב בנה לאמר, היינו שיתפללו ויתחננו להשי"ת שירחם עליהם ועל ידי זה יוכלו לבטל מעל עצמם כל הגזירות רעות ויהפך לבבם של המסטינים ומקטריגים עליהם לטוב.

ומוסיף שמלכתחילה קיבלו המקטרגים כח לקטרג על בני ישראל

ליישר עקמומית שבלב

עברו עלינו שנתיים לא פשוטים בכלל. בדרך כלל כשעוברת תקופה, אפשר לראות את התמונה ביתר בהירות. כשרואים רק חלק מהתמונה, קשה ללמוד אותה ולהבין אותה לעומקה, אך כשעובר זמן ורואים עוד ענין ועוד ענין ועוד ענין, אזי מתחילים להבין מה קורה. כשעמדנו בערב ראש השנה תשפ"א, היה זה ענין אחד בלבד, ענין המגפה. זה היה אמנם מפיחיד מאוד והפיל קרבנות רבים ר"ל, אבל זה היה ענין אחד בלבד. נו, ייחלנו והתפללנו שתכלה שנה וקללותיה תחל שנה וברכותיה, והנה אנו עומדים בפתח השנה החדשה, שנת תשפ"ב, ורואים שזה לא זה. המאורעות והטרגדיות שפוקדות אותנו, הם הרבה יותר, וכבר אי אפשר לתלות אותם בדבר פלוני או פלוני. הקב"ה מרעיד את העולם, וכשעומדים בפתח השנה החדשה, הלב הולם בחזקה - מי יודע איזו שנה מחכה לנו.

יחסר לנו מכח התפילה, ואז כשלא יראה האדם איך התפילה מועילה לו באתגליא, זה יפריע לו ויגרום לו להרהר בלב: איני רואה שהתפילה מועילה, והרי התפללנו הרבה כל-כך, ובפרט בשנה זו שכל בני ישראל בכל מקומות מושבותיהם התפללו בראש השנה מעמקי לבם השבור, ולדאבון כל לב לא ראינו שיזכו לשנה מתוקה. אמנם כן, בוודאי אין אנו מתיימרים לומר שאנו יודעים חשבונות שמים, חשבונות הכלל וחשבונות הפרט, אך היות שהוא זמן של תשובה ותפילה, צריכים אנו להתבונן במאורעות הללו המלמדים אותנו שעלינו לגשת באופן אחר אל התפילה, עלינו להחליף את ההשקפה שלנו כלפי התפילה, וכשנעשה זאת, נגלה שהוא אחד מעקרי העבודה שעל ידו יוכל האדם להתקרב אל הקב"ה ולהתחזק באמונה ובטחון.

על מה עשה ה' ככה

הנה כל אחד צריך לשאול לעצמו את השאלה: **למה עשה ה' ככה שיצטרך האדם להתפלל על כל דבר?** הלא הקב"ה יודע את צרכי האדם יותר ממנו? והרי זה אחד מהיסודות שלמדנו בשיעורים אלו, שאף אם יעלה האדם בדעתו שהוא יודע מה הוא צריך, לא יגע בקצה חוט ידיעתו של הקב"ה למה הוא צריך, ובנוסף לזה הקב"ה יודע מה הן העצות והמהלכים להביא

רק כדי לעורר את לבות בני ישראל להתפלל אל ה', וזה לשון קדשו: כי הנה שמעתי גו' מדבר גו' עשו אחיך לאמר. מדבר הוא לשון הנהגה וממשלה היינו **מה שנתן לו השי"ת כח וממשלה לעשות כרצונו, הוא רק לאמר, היינו אמירה לחוד, שיאמרו לגזור עלינו גזירות לא טובים, אבל לא שיעשו בפועל ממש, כי מה שנתן השי"ת בלבם לגזור עלינו, הוא רק לאיים עלינו ולהפחיד אותנו כדי לשבור לבנו הזונה ונשוב אל השי"ת בתשובה שלימה באמת בכל לב ונפש ולהתפלל לפניו יתברך באמת בלב זך ונקי, והקב"ה חפץ ומשתוקק לתפילתן של ישראל, ובודאי יקבל תפילתן ותשובתן הרמתה וממילא יתבטלו הגזירות.**

תשובה מעבירה את רוע הגזירה

ובכן, היות שאנו עוסקים בסוגיות האמונה והבטחון במשך השנה, בבוא ימים אלה עלינו לעשות סך הכל לדעת איך לגשת כראוי אל התשובה ואל התפילה אשר בימים אלה עוסקים בהן הרבה. ומאחר שראינו בדברי הרה"ק מאפטא זיע"א ובדברי שאר הצדיקים שתכלית כל המאורעות היא כדי שנתעורר בתשובה ובתפילה, עלינו לגשת אל התפילה מתוך עומק יותר גדול, כי אם נִשְׁאָר עם ההשקפה הפשוטה על התפילה, נאבד את המהות שהיא נשמת התפילה, והרבה פעמים

לתפילתן? מה יש לו מזה שאנו מתפללים לפניו.

תפילה ככלי לתשובה

היסוד באמת ברור, אלא שעכשיו זה הזמן לעשות סיכום לענין מעשה. ובכן **יסוד התפילה הוא שהיא הכלי הגדול ביותר להביא את האדם לידי תשובה. תשובה היא הרגש הלב שבכוחו לשנות את האדם לחלוטין.** לאדם יש מחשבות, לאדם יש דיבורים ולאדם יש כלי עשייה, ויש לו הרגלים שדוחפים אותו להמשיך לחשוב את המחשבות הישנות, לדבר את הדיבורים שדיבר עד כה, ולעשות את המעשים שעשה עד כה, וכמו כן שלא לעשות את מה שלא עשה עד כה ולא לחשוב את מה שלא חשב עד כה, כי **ההרגלים מתלבשים על המחשבה הדיבור והמעשה של האדם ומכניסים אותו לבית סוהר כדי שיהיה לו קשה עד מאוד לשנות את אופן המחשבה אופן הדיבור ואופן ההתנהגות.** וכדי שהאדם יתהפך ומחשבותיו יתחילו ללכת לכיוון אחר, מה שהיה נדמה לו עד כה שהוא דבר חשוב מאוד, יאבד אצלו לאט לאט את חשיבתו עד שיפסיק לחשוב עליו לגמרי. האדם מתייגע כדי שמחשבותיו ישתנו ויסתלקו ממנו ההרגלים שיש לו במחשבתו, וכן בענין הדיבור האדם מתייגע לשנות את הדיבורים, ואת סגנון הדיבור, ואת הגישה, ובוודאי

לו הישועה, עצות שהאדם עצמו לעולם לא יוכל להעלותן בדעתו, ומעל הכל **שהקב"ה מרחם עליו יותר ממה שהוא מרחם על עצמו, והקב"ה רוצה בטובתו ורוצה שיגיע אליו חסד נגלה.** הן כל מעט רחמנות שהאדם יכול לרחם על עצמו ועל אחרים, הוא רק תולדה של שורש הרחמנות, והקב"ה הוא מקור הרחמנות, כפי שראינו כל היסודות האלו בדברי ה'**חובת הלבבות'** בשער הבטחון.

ומעתה אם הקב"ה יודע מה אני צריך ויכול להביא העצות להם והוא רוצה שיהיה לי טוב והוא מקור הטוב. לפעמים יכולה לחלוף מחשבה בלב האדם: אתה יודע מה? אתפשר כבר, אסתפק בכך וכך. לא, אין הקב"ה רוצה פשרות, הוא רוצה להטיב לך ללא גבול, מדוע צריך האדם לבוא ולבקש חיים ובריאות ושיכתב בספר של פרנסה וכלכלה, מדוע הוא צריך ללכת למקומות הקדושים ולבקש רחמים על בנים טובים, ושימצאו את זיווגם. הראש שלנו, ההבנות שלנו, הידיעות שלנו, הדרך שלנו להתפלל מצומצמים כל-כך, איננו יכולים אפילו להתפלל, צורת התפילה שלנו מצומצמת כל-כך, ועם כל זה הקב"ה רוצה בתפילתנו, ולפי הסדר אנו מוסיפים בתפילה, ואומרים סליחות, ועומדים בתפילה כל ימי ראש השנה ויו"כ ועשרת ימי תשובה, למה אנו צריכים לכל זה? **חז"ל** אומרים שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים, למה? למה הוא מתאוה

וראיתי בספר "פרקי משה" על מסכת אבות שהתפלא על מה שכתוב ב**זוה"ק** הוי זהיר בתורה ובתפילה, כי מה חידוש הוא זה, ומרחיב הרבה בשאלות כמותן ששאלנו מתחילה מה צריך הקב"ה לתפילתנו והלא הוא יודע בעצמו מה חסר לנו, וכמו שכתוב והיה טרם יקראו ואני אענה, ומבאר שם שמה שאמרו שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים, היינו שהקב"ה מתאוה לשלמותן של צדיקים, ושלוות הצדיקים באה על ידי התפילה, כי אז חושבים על הקב"ה ועוזבים הכל ומתבוננים רק בו יתברך, וזה גורם להם להתדבק בו וכך הם באים לשלמותן.

אשא עיני אל ההרים מאין יבוא עזרי

נתבונן נא להבין איך דבר זה פועל, איך התפילה מביאה את האדם לידי תשובה, אשר אז נבין למה כוחה גדול מאוד. ובכן היסוד הראשון הוא שבאמצעות התפילה האדם מגיע להכרה שאינו יכול להסתדר לבד. הנה האדם טרח והגיע למקום מסוים בשביל לסדר איזה ענין, ובני אדם שואלים אותו: למה הוצרכת לטרוח ולבוא עד הנה? הלא יכול היית לסדר אותו במקומך! פעמים הרבה תהיה התשובה: אף אני חשבתי שאפשר לסדר אותו בקלות, אני כבר נמצא אחרי כל ההשתדלויות שעשיתי בעירי, עד שהבנתי שלא ייצא מזה כלום,

בענין המעשה מאוד קשה לו לשנות את ההרגלים שיש לו בכלי המעשה. **הקב"ה נתן לנו כח התפילה שהוא עצה נפלאה, שאם האדם יידע איך להתשמש בו ויעבוד אתו, הוא יהיה הכלי המעולה ביותר להביאו לידי תשובה ולהשתנות מן הקצה אל הקצה.**

כי תצא למלחמה על אויבך ושבית שביו

המגיד מטריסק זיע"א על הפסוק "כי תצא למלחמה על אויבך" אשר כל הספרים רמזו שהוא עולה על מלחמת היצר הרע, כתב שמלחמה זו קיימת כל החיים ואפילו מי שהוא כבר עובד גדול ונדמה לו שכבר הכריע את יצרו, עם כל זה יכול להיות לפעמים שיתגבר יצרו עליו ויכשיל אותו באיזו תאוה ר"ל, וזהו כי תצא למלחמה על אויבך ושבית שביו, שביו בגמטריא שיח ואין שיח אלא תפילה, כי **שלוש התפילות שהאדם מתפלל הן כח גדול מאוד שעל ידו יוכל האדם להתגבר על יצרו, ומי שמתאמץ בשלוש התפילות להתפלל בכוונה ובתשובה שלמה לפניו, זה ישנה אותו ויוציא אותו מההרגלים הקשים ביותר.**

יותר מזה כתוב מפורש ב**זוה"ק** (ויקהל תרטו, ב): **בְּצִלוֹתָא מִתְתַקֵּן גּוֹפִיָּה וְנִפְשִׁיהָ דְבְרַ נְשָׁ, וְאֵתְעֵבִיד שְׁלִים [בתפילה מתתקן הגוף והנפש של האדם ועושהו שלם].**

התפילה ואיך התפילה מועילה ואיך משרים אותה, יש מחשבה הראשונה, והיינו כי בעצם הפנייה אל התפילה לבד, מתחזקת ההכרה בלב האדם ששום דבר אחר אינו מועיל. אתה מוכרח לדעת מה אינו מועיל לפני שאתה ניגש אל התפילה להבין מה מועיל. ואין זה יסוד רוחני בלבד, אלא יסוד הוא בכל דבר, ולמשל מי שרוצה להצליח באיזה תחום, אם לא יידע מה אינו מועיל, לעולם לא יצליח, כי תמיד יתערבו במעשיו בלי סוף הבלים, עד שיהיה לו קשה מאוד לעשות את הדבר הנכון באופן הנכון. ולמשל, האדם רוצה שפלוני יקנה ממנו משהו. הוא מתיישב עמו ומתחיל לשכנעו. יש לו דיבורים רבים שהוא יכול לומר לו, הבעיה היא שכנגד כל דיבור נכון הוא אומר שנים שמוגדרים כשטויות והבלים, והם משכנעים את פלוני שהמוכר הוא כסיל וכל רצונו להרבות את הוננו. לו היה יודע כי שורה זו מרחיקה אנשים, כי בני אדם אינם אוהבים לשמוע אותה, היה יכול להסיר אותה ולומר רק את הדברים הנכונים ותוך רגעים אחדים היה יכול לגמור עסקאות והיה נוחל הצלחה. אין מספיק לדעת מה מועיל, אין לזה כח להביא תוצאות. אתה זקוק בהכרח להבנה עמוקה מה אינו מועיל, ושיהיה ברור אצלך מה אינו מועיל, ותסיר אותו מרשימת הדיבורים שלך. ואפילו כשאין לך מה לומר, עדיף שתאמר לפלוני תהיה בריא ושלם, ברכה והצלחה בכל

והחלטתי לקום ולנסוע ולעמוד בתור שעה ארוכה. הנה חז"ל (גדה ע, ב) אמרו מה יעשה אדם ויחכם? יישב בישיבה. ושאלו: הרבה עשו כן ולא עלתה בידם! והשיבו: אלא ירבה בישיבה ויבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, ונשאלת שאלה בבית המדרש: אם בסופו של דבר הוא נצרך לתפילה, מדוע אמרו תחילה יישב בישיבה, היה להם לומר מיד: יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו. וכעין זה לענין סחורה, אמרו מה יעשה אדם ויעשיר? ירבה בסחורה. ושאלו הרבה עשו כן ולא עלתה בידם. והשיבו: ירבה בסחורה ויבקש רחמים ממי שהעושר שלו. ואף כאן יש לשאול מדוע לא אמרו מיד יבקש רחמים ממי שהעושר שלו? ותירצו שאם היו אומרים לאדם תיכף ומיד יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו או ממי שהעשירות שלו, זה לא ייבלע בדמו, ורק לאחר שניסה כמה פעמים להרבות בישיבה ובעשירות וראה שלא הצליח, וחוזר להתלונן על חוסר ההצלחה, אז יכולים לדבר אליו ולומר: פנה אל הקב"ה והוא יעלה לך על כמתי הצלחה.

הצורך להבין מה אינו מועיל

אכן זהו היסוד הראשון, באמצעות התפילה מבין האדם שאין לו מהלך אחר ולכן הוא מתפלל כי שום דבר בעולם אינו יכול לעזור לו. נמצא שעוד לפני שאנו באים אל היסוד מהי

כוחות אחרים. קשה לנו להאמין על עצמנו שלפעמים אנו בוטחים בכוחות אחרים, כשאחד יאמר זאת לחבירו, הוא מיד יתקומם כנגדו ויאמר "חס ושלום! אל תדבר כך!", אבל הקב"ה מכיר את יצרנו הרע אשר מנסה אותנו בכל עת ודוחף אותנו לבטוח בכוחות שונים ובהשתדלויות שונות ובנדיבים וכו', וההקדמה לתפילה היא לעקור את כל אותם דברים, כי האדם אומר לעצמו: באתי הנה משום שאין לי עוד דרך, אין כלום מלבד כוחו של הקב"ה.

הקב"ה חזק מכל חזק

ומהיסוד הראשון ששום דבר אינו יכול להועיל לו, בא האדם אל **היסוד השני, שהקב"ה יכול מכל יכול, וכוחו אינו מוגבל כלל.** הן זהו היסוד השני באמונה, **שכוחו של הקב"ה חזק מכל הכוחות שבעולם, חזק מכוחות הטבע, חזק ממסקנות הרופאים וחזק מהרגלי האדם.** אין שום דבר שבעולם שמונע מהקב"ה להביא ישועה, עצה וגאולה לאיזה מצב, **ואני פונה אל הקב"ה מתוך ידיעה שהוא יכול, ובנוסף לזה אני פונה אליו מפני שאני יודע שהוא רוצה להושיע אותי והוא מרחם עלי ואוהב אותי, ולכן אני יכול לשים עליו מבטחי בעת תפילתי באופן מוחלט, וכמו שכתב רבינו בעל **חובת הלבבות** (שער הבטחון פרק ב ושוב בתחילת פרק ג) שאי אפשר לבטוח בדבר שהוא אולי ואפשר, חמישים אחוז או שבעים אחוז, אפשר לבטוח ולהשען רק על**

מעשי ידיך, אולי נפגש בשבוע הבא. תגמור אתו השיחה במהרה ובשום אופן אל תאמר דבר אווילי, כי אז אתה סתם משתטה ולא יהיה לך מה להפגש עמו בשבוע הבא.

זוהי ההבנה הראשונה מדוע יש לתפילה כח לשנות את תפיסת האדם, כל שהוא ניגש אליה בהשקפה הנכונה. למה באת להתפלל הנה? עשה למעשה! תרים טלפון! הגעתי להתפלל כי כבר ניסיתי את כל אלה וראיתי כמה הם עוזרים. כשירגיל האדם את עצמו לגשת אל התפילה באופן זה, יבין את השלב הראשון למה יש לתפילה כח לשנות את האדם, ומדוע כשרוצים שהאדם ישתנה, שתהיה לו שנה טובה, אומר לו הקב"ה: תוסיף בתפילותיך, תשנה את איכות התפילה שלך, **תגיע אל התפילה מתוך הבנה שאתה בא להתפלל משום שאין לך שום דרך להושיע את עצמך, אתה בא למשפט ושום דבר אינו יכול להועיל לך חוץ מהקב"ה.**

לא יהיה לך אלוהים אחרים

וזהו אחד מהיסודות החזקים של אמונה ובטחון, והיינו שאם האדם יבין זאת היטב וייגש אל התפילה מתוך הבנה זו, יקיים מצות עשה דאורייתא דאנכי ה' אלוקיך, דהיינו **להאמין שיש א-ל אחד בעולם, אחד יחיד ומיוחד, וזהו העומק של הלאו דלא יהיה לך אלוהים אחרים, דהיינו שאין שום**

יכול להעלות בדעתו, הכל בא רק ממקור אחד, וכשהאדם פונה אליו, לא מפני שביקש קיבל אותו, אלא מפני שנתדבק בו ונהיה קרוב אליו, וכשהאדם נעשה קרוב למקור השפע, ממילא הוא מקבל יותר שפע בכל מיני האופנים, ודבר זה נעשה בשעה שהוא התפלל אליו, וכיון שדבר זה נעשה אז, ממילא הגיע אליו שפע גדול, וזהו המקור לכל הישועות ברוחניות ובגשמיות בכל האופנים. אם כן על האדם להבין שכשהוא סוגר את הסיידור והולך לענייניו, לא נגמר כח התפילה, כי התפילה היתה רק כלי לעזור לו להתדבק אל הקב"ה, ומעתה בכל המצבים והנסיונות שפוקדים אותו במשך כל היום, אם ימשיך להיות דבוק אז בהקב"ה, רק כך יוכל השפע באמת להגיע אליו, אבל אם לאחר מכן יתרחק, בתחילה יתפלל בחוזק גדול לאיזה דבר, ואחר כך ייצא לרה"ר וימשיך בסדר יומו, הגם שיזכור במוחו שבוודאי יהיה טוב שהרי התפלל והקב"ה רחום וחנון, סוף סוף הוא התרחק, וכיון שהתרחק, אינו במציאות שיהיה קרוב אל מקור השפע ולקבל את השפע המוכן לו.

בוא ברוך ה' למה תעמוד בחוץ

כך מתחיל האדם לקלוט באמצעות התפילה שכל עוד יהיה קרוב אל מקור השפע, יהיו לו כל צרכיו, ואם יתרחק - יהיה רחוק ממקור השפע, יחסר לו, יחסר לו הבנה, יחסר לו

הקב"ה שהוא מאה אחוז, ויכול לעזור וגם רוצה לעזור.

וזה אינו סתירה עם מה שיש להקב"ה חשבונות ורואה את התמונה הכללית ויודע טוב מהאדם מה התיקון לנפשו ומתי תבוא הישועה ובאיזה אופן תבוא, ואם תהיה גאולה שיראוה באופן גשמי, או שהקב"ה יביא גאולה עמוקה יותר אשר בנפש ייגאל האדם מצרתו באופן שלא יצטרך אפילו לחשוב אם המציאות השתנתה, ואז תהיה הגאולה יותר עמוקה ופנימית ותקרב את האדם ביותר אל הקב"ה ויזכה על ידי כך לשמחה ותענוג. זהו החלק השני, מה לא, הוא החלק הראשון, ומה כן, הוא החלק השני.

הקרוב אל מקור השפע מקבל שפע

והנה אף אם היה האדם עוצר כאן, היה יכול להבין למה יש בכח התפילה לשנותו מן הקצה אל הקצה, כי זה כשלעצמו מחזקת את אמונת האדם ובטחונו להיות תלוי בהקב"ה, אבל באמת כח התפילה לשנות את האדם בא עם עוד חלק, וזה נחוץ מאוד להבינו, כי פעמים הרבה היצר הרע גורם לאדם לעצור כאן ולא להמשיך הלאה. לאחר שהאדם מבין שכח התפילה לשנותו הוא מפני שהתפילה גורמת לו לסמוך על הקב"ה ולבטוח בו, אם כן עליו להבין שהשפע הבא אל האדם, הצלחה גאולה חיים, חיים בעוה"ז וחיים בעוה"ב, וכל מה שהאדם

צדיק גדול כדי שתפילתי תפעל! הלא אמרו לי שהתפילה פועלת! ידעתי שירמו אותי! ידעתי שבסוף יאמרו לי שעד שלא אסדר את כל הבעיות שלי בין אדם לחבירו ואת כל השקרים שלי וכו' לא אקבל כלום, אם כן למה אמרו לי שהתפילה פועלת! הוא נעשה ברוגז והמח מתחיל להלחם - לא, אין זה נכון, מאז ומתמיד ידעו שהתפילה פועלת, מה שמבקשים מהקב"ה הוא נותן, אין צורך להתפלפל, מדברים עמו כפי שהילד מדבר אל אביו והוא נותן. המח לוחם. אבל למה הוא לוחם? למה לא תיכנס פנימה ותהנה? הלא שם בפנים יש פרנסה ורפואה ותענוג, ושום דבר אינו חסר שם. מדוע אתה רוצה להבין את התפילה באופן אחר? דוחף אותך? למה אתה ברוגז? למה קשה לך לשמוע דיבורים כאלו? אומר לך למה, כי אתה סבור שלא תצליח, אתה פוחד שלא תוכל לשנות את הכל, ולכן אתה בא למסקנא שלא יתכן, כי היהדות אינה אכזרית כל-כך, ומוכרח הדבר שאפשר להשיג את כל הצרכים באופן של מלחמה. הוי אומר: אינך מאמין בתפילה. הגעת לאותה נקודה. למה אתה חושב שאינך הולך להצליח? בוא הנה! הקב"ה אומר לאדם: הכנס פנימה ותראה שאתה יכול להצליח. והוא אומר: לא, לא, אינך מכיר אותי, אילו היית מכירני, הייתי מבין. כבר ניסיתי כמה פעמים... בקיצור, זה יותר מסובך משאתה חושב, אני לא יכול וזהו זה, זהו המצב...

פרנסה, יחסר לו רפואה, הכל יחסר לו, הוא ייכנס לגלות גדולה ומרה. כל זמן שאין האדם תופס זאת, אינו מבין מה זו תפילה, וממילא לא התפלל נכונה, ואם כן אפילו תפילה אין לו. זוהי הנקודה! אין לו באמת תפילה. הוא עומד עם הסיודור ונוקש על הדלת, והקב"ה אומר לו: בוא והכנס ואתן לך. אך הוא אומר: לא, אני רוצה לעמוד בחוץ ומעוניין לקבל את כל השפע בעודי עומד בחוץ. אתה יכול לזרוק לי החוצה כסף? אומר לו הקב"ה: דבר זה אי אפשר, אי אפשר לקבל כסף בחוץ. הכנס פנימה ותקבל לא רק כסף, אלא תקבל גם כוס תה חם. שב פנימה ותהנה. אך הוא מתעקש: אני רוצה לשבת בחוץ, והקב"ה אומר לו: אני משאיר את הדלת פתוחה, כשתהיה מוכן, תיכנס. אך הוא אינו רוצה, הוא ממשיך לשבת בחוץ ודופק על השולחן, ומחזק את דפיקותיו משעה לשעה, ומביא מקלות וסגולות ומכה על השולחן בכל כוחותיו, והקב"ה אומר לו: הכנס, אבל הוא אינו רוצה.

היסוד הוא שהאדם צריך להבין איך התפילה פועלת, ורק זוהי הסיבה שהתפילה פועלת, שהאדם מתקרב אל הקב"ה, ואם כן הוא יודע שזה צריך ללוותו, וזה מהפך את לבו.

העיקר לא לפחד כלל

דא עקא, שלאחר שהאדם מבין זאת, הוא נכנס לתסבוכת - אם כן עלי להיות

תפילה אינה מועילה בלי תשובה

זה צריך להוליך את האדם להבנה שהגישה הנכונה אל התפילה בנויה על עוד שני שלבים שמתלבשים על השנים הראשונים. השנים הראשונים היו **ששום דבר בעולם אינו יכול להועיל** ו**שהקב"ה כשפונים אליו הוא כל יכול ויכול לשנות את הטבע והוא באמת משנה**, כל שיבטח בו האדם ויפנה אליו. אך עליו להבין שהסיבה שהוא משנה לו את הטבע אינה מפני שהוא עומד בחוץ ומבקש שיוציא לו החוצה שפע, **אלא מפני שבאמצעות התפילה הוא נכנס אליו פנימה במקום שכל מיני השפע נמצאים. ואל יעלה האדם בדעתו לרגע אחד שהתפילה יכולה להועיל בלי תשובה**. מה שגורם לאדם לחשוב כך הוא חוסר האמונה שהקב"ה יכול להושיע אותו, וכשיאמין האדם שהקב"ה יכול להושיע אותו ברוחניות וישקיע כוחות להבין זאת ויתפלל להקב"ה באופן זה, הוא ייושע. הוא לגמרי ייושע מן המצבים הקשים ביותר הקיימים בעולם.

נמצא ש**כח התפילה לשנות את האדם הוא, שאם יתפלל כראוי, ככל שיעבור הזמן יתעורר ממילא להתפלל על הצלחתו הרוחנית הרבה יותר ממה שיתפלל על הצלחתו הגשמית**. אם אין האדם מגיע למקום זה שיותר יתעוררו מוחו ולבו להתפלל על הרוחניות מאשר על הגשמיות, סימן

למה אינך מאמין בתפילה? אילו היית מאמין בתפילה, היית מאמין שאתה יכול לדבר עם הקב"ה והקב"ה הוא כל יכול ויש לו כח לעזור לך כנגד הטבע, והיינו גם כנגד ההרגלים שלך, ולא רק תתקדם במדרגה אחת, אלא תוכל ללכת מדרגה אחת ועוד אחת ועוד אחת ולהגיע למדרגה גבוהה מאוד, והקב"ה הרי לוקח בחשבון את מצבך סביב וואף את הטרדות שלך ואת סוג המשפחה שיש לך ואת סוג העבודה שיש לך ואת השותפים שלך ואת כל החבלים שאתה קשור אליהם אשר בגללם אתה סבור שלא תצליח, אבל הקב"ה הוא הרי כל יכול. חשבתי שלחלק השני של השיעור כבר הסכמת, למה בתחילה כשדיברו על היסוד הראשון בתפילה שאף אחד אינו יכול להושיעך ועל היסוד השני בתפילה שהקב"ה יכול גם יכול, לא נלחמת ולא אמרת "אין צריך להאמין שהקב"ה יכול לשנות את הטבע, די לומר את המילים", כי אז לא התבוננת במשמעות הדברים, ולא הבנת מה זה שהקב"ה יכול להושיע את האדם שייחלץ מהמצבים הקשים בעולם ברוחניות ולהעלותו לאגרא רמא, כל אדם שהוא ובכל מצב שהוא, בלימודו, בתפילתו, במידותיו, בטהרתו, בדיבורו. כן, אתה, עם כל ההרגלים שלך ועם כל החבילות שאתה סוחב. לא קלטת שזו הכוונה, וכל עוד לא תתפוס שזו הכוונה, אינך מאמין בכח התפילה, ובכן למה תעלה בדעתך שתפילתך מועילה?

בחורים וראיתי משאלותיהם וקושיותיהם של רבים מהם שלא הבינו את היסוד עד שלא חזרתי עליו ט"ו פעמים. בפרשת כי תבוא עצמה היסוד מופיע ט"ו פעמים. זה אל"ף ב"ת ביהדות, זהו הדפוס של העולם, ואם כן כשהאדם בא לקראת ראש השנה של שנת תשפ"ב - תפסיק להיות עסוק בתוצאה! אחרי כל תפילה ואחרי כל אמירת סליחות של חודש אלול וראש השנה, צריך האדם לומר לעצמו: נדמה לי שאני מבין ביתר עומק שאם המצב הרוחני של כלל ישראל לא ישתפר, אין סיכוי שיפעל משהו, למרות שאצעק בקול גדול. ואם כן, מה יהיה? מה יהיה עם מצבי הרוחני? הלא אני מגסה להשתנות ואינני מצליח! ואם לא אשתנה יהיו צרות? כן, יהיו צרות. ואם כלל ישראל לא ישתנה יהיו צרות? כן, יהיו צרות. אבל איך אני יכול לשנות את כלל ישראל. אומר לו הקב"ה: אה, אתה מרגיש ששום דבר אינו יכול להועיל לך, ואף לא תפילה, כי אם התקרבותך אלי? זהו שעת הכושר לפנות אלי. אל תתייאש מתוך הרגשת חוסר האונים, אלא להיפך, תפנה אל הקב"ה ותתפלל שתצליח לשוב בתשובה. התפלל אל הקב"ה: עוזר לבני ישראל לחזור בתשובה. כן, התפלל על הכלל. יש לך מושג איזה כח יש לך כשאתה מתפלל בימי הרחמים והסליחות על בני ישראל שיחזרו בתשובה? נדמה לך שמה שאתה רואה שפלוני התחיל

הוא שלא הבין מה זו תפילה, כי אם ישנה האדם את רוחניותו, הכל יהיה מסודר אצלו, ולאט לאט לא יהיה לחוץ ומשועבד כל-כך למצבים הגשמיים, כי המאורעות שאנו רואים בעינינו ואשר ראינו בשנתיים האחרונות, אינן טרגדיות משל עצמן, אלא תוצאות הן של טרגדיות ברוחניות. תשפ"א לא היתה שנה של טרגדיות בגשמיות, אלא שנה היתה שבה הקב"ה הראה לנו את תוצאת הטרגדיה הרוחנית. ואם כן אך טפשות היא שהדבר יגרום לנו לכוון יותר ב'ונתנה תוקף' שהמצבים הגשמיים ישתפרו, שהרי המצבים הגשמיים הם רק תוצאה.

תפילה אמיתית היא תפילה על רוחניות

והרי כל התורה בנויה על יסוד זה, כל פסוק שאנו קוראים בפרשת כי תבוא בנוי על זה, כל פסוק שאנו קוראים בפרשת נצבים בנוי על זה. מי שאינו חושב באופן זה, סימן הוא שלא פתח חומש מימיו. הוא אינו לומד, הוא אינו מבין על מה מדברים. הרי כל התוכחות הן באופן זה.

דומה הדבר למגיד שיעור שמוסר יסוד ט"ו פעמים והתלמיד המוכשר יושב ומנענע בראשו: די! כבר שמעת, למה צריך לחזור על זה פעמים רבות כל-כך. ולאחר השיעור אומר לו המגיד שיעור: יתכן שאתה הבנת בפעם הראשונה, אבל יושבים כאן שלושים

להם כל מה שהם צריכים, ולאחר שכבר התפלל עשרים פעמים, אז הוא ממשיך הלאה להשקות צמאי חסדיך בנהר היוצא מעדן. לא! יש לזה מהלך, על מה מבקשים שיתגוללו רחמיו על בני ישראל? שישקה אותם בנהר היוצא מעדן, שבחורי ישראל ירגישו טעם בדף גמרא, שאברכים יוכלו לשמור על עיניהם, שאברכים צעירים לא יתרגלו בהבלים מה שיגרום להם לבזוז את ימיהם לריק. על זה אנו מבקשים, שהקב"ה יגולל רחמיו שתבוא **השפעה והארה על בני ישראל שיצליחו ברוחניות. זהו עיקר התפילה. האמן בתפילה והבן שזהו שורש הכל, שהתרחקנו, וכשנחזור ונתקרב, יהיו לנו כל הברכות.** זה מה שאומרת לנו **פרשת כי תבוא:** אם אחד חוזר בתשובה, ועוד אחד חוזר בתשובה, והכלל חוזר בתשובה, הרי זה מהפך את סדרי הבריאה.

למה נמשלה תפילתן של צדיקים כעתר

במסכת **סוכה** (יד, א) איתא בענין מה שכתוב אצל יצחק "ויעתר לו ה'" - למה נמשלה תפלתן של צדיקים כעתר? לומר לך, מה עתר זה מהפך את התבואה בגורן ממקום למקום, אף תפלתן של צדיקים מהפכת דעתו של הקדוש ברוך הוא ממדת אכזריות למדת רחמנות. הנה כי כן, התפילה פועלת בדוגמת העתר, אם האדם הפך בלבו את הגישה וההרגשים למתרחש,

להתקרב אל ה' ביתר שאת, ופלוני התעורר לתקן מעשיו, ופלוני שהיה רחוק משמירת תו"מ שנעשה בעל תשובה, הכל נעשה סתם! סתם החליטו בני אדם לשנות את גישתם ותפיסתם ולהתקרב אל ה'! תפילותיו של מישהו פעל את כל זאת. היה אחד שהבין ששום דבר אינו יכול להועיל חוץ מהקב"ה והתפלל והדבר נעשה, ואם כן עמוד אף אתה בימים אלה והתפלל על זו הדרך, התפלל שהקב"ה יפתח לו את מוחך ויעזור לך להחליץ מהקושי שלך, התפלל שיעזור לך למצוא מה לתקן, התפלל שיתן לך את העצות הנכונות לכך, התפלל שיתן לך את הכוחות לעמוד בהן ולהמשיך בהן.

להשקות צמאי חסדיך בנהר היוצא מעדן

בקרב היושבים בשבת אחים התשרש המנהג כששרים הזמר י-ה אכסוף לחזור שוב ושוב על המילים "ויהיו רחמין מתגוללים על עם קדשיך". אכן כן, כשאומרים מילים מלהיבות כאלה, בהן מתפללים אל הקב"ה שיתגוללו רחמיו על עם קרובו, אין רוצים להמשיך הלאה. תפילה כזו שמקורה בצדיק עליון, כשמנגנים אותה עם התנועה הידועה, אין מוכנים להוציאה מהר כל-כך מהידיים. ולמען האמת טעות גדולה היא, שחושבים שהיא תפילה בפני עצמה. הוא מתפלל "ויהיו רחמין מתגוללים על עם קדשיך", שמה? שיהיה להם טוב, שיהיה

הרע, יוכל לנחם את עצמו שהנה בעוד שעתיים יתפלל מנחה, ואז יוכל לדבר אל הקב"ה ולומר: דבר פלוני שעשיתי לא היה בסדר, כפי הנראה זה נובע מההרגל הישן, עזור לי נא שזה לא יקרה שוב. הוא מאמין בזה, הוא מבין שרק על ידי קרבת אלוקים בא שפע לעולם, וכן הוא מאמין שכל אדם בכל מצב הקב"ה יכול להושיעו.

כל אשר לו יתן בעד נפשו

הנה אחד מהיסודות החזקים של התשובה הוא, שהאדם מבין שיהיה מוכרח לשלם מחיר, ובלי זה לא יוכל לחזור בתשובה. אכן מתי נעשה האדם מוכן לכך? רק כשהוא מבין שאין לו שום עצה אחרת בעולם. יכולים לראות איך אחד מנסה לשכנע את חבריו שיקנה ממנו משהו, ואז אם מדובר בלוקסוס, נראה איך השני מתלבט - זה באמת שווה אלפיים דולר? אני צריך לחשוב על זה. מחר אענה לך תשובה. לא רק מחמת חוסר נעזמות הוא אומר לו כך, אלא גם משום שמוחו אומר לו: מאוד הייתי שמח שדבר זה יהיה ברשותי, אבל לא במחיר כזה. הסתדרתי עד כה בלעדי המכשיר הזה ואמשיך להסתדר בלעדיו. מה שאין כן כשהאדם שרוי במצוקה גדולה, עכשיו הודיעו לו שנתגלה איזה ענין רפואי אצלו או אצל בנו ועכשיו הוא צריך למסור את כרטיס האשראי בשביל הרופא שמבקש כמה אלפי דולר, כי אז

באופן ממילא יתהפך למעלה. אך מי ששום דבר לא נתהפך אצלו, לא יתכן שיתהפך משהו למעלה. הוא אמנם הביע את כאבו, אך לא מפני כך ישתנה משהו.

כן יכבשו רחמיך את כעסך

הנה ב"יהי רצון" שלאחר פרשת העקדה אנו אומרים "יהי רצון כמו שכבש אברהם אבינו את רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם, כן יכבשו רחמיך את כעסך מעלינו ויגולו רחמיך על מידותיך". במושכל ראשון נראה שאין הנידון דומה לראיה, שהרי אברהם אבינו לא עורר את רחמיו, אלא להיפך, כבש אותם והתאכזר על בנו כי כך צוהו ה', ואם כן איך אנו מבקשים כן יכבשו רחמיך את כעסך מעלינו, דהיינו שהרחמנות תתגבר על כעסו. אך התשובה היא שכוונתנו שכמו שאברהם אבינו היה לו מהלך אחד של רחמים שהרי מדובר היה בבנו יחידו שנוולד לו בהיותו בן מאה, ואעפ"כ שינה את טעמו מחמת צווי ה' והתאכזר על בנו, כן ישנה הקב"ה את מידתו ממידת הדין למידת הרחמים.

זהו כח התפילה להביא את האדם למחשבות הנכונות, אך לא באופן עראי, אלא שלוש פעמים ביום, כדי שהתפילה תוכל לשנות את אופן מחשבת האדם לגמרי. וכשתשתנה מהלך מחשבתו, יהיו לו חיים אחרים, חיים מאושרים, וכשיצוץ בלבו היצר

תשובה, כי המתפלל הבין שיש אלוקים ושרק הוא יכול לעזור ולהושיע, וכיון שכן נתקרב מעט למקור השפע והשפע השיגו. אך לעולם לא יבוא אדם זה עצמו לידי טעות שהוא יכול להמשיך בזה האופן. מי שמפעיל כלי חשמלי עם בטריה ואומר: ראה זה פלא, זה יכול לעבוד עם בטריה, הוא טיפש, שהרי זה עובד רק על חמשה אחוזים ועוד מעט קט הוא ייכבה לגמרי. כשהתפללת זה עבד לך, שהרי התחברת אל הקב"ה אז, ודומה היית למי שהטעין את הבטריה והתחילה לעבוד בעשרה אחוזים במקום בחמשה שעבדה קודם לכן, אבל למה תמשיך להשתמש עם בטריה שהולכת להתרוקן בכל רגע, ואז תצטרך להטעינה שוב לכמה רגעים, מה היא החכמה להתנהג כך? הלא אתה יכול לחיות כבן אדם רגיל, אתה יכול להתפלל באופן שנפשך תיטען במאה אחוז, באופן שגישתך תשתנה לגמרי, כי אז תרגיש את התענוג ואת השייכות להקב"ה.

מי חכם וישמר אלה

הלא זהו דבר הבעש"ט הק': מי חכם וישמר אלה ויתבוננו חסדי ה'. למה תחכה שיפקוד אותך צרה גדולה ואז יערכו יום תפילה וזעקה וכולם יקבלו על עצמם קבלות שונות ורק אז תבוא הישועה? למה אתה זקוק לכך? כמה עגמת נפש, כמה צער היה אפשר למנוע, אם לכתחילה היו מתבוננים

לא יחשוב יותר מפעם אחת, אולי לרגע אחד ירגיש כאב על ההוצאה שנפלה עליו, אבל לא יהיה לו שום ספק בלבו, אלא תיכף ומיד יתן. כשהאדם מרגיש שאין לו ברירה אחרת כי זוהי המציאות, הוא נחוש לעשות דברים קשים ולשלם מחיר כבד, כי זהו זה, אי אפשר להתמין ואין שום ברירה בעולם.

אילו היה האדם מתבונן בתפילה בעומק, היתה הרגשה זו מגיעה אליו, וזוהי התכלית שעל ידי התפילה יבוא להרגשה שאין לו שום ברירה, ואם לא ישנה את גישתו למתרחש, לא ישתנה מאומה. הוא עומד ומבקש שיזכה לחיים טובים ארוכים ולשלום, אבל הוא מבין שכל אלה נמצאים רק אצל הקב"ה ואם לא יתקרב אליו ויישאר קרוב אליו, לא יועיל לו מאומה.

הכל לפי ערך התשובה

בטח יהיה מי שישאל: הלא אנו רואים בני אדם שזכו לשנה טובה רק מפני שהתפללו ואע"פ שלא השתנו, ועוד יביאו מאמרי חז"ל המדברים על כח התפילה, וישאלו למה אנו אומרים שאין לתפילה כח משל עצמה. התשובה היא שהתפילה שמועילה מועילה רק מפני שהיא גורמת לקצת תשובה, וכשיש קצת תשובה, יש קצת שפע. אמת היא שיכולים לראות שהתפילה מועילה ואע"פ שלא נראה היה אז שהמתפלל זוכה להתעוררות גדולה של תשובה, אבל סוף כל סוף היה אז משהו

ולכאורה היה צריך לפסוק שלא נהיה בטוחים אלא נמשיך לירא, כי אולי מחמת שהאדם בטוח ושש וששמח בסעודתו, הוא חוזר אחר כך לשבת תחת גפנו ותאנתו, צריך היה לומר להם שלא ירקוד אחר יום כיפור כי המצב מפחיד, ואל תיקח לולב בסוכות כסימן שנצחת את הסטרא אחרא, כי מי אומר לך שניצחת אותו, מי אומר לך שהקרוונה נסתלקה מן העולם? מה אתה שמח? מה אתה ממשיך הלאה? אולי הולך להיות אסון מירון! הוא שמח שאפשר לבוא למירון בל"ג בעומר. מה אתה שמח? מי אמר לך? תראה איזה חורבן, תראה איזה אסון אירע לכלל ישראל.

אומר האדם: הן, אבל כך כתוב בשו"ע שנבטח בה' שנצליח בדין וכך הורו לי לעשות לרקוד בל"ג בעומר במירון. התירוץ הוא, שאם תסתכל במזמור לדוד ה' אורי תבין מדוע אינך מפחד, במה אתה בוטח, בדבר שאינו יכול להשתנות. אם אני משתנה ברוחניות, אין שום דבר שיכול להפחידני. האדם התפלל, הוא מקווה שתהיה שנה טובה, ואחר כך הוא אומר: אתה יודע מה? פעלתי לי שנה טובה, זה מועיל להרגשה, אבל מי אומר? פשוט, שהרי צריך להתחזק בבטחון ולכן יש לי בטחון שתהיה שנה טובה. אבל מי אמר לך? התשובה היא **שאם אתה בוטח ברוחניות, והיינו שעברת את כל תהליך התפילה והבנת שהקב"ה הולך לעזור לך לחזור בתשובה**, וזאת מפני

בחסדי ה'. הלא כל המטרה היתה שיתפללו ויתחברו אל הקב"ה, וכמו שעשו בסוף, ואם כן מה אתה מביא לי ראייה שהתפילה מועילה, הרי לא היית זקוק להגיע לכך, יכול היית להבין זאת לכתחילה ולגשת אל המתרחש באופן הנכון, כי אז לא היתה הצרה פוקדת אותך.

לדוד ה' אורי וישעי ממי אירא

ולענין מעשה, חוץ ממה שזה מביא לאדם להבין שעבודת התפילה של הימים האלה היא עבודה שמביאה את האדם לידי תשובה ואל המחשבות והמסקנות הנכונות, הוא גם מסביר מה צריך האדם להרגיש כשאומר "לדוד ה' אורי וישעי ממי אפחד", וכשאומר מה שכתוב בשו"ע שלאחר שתקענו בשופר בראש השנה, אנו בוטחים בהקב"ה שיוציא את דיננו לטובה, ומהאי טעמא הולכים בבגדי יו"ט ומסתפרים קודם ראש השנה כי אנו בטוחים שנצח במשפט. מאוד כואב לומר, אבל עמדנו בראש השנה תשפ"א וסעדנו ובטוחים היינו שפעלנו, ורקדו ושרנו שתהיה לנו שנה טובה ומתוקה, שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה, ולמעשה אם מסתכלים על הכלל, הלא אסונות נוראים אירעו בזה השנה. לכלל ישראל היו צרות רבות מדי, כאב גדול מדי, הגלות הורגשה באופן נורא ולא נגאלנו מצרותנו. מדוע אם כן פסק השו"ע שצריך לבטוח שהכל יהיה בסדר,

בענין זה יושיע אותו, אלא תהיה לו שנה טובה ומאירה.

זהו בטחונו של דוד המלך וזהו הבטחון שאנו מצויים עליו, כי אנו יודעים זאת שכך העולם פועל וזה מה שהקב"ה רוצה מאתנו שנרגיל את עצמנו להתפלל באופן זה באלול ותשרי וממילא נזכה לשנה טובה ומתוקה. אם מתפללים וחוזרים בתשובה, אין תוצאה אחרת. זה מה שהקב"ה אמר לנו בפרשת כי תבוא: והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלוקיך וגו' ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך כי תשמע בקול ה' אלוקיך, ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה, ברוך פרי בטנך ופרי אדמתך ופרי בהמתך וגו' ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך.

שהגעת להכרה שאין לך ברירה אחרת, והתפללת מתוך הכרה זו, ואתה יודע שהקב"ה הולך לעזור לך להשתנות, ובזה אתה בוטה, ואכן כנגד זה אין שום כח בעולם שחזק ממנו. אם נחזור בתשובה, תבוא גאולה. הבטחה היא. זה קיים באופן כללי וקיים באופן פרטי. זה ברור ובזה יכול האדם לבטוח. מי שהיו לו שאיפות אמיתיות רוחניות והתפלל עליהן מעומק לבו והקב"ה עזר לו והצליח, יודע הוא שזה מועיל. מה שבדברים אחרים עדיין לא הצליח, הוא מפני שעדיין לא הגיע להחלטה אמיתית, וזאת מפני שעדיין לא הגיע להכרה שכל עוד לא יסדר חלק זה עדיין יהיה בצרות, וכשיגיע להכרה, יתפלל עליו מתוך הכרה שאין לו ברירה אחרת, ואז הקב"ה יושיע אותו ללא ספק, וכשיושיע אותו, לא רק

יום שני פרשת נצבים כ"ב אלול תשפ"א

עבודת הצדקה בחודש אלול

לענות מחוסר ישוב הדעת), ושאלו לו על מה זה וכי בשביל אבירתך חסרה הידיעה?! והשיב דעתאי בליבאי תליא ולבא בכיסא תליא (דעתי תלויה בלבי, ולבי תלוי בכיסי).

ויש לומר על דרך זו דהנה איתא בספר הישר לרבינו תם שמידת הקמצנות וכילות היא מידה גרועה יותר מכל העבירות שבעולם, וכל אחד כפי מדרגתו נבחן בזה בכור הבחינה והנסיון, והעיקר הוא לוותר למצוות ומעשים טובים כגון צדקה ולולב וסוכה וכדומה, ואף שלעצמו הוא מצמצם. והנה מי שזוכה לנצח מידת הקמצנות בתכלית השלמות, אזי באמת אף שיארע לו מקרה ח"ו ויפסיד כמה אלפים ורבבות, אעפ"כ חיזוק הבטחון ומידת הוותרנות שבעצמותו, יחייבהו שלא יאבד את הלב ואת הדעת התלויה בלבו.

והנה ההוא אמורא השיב ואמר: אני קובל על עצמי על שלא זכיתי עדיין לנצח מידת הקמצנות לגמרי עד שלא אחוש להפסד ממוני, ודין הוא הגורם לאבד שכלי, כי דעתאי בלבאי תליא.

אמור מעתה: תשובת האמורא נוגעת לכל יהודי וכל אחד צריך

את לבבך ואת לבב זרעך

בספה"ק אהבת שלום" (פרשת נצבים) יש דיבור יקר שממנו אפשר ללמוד איך להתכונן לראש השנה. בפסוק נאמר: "ומל ה' אלוקיך את לבבך ואת לבב זרעך", וידוע מה שכתב בעל הטורים א'ת ל'בבך ו'את ל'בב ראשי תיבות אלו"ל, ובדרך כלל מפרשים הכוונה שעל האדם לחזור בתשובה ובשביל כך הוא זקוק לסייעתא דשמיא, על כן הבטיח לנו הקב"ה שיעזור לנו בזה וימול את לבבנו ואת לבב זרענו, דהיינו שיסיר מאתנו את ערלת הלב כל שנפנה אליו, ולכן הוא ראשי תיבות אלול, כי חודש אלול הוא זמן מיוחד שבו עוסק הקב"ה בהסרת ערלת הלב של בני ישראל.

ית טפשותא דלבא

אך שם הוא מפרש פירוש עמוק יותר, וזה לשונו: יש לומר בהקדים לבאר התרגום "ית טפשותא דלבך", פירוש דהנה איתא בירושלמי דההוא אמורא דאירכס ליה (שנאבד לו) כיס מלא מעות, ובעו מיניה מילתא ולא הוי בידיה (שאלו אותה שאלה בהלכה ולא היה בידו

לאחרים, וממילא תהיה לך דעת מיושבת), וזוהי כוונת הבעל הטורים את לבבך ואת לבב זרעך ראשי תיבות אלול, פירוש **שבאלול יש להרבות בצדקה מאוד בכדי להסיר טפשות הלב ולבוא לדעת שלימה.**

הרי **בחודש אלול** אנו זקוקים לדעת, אנו צריכים שייפתחו לנו מעיינות החכמה להבין מה הם הדברים הנכונים ולהתעורר לעשותם באהבה, כי **עד שלא ייפתחו המעיינות נעמוד כמבולבלים**, על זה אמר שהכל תלוי בלב, וכשיהיה לנו לב, נזכה לדעת מיושבת ונצא מכל הבלבולים. כבר דיברנו כמה פעמים שכשיש לאדם סיעתא דשמיא, יש לו דעת, ברם בשביל זה צריך להסיר את טפשות הלב, וזאת על ידי פעולות פשוטות של נתינת צדקה ועשיית חסד עם אחרים. ולדברי הרה"ק מקאסוב נראה שזה מה שיש לכוון בעת אמירת "על חטא שחטאנו לפניך בטפשות הלב" - חשבתי רק על עצמי ולא על אחרים ומחמת כן לא רציתי לעשות בשביל אחרים, וזה מה שאטם את לבי וגרם לדעתי להתבלבל ולקבל החלטות בלתי נכונות ואף להכשל בדבר עבירה.

עדיף שאתם תסבלו ולא אחרים מכם

פעם הגיע רב אחד עם אשתו הרבנית אל מרן ה'חפץ חיים' זצ"ל ליטול ממנו עצה. פתחה הרבנית ואמרה: לבעלי הרב יש לב טוב והוא

לבחון עצמו לראות היכן הוא נמצא במעשה זה. אם היה לאחד הפסד ממון בין אם אף אחד אינו מעורב בזה, בין אם חבירו מעורב בזה והוא נלחם עם עצמו - זה קרא בהשגחה מן השמים או לא, הרי לפלוני היתה בחירה, ואז הוא נבחן לראות: **א. היכן הוא עומד במידת הבטחון שלו.** ב. היכן הוא עומד במידת הוותרנות שלו, דהיינו כמה עבד על עצמו קודם לכן שיוותר בשביל הקב"ה ובשביל אחרים, עד שלא ירגיש שאלף דולר הוא הרבה כשזה נוגע לפלוני, ואם כן אף עשרת אלפים יוכל לסבול.

הדעת תלויה בלב והלב תלוי בכיס

וממשיך שם הרה"ק מקאסוב: היוצא לנו מזה **כי כפי ערך הוותרנות בצדקה ובמעשים טובים** (כי גם העושה טובה לחבירו זקוק למידת הוותרנות, שהרי הוא מוותר לו מכוחו ומזמנו), **ככה ממש יתיישב הדעת בכל הדברים שבעולם, כי הדעת תלויה בלב.** וזוהי כוונת התרגום ויעדי ה' אלוֹקִיךָ ית טפשותא דלבך, רמז גדול רמז לנו שהדעת תלויה בלב (כי לכאורה קשה, שהרי הטפשות שייכת למח, כי הטיפש הוא חסר דעה, ומה שייך לומר טפשותא דלבא, אלא בוודאי בא לרמז לנו שהדעת שבמח תלויה בבטחון הלב. והאמת שכן אנו אומרים בווידי "על חטא שחטאנו לפניך בטפשות הלב. כי הנה האדם אומר לעצמו: מה אני אשם שנולדתי טיפש? על זה אומרים לו: תתרגל לעשות מצוות ומעשים טובים ולגמול חסד

נכונות, כי היצר הרע עושה הכל כדי שהאדם לא יגיע למדרגות גבוהות על ידי החסד.

ובכן, מהו חסד? חסד פירושו שהאדם משפיע לזולתו, פלוני זקוק לטובה, הוא נותן לו הטובה; פלוני זקוק לכסף, הוא נותן לו כסף; פלוני זקוק למילה מחמיאה, הוא נותן לו מילה מחמיאה. **חסד פירושו שהאדם יוצא מהעולם הפרטי שלו והוא מוותר על ההצטרפויות שלו כדי ליתן לאחרים.**

ובאמת צריך האדם להבין שמצות החסד לא ניתנה לו כדי לדאוג לעצמו וכדי שיוכל לטפוח על שכמו כי הנה בין השאר הוא גם עושה חסד לאחרים וכדי שייקרא בפי כל בעל חסד ויחרטו את שמו על כל עץ ואבן, אלא רעיון הצווי הוא שהאדם ישנה את מהלך חייו, כי הנה טבעו של אדם להיות עסוק י"ב שעות ביום רק בלחשוב על עצמו, איך אוכל להרוויח כסף, איך אוכל לסדר שבני יצליחו, איך אוכל לסדר שתהיה לי רוחניות כדי שזו תגן עלי שיהיו לי חיים נוחים ונעימים, איך אוכל לסדר לעצמי על ידי סגולה אריכות ימים, וכן הלאה אך ורק להיטיב לעצמו. אמר לו הקב"ה: רצוני שתעצור מעט ובמקום לחשוב על עצמך בלבד, תחשוב קצת גם על זולתך, אבל לא כדי שיהיה לך משהו מזה, ולא מפני שכתוב שהוא סגולה גדולה, כי אם בשביל כך, שוב אתה פועל בשביל עצמך והרי זה פוגע במהות החסד, אלא כדי לצאת מעצמך ולחשוב על אחרים.

נותן לכולם, ונמצא שכולם מנצלים אותו והמשפחה סובלת. נענה לה ה'חפץ חיים' ואמר: עדיף שאתם תסבלו מאחרים, כי אם לא אחרים יסבלו מכם.

הנה כי כן, כשאין האדם מרגיל את לבו לחשוב על אחרים ולסייע להם, צומח בו טפשות הלב. **אמנם עבודה קשה היא להסיר טפשות הלב, אבל האהבת שלום' לימדנו איך לעשות זאת.** עשה למען אחרים, אל תחשוב פעמיים, תעשה! **ותדע שעל ידי זה אתה מסיר ממך טפשות הלב וזה יועיל לך לרוחניות ולעולם הבא ולקרבת אלוקים.** עוד חסד עוד מעשה טוב, זהו הסוד שהתורה מלמדת אותנו בפסוק זה ומל ה' את לבבך ואת לבב זרעך. אין שום אדם שמושלל מזה.

בחסד ואמת יכופר עון

ואמנם יש בזה עומק גדול. הנה בפסוק נאמר "בחסד ואמת יכופר עון", כשהאדם עוסק בגמילות חסדים, עונו מכופר, וכדאיתא בריש ברכות "תני תנא קמיה דרבי יוחנן, כל העוסק בתורה ובגמ"ח (וקובר את בניו) מוחלין לו על כל עוונותיו שנאמר בחסד ואמת יכופר עון. ואכן כדי להבין עד כמה החסד מועיל לאדם לקרבו אל הקב"ה, מן הראוי להתבונן בענין החסד בהתבוננות יותר מעמיקה. והדבר נחוץ מאוד, כי בדרך כלל גם אם האדם כבר מתעורר לגמול חסד, היצר הרע משכנע אותו לעשות רק מעט ובכוונות הבלתי

תורת חסד על לשונה

ברע, כי אז אפילו היצר הרע יבוא לפתותו מכאן ומשם, ראשו לא יהיה פנוי לשמוע, שהרי הוא חושב עכשיו על אחרים ולא על עצמו. כל כך הרבה מצוות בנויות על אופן זה. הקב"ה לימדנו איך לחיות חיים כאלה, כי אז היצר הרע ותאוותיו לכתחילה לא יגיעו אליו.

שלא יהיה להם זמן לחטוא

כך מסופר על הרה"ק **מקאצק** זיע"א שאמר: אין רצוני שאנשי שלומי לא ירצו לעשות עבירות, אלא שלא יהיה להם פנאי לעשות עבירות. בדרך כלל כשאנו שומעים התבטאות זו, אנו מקשרים אותה להתמדה. ובאמת זה עמוק מזה, כי התמדה אין פירושה סתם למלאות את הזמן בתעסוקה, אלא פירושה **להתחבר כל כך אל התורה עד שלא ירגיש בדברים אחרים**. מי שניגש בקרירות אל הדבר שהוא עסוק בו, כגון אל עבודתו, יתקשה מאוד להתמיד בו. רק מי שמרגיש מחובר אל הדבר שהוא עסוק בו, הוא יוכל להתמיד בו. ההתמדה היא תוצאה של מי ששקוע באיזה דבר. כשהאדם אומר שאין לו זמן, למה הוא מתכוון? הרי הוא יכול לפנות לעצמו זמן. בני אדם לפעמים נפגעים - בשבילי אין לך זמן? אם פלוני מצא זמן גם אתה תמצא. מה אני מבקש ממך, עשר דקות, רבע שעה! באמת אין לך עשר דקות פנויות ביום? אך הוא מתכוון שהוא שקוע

ולכן הוא מכפר עון, כי אחד משורשי כל החטאים הוא מה שהאדם מבקש בכל עת להנעים לעצמו ולקחת תענוג. למה כל כך חשוב לו לספר עכשיו לשון הרע? מה דוחף אותו, הרי טוב לו? אלא מפני שהוא מרגיש שכעת הוא יכול ליטול בכף גדולה תשומת לב מאנשים על ידי דברי ליצנות שיאמר על פלוני. אגב, הרגשה זו בשקר יסודה, כי לא ירוויח כלום מזה, וכמו שנתבאר בשבוע הקודם שזהו הפשט של "באמת יוכפר עון", אבל מהו אותו שקר? מה היצר הרע אומר לאדם? הוא אומר לו שהוא הולך להרוויח מזה, והיות שמח האדם טרוד בכל עת להרוויח בשביל להנעים ולענג את עצמו, לכן כל שהיצר הרע מציע לו דבר מה, הוא מתפתה לו. וזו באמת הסיבה שהרבה צעירים בעלי נפש חלש נופלים בהשקעות מפוקפקות, איך זה קורה? אחד מהשרשים לזה הוא מפני שמוחם מחפש בכל עת - אפשר להרוויח מכאן משהו? אפשר לעשות כאן משהו? אם כן, אני כאן, אני מוכן לשמוע. לו יהיה האדם מוכן להפנות את ראשו אפילו מעט בשביל לעשות לאחרים, עד כדי כך שכאשר יבוא להציע לו הצעות טובות באותה עת, יסרב בנימוס ויאמר: אין לי זמן, אני עסוק כעת בעשייה לזולת, יינצל מהיצר הרע.

הרעיון של התורה שהיא תורת חסד היה, שהאדם לא יתעניין כל כך

דבר זה יכול להתקיים אצל כל אדם כל שיסכים להפנות את ראשו. אי אפשר להיות עסוק כל היום אך ורק בעצמו ובסוף היום לעשות איזה מעשה חסד, כי מסתבר מאוד שאז גם מעשה החסד יהיה רק כדי להניח את דעתו, ואז יוכל היצר הרע לבוא וללחוש לו: פלוני אומר לך שלימוד התורה הוא התענוג הגדול ביותר, אני יש לי בשבילך תענוג יותר גדול, והוא יטה אוזן לשמוע, ויתחיל להתלבט שמא יש אמת בדבריו, וכל זה משום שהוא שרוי בעולם של השגת תענוג יומם ולילה, ואינו בעולם של עשייה למען אחרים. לכן עשה הקב"ה פלא גדול, שמי שישקיע בנתינה ועשייה לאחרים כדי להיטיב להם באמת, ירגיש תענוג גדול ויהיה אדם מאושר עלי אדמות. הביטו על האנשים שפועלים באמת בשביל לאחרים ואינם מתכוונים לעצמם ותראו כמה שמחים ומאושרים הם.

יו"ד במילואה

הלא הצדיק רבי ישעיה מקערעסטיר זיע"א זכה לכל מדרגותיו על ידי שהתמסר כל כולו למען אחרים. כן מסופר שכאשר באו להציע לו ללמוד קבלה, אמר: איני לומד קבלה, אך כשבא אלי יהודי רעב ואני ממלא אותו במזונות וי"ש, אני עושה בזה יו"ד במילואה (מושג בתורת הקבלה).

כוונת תשובתו של הצדיק הוא: מה יהיה לי מזה שאלמד קבלה, אני ארוויח

בדברים אחרים ואין מוחו פנוי כלל להתעסק במה שהוא מבקש ממנו. גם כשהאדם מתמיד בתורה, פירושו שהוא כל כך מחובר לתורה, הוא רודף אחריה ושקוע בה, עד שאינו מוצא איזו פינה במוחו שיוכל לפנותה לדברים אחרים.

דרכם של יראי ה'

ובכן הרעיון של התורה היה שלא תחשוב על עצמך, אלא תחשוב על הקב"ה, וכחלק מהחשיבה על הקב"ה הוא לחשוב על אחרים. כאן תגמול חסדים, כאן תכניס אורחים, כאן תעסוק בהכנסת כלה, וגם כשתלמד תורה תזכור שאתה עושה בזה החסד הגדול ביותר לעולם, וכמו שאמרו חז"ל על הפסוק תורת חסד על לשונה, שמתי היא נקראת תורת חסד, או כשהוא עוסק בה לשמה, או כשהוא עוסק בה ללמד.

יכולים לראות כשבאים לבני הדור הקודם שטעם זקנים להם, או לסתם אנשים יראי שמים, ומציעים להם יש לי בשבילך דירה רחבה, יש לי בשבילך כסף, מיד הם עונים: אתה מסתלק מכאן? מה אתה רוצה ממני? תפסיק להטריד אותי! יש לי את המשניות שלי, מה אתה מבלבל אותי בשטויות. ממשיכים להפציר בו: אבל אתה גר בדירה של חדר וחצי, תן לי לעזור לך ולהשיג לך דירה יותר גדולה. שוב הם עונים: אינו מענין אותי, איני זקוק לך.

גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה, צדקה - בממונו, גמילות חסדים - בין בגופו בין בממונו. צדקה - לעניים, גמילות חסדים - בין לעניים בין לעשירים. צדקה - לחיים, גמילות חסדים - בין לחיים בין למתים.

הבנה נפלאה יש בדברי חז"ל אלה, וכך כוונתם: מה הענין של צדקה וחסד? ענינם לשנות את האדם עד שיתקיים בו ומל את לבבך ואת לבב זרעך, אבל אין זה מוכרח שזה יקרה. **יתכן שיתן האדם צדקה וזה יהיה בשבילו כלי לגאווה והתפארות, ועכ"פ טפשות לבו בוודאי לא תוסר על ידה.** ואין צריך להיות בשביל זה עשיר שחורטים את שמו על הבניינים הרמים, וכבר יתכן שיהיה האדם בלא הון ויתרום צדקה וייעשה על ידי כן בעל גאווה.

גאוות התלוי ניכרת על אפו

סיפור מבהיל יש בענין זה על הרה"ק **רבי שלמה מקארלין** זיע"א: מעשה בכפר אחד שריחפה עליה גזירה קשה, ובא יהודי אחד מתושבי הכפר ומסר את נפשו להריגה ועל ידי כן הציל את כל בני הכפר. הרה"ק מקארלין עבר ליד הקולר שאותו יהודי היה תלוי עליו וכולם הראו לו: זהו היהודי שמסר את נפשו להצלת ישראל. הביט הצדיק על התלוי ואמר: הן הן, עדיין רואים את הגאווה על אפו.

פחד פחדים! אבל מהו עומק

מזה? בסדר! עדיף לי לעשות בשביל הקב"ה ויותר עדיף לי לגמול חסד עם אחרים מאשר יהיה לי. הן ודאי שיש מדרגות בדבר וכל אחד לפי מדרגתו ועניינו, אבל הצדיקים תמיד לימדו אותנו - הרגל את מוחך לחשוב איך להועיל לזולתך. ועל זה אמר הרה"ק מקאסוב: רצוני שתדע איך הדבר פועל. יש לך לב שהוא דבר חם מאוד ומבקש תענוג. אכן לב בשר ולב אבן הם שני חלקי הלב, והיינו שאם יהיה האדם בבחינת לב אבן בנוגע לאחרים ובנוגע להקב"ה, יידע בהכרח שבנוגע לגשמיות שם יש לו לב בשר, רוצה לומר שהלב חי שם ויונק בלי סוף מהתאוות הגשמיות, וכיון שכך אין שייך שיהיה נקי מעבירה. ועל זה אמר הקב"ה והסירותי לב האבן מקרבך, אפשר להפוך את הלב, אם תפעל כפי יכולתך שבכל מה שנוגע להקב"ה ולזולתך יהיה לך לב בשר, אז תראה שבנוגע לגשמיות יהיה לך לב אבן והגשמיות תפסיק לדבר אליך כפי שדיברה אליך עד כה. אמנם עבודה קשה היא להפוך את הלב, אבל כשהאדם עושה אותה, טפשות הלב שלו מוסרת והוא מקבל דעת מיושבת.

קצרו לפי חסד

במסכת **סוכה** (מט, ב) איתא על הפסוק "זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד", אין צדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה. ועוד שם: בשלשה דברים

שום רווח עצמי, וכפי שאמרה הגמרא להדיא, שצדקה משתלמת לפי חסד שבה, כמה השקעת מחשבה שיהיה יותר טוב לעני ושירוויח יותר, ואכן כמה שתשקיע מחשבה בזה, תפסיק באופן ממילא להשקיע מחשבה כמה תרוויח אתה. כשאינן האדם עוצר לחשוב הוא חושב בדרך כלל כמה הוא עצמו ירוויח, כי כך הוא טבעו של אדם מבטן ומלידה, ולכן הוא צריך להשקיע מחשבה ולשנות את מוחו.

כשאחד רוצה לעשות עסקים עם אחרים, מלמדים אותו לדעת להדגיש בפני הלקוח את הרווחים שיהיו לו – ראה נא! אם תשקיע אצלי, זה יוביל לכך שאחרים ירצו לקנות ממך מצד אחר וכו'. גם כשבאים היום להתרים אנשים אומרים להם: מי שיתרום כך וכך, יקבל מחזור של עור אמיתי, והוא יהיה מהיחידים שיכניסו אותם לעמוד ליד הרבי. איי, כל מה שיתנו לו אינו שווה אלא חמישים דולר ומה שמבקשים ממנו הוא ליתן עשרים אלף דולר לשנה, אבל הוא עושה חשבון במחשבתו, זה אמנם חמישים דולר, אבל ביחד עם כבוד זה שווה. סוף דבר, האדם חושב מה הוא הולך להרוויח, ואז לא יתכן שיתקיים בו ומל' את לבבך ואת לבב זרעך. לפי חסד שבה פירושו שהוא מפנה את ראשו לגמרי, וזהו דבר שהאדם יכול לעבוד עליו כל ימות חייו, לשים לב: עכשיו אני רוצה לעשות חסד בלי להרוויח מאומה ומבלי שאף אחד בעולם יידע מזה. זה מה שנקרא בפי

המעשה? שאפילו יעשה האדם מעשה עצום של מסירות נפש, אין זה מוכרח שזה יביא אותו קרוב יותר אל הקב"ה, שהרי יתכן שיעשהו על פי הרגלו הישן מתוך כוונה להרוויח מזה משהו. **כשהאדם אינו מרגיל עצמו קודם לכן לעשות מה שעושה בשביל הקב"ה, האני' שלו יהיה מעורב בכל מה שעושה ואף גם בדברים הגדולים ביותר.** והרי דבר זה מבואר הרבה בחובת הלבבות שער יחוד המעשה, שאין זה מוכרח, ואז לא יתקיים בו ומל' את לבבך ואת לבב זרעך. אין הפשט שלא יקבל שכר על פעלו, שהרי בנה מקום תורה והכל נזקף לזכותו, אבל אין זה אומר שבגלל כן תהיה לו קרבת אלוקים. אין שום שייכות בין השניים. הוי אומר: אם מוצאים אנו דיבור מהבעש"ט שמקיימים מצות צדקה אע"פ שעושים אותה עם פניות משום שסוף כל סוף העני קיבל את צרכיו, אינו סותר את האמור, כי זה שהעני קיבל ויש לו מה לאכול, הוא דבר גדול מאוד ונזקף לזכות הנותן, אבל מה כל זה שייך להבטחה ומל' את לבבך ואת לבב זרעך, והרי סוף כל סוף הוא מרגיש יותר נעים ונחמד על שנתן ופעל וגאוותו פורצת החוצה ביתר שאת.

נתינה שלא למטרת רווח

צריך להבין שהתכלית של מצות צדקה היתה ליתן לשם נתינה בלי

וכך הוא לענין אב שרוצה להסביר לבנו בן הי"ז משהו. הנה הוא חזר מהשיבה וטענתו בפיו שכל חבריו עושים כך וכך ואינו רוצה להיות שונה מהם. והאב יודע שאין זה טוב בשבילו, ואף יודע שלא כל הבחורים עושים כך, והוא רק אומר שכל החברים עושים כך. הוא מדבר עם בנו חצי שעה ונדמה לו שהצליח לשכנע אותו. ויהיה למחרת, אודך, הוא בוכה וצועק ומתחיל לאיים, אם לא תרשה לי, אני... הוא לא תפס את הענין, והדבר מכאיב מאוד לאב, הוא מתלבט מי יוכל לשכנע אותו שיתפוס באמת שאין הדבר טוב לו. לא שאצטרך ליתן לו פרס עם יוותר, אלא שיתפוס זאת במוחו ובלבו ומעצמו לא ירצה לעשות מה שחבריו עושים.

מלוך על כל העולם כולו בכבודך

כן הוא הדבר בענין ראש השנה, כשהאדם בא להמליך את הקב"ה, אין די לו שיאמר "מלוך על כל העולם כולו בכבודך". ויתכן שיהיה שם ברוב עם הדרת מלך וישמע קול שופר, אך מוחו ולבו לא קלטו. הרעיון של ראש השנה הוא שיקלוט את המלכת הקב"ה במוחו ולבו. אמנם מדרגות רבות יש בזה, אך עכ"פ המטרה שיקלוט זאת כמה שיותר לפי ערכו ומדרגתו. אלמלא כן, זה לא יותיר רושם אצלו, וכשיעמוד בפני נסיון במשך השנה, לא יזכור שבראש השנה המליך את הקב"ה ואינו יכול לעבור על העבירה. לכן נתן לנו הקב"ה

חז"ל חסד של אמת. כך ימשיך לעשות עוד ועוד ולאט לאט טפשות הלב תוסר ממנו ויתחיל לראות את העולם בהשקפה חדשה לגמרי.

לקראת המלכת הקב"ה

ובענין מה שהפסוק מרמז על חודש אלול כמובא לעיל מבעל הטורים, יש בזה חשבון פשוט. כי הנה בחודש אלול אנו מתכווננים להמליך את הקב"ה, והמלכת הקב"ה היא תלויה בעיקר בתפיסת המח, וכל הדברים החיצוניים נועדו רק להשפיע על תפיסת המח, אבל קשה מאוד למדוד את המח לראות עד כמה באמת תפס את הדבר.

דוגמא לדבר: מגיד שיעור בישיבה מנסה להסביר לתלמידיו מושג עמוק. הוא התכוון היטב, אבל הוא רואה שיש כמה תלמידים שמסתכלים עליו בפנים חיוורות והוא רואה בעיניהם שלא תפסו את הענין. הוא מסביר שוב פעם ועדיין אין הוא בטוח שתפסו. הוא מתחיל לרשום על הלוח שיטת רש"י ושיטת תוספות ועדיין אינו מוכרח שיתפסו. הוא יכול אפילו לומר משל, ועם כל זה אין הדבר מוכרח, יתכן שיתפסו ויתכן שלא יתפסו. ואף אם ישבו והקשיבו היטב בלי לדבר, וכתבו כל מילה שיצאה מפי המג"ש ביראת הכבוד, עם כל זה יתכן שלא יתפסו. אמנם מתפללים שיתפסו.

כך הוא בענין לימוד גמרא ותוספות

לדבר, אפשר להושיבו ליד הגמרא, אפשר לומר לו שהוא צדיק, אפשר ליתן לו פרסים, אפשר לעשות לו נסיעה למקומות הקדושים, אולי זה יעבוד אולי לא.

ויבין כל אשר נשמה באפו

המלכת הקב"ה פירושה שהאדם

מכיר בהכרה עמוקה שהוא עבד, והוא יודע מה הפירוש להיות עבד ומהו מלך, **כי אז זה מותיר רושם עז בלבו, ובאלול אפשר לפעול שיתקיים ומל את לבבך ואת לבב זרעך**. ואם כן כשהאדם מבין זאת, הוא מבין גם שלהרבות בפעולות של חסד ומעשים טובים, יש בכוחו לעשות זאת, וכמו שנתבאר, שהרי אין הלב קולט לא מפני שחסר לו כשרון, אלא מפני שיש בו טפשות הלב, ומה מסיר את טפשות הלב? צדקה ומעשים טובים כמו שכתוב בתרגום ובכל הספרים, ויותר מכל, כשהאדם עושה את הצדקות והמעשים טובים בשביל להפנות את ראשו לצד אחר ולא כדי להרוויח משהו, הוא עושה את עצמו לעבד, וכמו שהבאנו **מהרה"ק מקאריץ זיע"א** ומהרה"ק **רבי בונים מפרשיסחא זיע"א** שמתעם זה כפלה התורה "נתן נתן" כדי שתתן צדקה ותחזור ותתן לאותו אדם, כי בפעם הראשונה נתן לו מפני שריחמת עליו ונמצא שנתת לו כדי להשקיט את רחמנותך, כעת נתן לו עוד הפעם מבלי להרוויח מאומה, אך ורק כדי לעשות נחת רוח לבוראך.

את חודש אלול, אשר בחודש זה עוסקים בניקוי הלב כדי שיתקיים ומל ה' את לבבך ואת לבב זרעך. מנקים אותו מפה ומשם, מוסיפים בורית ממינים שונים, מים קרים, מים חמים, עובדים ומשקיעים, ורק על ידי כן כשנבוא לראש השנה, נוכל לקלוט את המלכת הקב"ה במוחנו ובלבנו. הרי אין אנו יכולים לעשות דבר פיזי בשביל כך. אנו צריכים לבוא עם לב מוכן, וכשנבוא עם לב מוכן, הקב"ה יעזור ונקלוט את המלכת הקב"ה.

להתנענע בחזקה אינו מוכרח שיביא לזה, שהרי זקוקים בשביל כך לסייעתא דשמיא. אך **אם תתפלל, זה יוכל להביא לידי זה, כי הקב"ה כל יוכל ויעשה כמו שהבטיח ומל ה' את לבבך ואת לבב זרעך**. והרי זה דומה ממש לאב המתפלל על בנו, מה האב יכול לעשות כדי שבנו יתהפך לטובה? מי יכול לענות על שאלה זו יותר מהאב שכבר ניסה הכל ולא עלה בידו? הוא יודע לענות על זה באמצע שינתו, מה, אני יכול לעשות משהו?! אני יכול לשלם ארבעת אלפים דולר בשביל אברכים שילמדו אתו, ואני יכול להכניסו לישיבה מיוחדת שתעלה לי אלפיים דולר לחודש, ועדיין אין הדבר מוכרח שלבו ישתנה עד שיבוא ויאמר רצוני להיות חם לתורה ולמצוות. הדבר היחיד שאני יכול לעשות, יאמר האב, הוא להתפלל לה' שישנה את לבו לטובה. ונקודת הדבר שזה צריך לעבוד, כל עוד אינו עובד, אין מה

נותנים צדקה בחודש אלול, תיאר שהיו חופנים את שתי ידיהם במטבעותיהם ונותנים בלי להסתכל כמה נתנו, וכן המקבילים לא היו מסתכלים כמה קיבלו. היתה זו נתינה לשם נתינה. אפשר לעשות זאת בממון, אפשר לעשות זאת בדיבור, אפשר בגוף, ובאופנים רבים כל-כך, כמה שפחות מרוויחים מזה, כך הוא פועל יותר לשנות את הלב, והתפילה שמוסיפים לנתינה כזו, היא תפילה שיסיר הקב"ה את ערלת הלב.

הדבר מצוי כאשר בא עני ונותנים לו נתינה, והוא מתחיל להפציר אולי אפשר להוסיף עוד קצת. כעת יש לך הזדמנות ליתן מבלי להרוויח כלום, שהרי טבעך להתרגז עליו עכשיו, והנה אתה נותן לו לא מפני שהוא צודק ולא מפני שצריך לרחם עליו, אלא מפני שהקב"ה רוצה ממך שתחשוב על אחרים ולא רק על עצמך.

הרה"צ רבי **לוי יצחק בנדר** זצ"ל בדברו על החסידים הראשונים איך היו

יום שלישי סליחות כ"ו אלול תש"פ

כחה של תקיעת שופר לעזרר את הנקודה הפנימית

מצות פרה אדומה, הגם שהוא מקבל את התועלת שבקיום מצוה כזו דווקא, הוא מפסיד אותה מעלה שיש בקיום מצוה עם ידיעת טעמה. אולם האמת היא שאין הדבר כן, כי לו ישכיל האדם לקיים מצוה שהיא חוקה בכוונה הנכונה, ירוויח את שתי המעלות, הן מעלתו של קיום מצוה עם ידיעת טעמה, והן מעלתה של קיום מצוה מחמת גזירת שמים.

והיינו מפני שחיבור המח עם המצוה אינו מוכרח להיעשות דווקא על-ידי ידיעת טעמה, אלא עיקר הדבר הוא שהמח יהיה כל כולו שקוע בתוך המצוה. ואמנם חז"ל גילו לנו טעמיהן של המצוות, מפני שידעו שידיעת טעמיהן היא כלי חשוב אשר בכוחו לעזור ולסייע למח האדם להתחבר אל המצוות, אבל אם יעלה בידי האדם להתקשר יפה אל המצוה הגם שלא יידע את טעמה, אלא מפני שהקב"ה צוה לו עליה, בוודאי יתחבר אל המצוה כאילו היה יודע את טעמה, ולפעמים אף יותר מכפי שהיה מתחבר אליה אילו היה יודע את טעמה.

הבנה עמוקה כיצד

ונבאר זאת על-פי משל ודוגמא: כל מי שלמד בישיבה קטנה רגילה, בוודאי

התחברות אל המצוות על-ידי המח

מעבודת חיי האדם היא ללמוד להתחבר אל המצוות שהוא מקיים ולהתרגל לעשותן עם כל החיות וההתלהבות. והנה המציאות היא שהמשיג את טעמי המצוות או אפילו רק הבנה מסוימת בטעמי המצוות, מיד הוא מתחבר אליהן יותר. ואין סיבת הדבר רק מפני שהשגת טעמי המצוות מעוררות את הרגשת האדם, אלא מפני שההתחברות החזקה ביותר נוצרת על-ידי המח. וכמו שכתב כן הרה"ק בעל התניא זי"ע"א (לקו"א פ"ה), שכאשר האדם מבין טעמו של דבר, הוא מתחבר אל אותו דבר באופן שאין שום דבר החוצץ ביניהם, עד שהוא ואותו דבר מתאחדים ממש.

נמצאנו למדים שנוכל לזכות לשלמות במצוותינו על-ידי שנלמד את טעמיהן, כי אז נוכל לחשוב עליהם בשעת קיום המצוות, וממילא תתאחד נשמותינו עם המצוות ונתקרב על ידי כך אל השי"ת.

התחברות המח בלי ידיעת פרטי הטעמים

והנה לפי זה היה נראה לומר שהמקיים מצוה המוגדרת כחוק, כגון

ואומר לכם הבנה עמוקה בסוגיין", ברור יהיה לכולנו שאף אחד לא יצליח לירד לסוף דעתו ושמה אף הוא עצמו לא ירד לסוף דעתו. **פירושו האמיתי של המושג 'הבנה עמוקה' הוא לחפור עמוק בתוך הפשטות כפי שחופרים באר מים חיים, כאשר על ידי כן נחרשים תלמים בלב הלומד עצמו מתוך התחברות לאותה פשטות.**

הזהירות שלא תהא חכמתו מרובה ממעשיו

מעתה נבין גם לענין ההתחברות אל המצוה, שהגם שברוב הפעמים תועיל ידיעת טעמי המצוה להתחבר אליה, **יתכן גם שלא די שלא תועיל, אף תזיק, כי ברצות האדם להרגיש מחובר אל המצוה, ילך וילמד את טעמיה ורמזיה כפי שהם מופיעים בזוה"ק ובכתבי האריז"ל, וידמה לו שהוא מתחבר באמצעותם על המצוה, ולמען האמת לא יתחבר אל המצוה במוחו אלא יתרחק ממנה, מפני שיהיה עסוק באותם רמזים אשר אינם הולמים כלל את מידותיו וחוזר עליהם כקוף.**

וזו אחת הסיבות שבגללה נזהרו הצדיקים כל-כך בשעת קיום המצוה שלא תהא חכמתו מרובה ממעשיו, כי **בשעת קיום המצוה צריך האדם לעשות כל מה שביכולתו להתחבר אל המצוה וכך תשפיע עליו המצוה מה שהיא אמורה להשפיע, ואם תהיה חכמתו מרובה, יהיה שרוי בסכנה**

יצא לו לראות בחור שחוזר בפיו על כל מה שלמדו בשיעור ובעיקר את תורתם של ראשי הישיבות האחרונים, אך ברור הוא לכל שהבחור אינו מבין מה הוא אומר (ושמא אינו מסוגל אפילו להבין מה הוא אומר, כי סגנון זה עדיין אינו לפי מידותיו), וכל מה שהוא אומר אינו אלא מן השפה ולחוץ.

ומצד שני ראינו בוודאי בחור או ילד שחזר על גמרא רש"י לבד בלי שום ציצים ופרחים, אך כשביאר את השקלא וטריא היה בזה מתיקות נפלאה, ממש נפשנו יצאה בדברו מרוב מתיקות ובהירות הסוגיא. ראינו בחוש כי יש לו הבנה עמוקה וברורה בלימודו הגם שאינו מעטר אותו במראי מקומות שונים.

הא לנו שהבנת הדבר אינה שייכת כלל לכמות הידיעות וההוספות, אלא פירושה **חיבור חזק של מח האדם אל אותו דבר אשר מתבטא בתפיסת גוף הדבר כמו שהוא וחקיקת ציורה בנפש הלומד.** להיפך, מאז שתפס האדם את גוף הדבר, ייאמר עליו כל המוסיף גורע. אמנם כן, לאחר שכבר תפס אותו, יוכל להוסיף בכמות ולתפוס גם אותם במוחו, אבל לגבי הבנת עצם הדבר, אין כל התוספות מועילות אלא מזיקות.

לצערנו השתבש היום פירוש המושג 'הבנה עמוקה', עד שרבים סבורים שפירושו פלפול עמוק מי ימצאנו, וכבר יהיו רבים שכאשר יפתחו ויאמרו: "הבה

כגון על ענין ההעברה מכסא של דין לכסא של רחמים, בשונה ממצות אחרות, כגון מצות כיבוד אב ואם ודומיה, שהן מצוות שכליות וקל מאוד להתחבר לפשטותן.

אכן האמת היא שגם אותן מצוות שקשה לנו להתחבר אל פשטותן, מהיום כלי ולבוש להתחבר על ידם אל הדברים הפשוטים ביותר. ונבאר: הנה ידוע שתר"ג המצוות אינן נפרדות זו מזו באופן שכל אחת יש לה טעם אחר המיוחד רק לה, שהרי כך אנו רואים שכל המצוות תלויות זו בזו, וכולן תכליתן אחת, לקרב את האדם לאביו שבשמים. ומעתה כל שיאמר האדם לעצמו בשעת קיום המצוה: "אינני מכיר אמנם את טעמי המצוה, אבל דבר אחד מבין אני איך מתקרבים על ידה אל השי"ת", הרי יתחבר אל המצוה בעצם כוונה זו.

דוגמא לדבר: התורה העידה על מצות פרה אדומה שהיא חוקה בלא טעם, והקשו כולם שהרי רש"י הביא טעם יפה למצוה זו, משל לבן שפחה שטינף פלטין של מלך, אמרו - תבוא אמו ותקנח, כך תבוא פרה ותכפר על העגל, ומדוע נקראת מצוה זו חוקה. ותירצו שהגם שיש טעם לעצם המצוה, ישנם פרטים במצוה זו שהם בבחינת חוקה, וכגון מה שהפרה מטהרת טמאים ומטמאה טהורים.

ובכן, הגעו עצמכם: אם יקיים האדם מצות פרה אדומה, וכי יחסר לו

גדולה, כי מרוב חכמה יהיה עסוק בכל מה שמסביב, ואת עצמות הדבר לא יתפוס במוחו.

הדבר נראה בחוש גם בענין חכמות העולם, כאשר רואים לעתים אדם אחד מדבר בענין חכמה מסוימת בלי הפסק והדבר ברור לכל כשמש בצהריים שאינו מבין כלום באותה חכמה, ודווקא בגלל שאינו מבין, הוא מרבה לדבר כל-כך. וכעין זה אפשר לראות בקרב התלמידים בישיבה קטנה כשעונים על שאלות בכתב, שמי שאין התשובה נהירה לו, כתב שורות ארוכות של גיבובי מילים כאשר תקוותו בלבו שמבין השורות תימצא התשובה הנכונה. מה שאין כן מי שהתשובה נהירה לו, שעונה את התשובה במלואה על-ידי שלוש מילים בלבד.

כך רצו הצדיקים שכאשר נקיים את המצוות, נבין היטב את גוף המצוה מבלי ללכת סחור סחור, ואז נתחבר אל המצוה היטב, וכשנהיה מחוברים אל המצוה ממילא נשיג טעמים נוספים על-ידי הבנת דבר מתוך דבר.

ידיעת הטעם הפשוט מספקת

עד כאן ההקדמה, וכעת נבוא אל תקיעת שופר: הנה תקיעת שופר היא מהמצוות שקשה בהן להתחבר אל הפשטות, ואשר על כן אנו רואים כל אימת שבאים לעסוק בטעמיה, שמיד מתחילים לדבר על דברים נשגבים,

(הלכות תשובה פ"ג ה"ד), וזה לשונו: אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, **רמז יש בו, כלומר עורו ישינים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם** (כמאמר הנביא אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו!) **וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם. אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה.**

זהו הטעם הפשוט של תקיעת שופר כפי שהוא מבואר בהרבה מספרי החסידות, לעורר את לב האדם להתחרט על הדרך שבה חי את חייו עד כה, ולהתחיל לחיות חיים יותר ישרים, **חיים יותר קרובים אל השי"ת. זה היום שבו נברא האדם ישר, השופר מעורר את לבו לחזור להיות ישר כמו שהיה בתחילת בריאתו**, דהיינו לחשוב בדרך ישרה ולא בדרך עקלקלה, לא לשקר ולא להתנהג ברמאות, לא לרכל על אחרים, לא לקנאות באחרים, לא להתאווה כדי לקבל חיות ממקורות זרים, אלא להיות שלם ולכלכל צעדיו בהשקט ובבטחה.

כשמוחו של אדם ישן, הוא נותן לו ללכת אחר שרירות לבו ואז הוא ממילא מתעקם והולך. **טבעו של השופר**

בהתחברותו למצוה זו בגלל שאינו יודע למה הפרה מטהרת טמאים ומטמאה טהורים?! הלא פשוט וברור שכל שיידע טעם גוף המצוה, אע"פ שלא יידע טעם כל הפרטים, לא יחסר לו מאומה מחמת כן בהתחברותו אל המצוה.

הוא הדבר כשאנו באים לקיים כל מצוה ממצוות התורה, כגון תקיעת שופר וד' מינים, נדע ראשון לכל שטעמה פשוט מאוד, והוא מה שגורם לנו להתחבר על ידה אל השי"ת. יתכן אמנם שאין אנו מבינים למה תוקעים בשופר דווקא ולמה באופן זה דווקא ולמה מאה תקיעות דווקא, אבל **את הלב אנו מבינים והלב הוא איך להתקשר על ידה אל השי"ת.**

ואם יאמר לך אדם שטעמי תקיעת שופר גבוהים ונשגבים ורק כשתגדל תוכל להבינם, תבין מזה שלא זכה להבין את לב המצוה. וידמה למי שעונה על שאלה פשוטה ששואלים הלומדים, שהיא קושיא עצומה ויש עליה קצות ונתיבות וכו', שתשובתו מוכחת עליו שלא למד את המשך דברי הגמרא, כי אם היה לומד, היה יודע שהתשובה פשוטה ביותר.

עורו ישינים משנתכם

והנה האופן שתקיעת שופר גורמת לו לאדם להתקרב אל השי"ת, הלא היא כתובה על ספר **משנה תורה להרמב"ם**

ג. ראה 'בית יוסף' או"ח סי' תקפ"א.

ששינו ושבים אל הדרך הישרה.

יאה עניותא ליהודאי

כשחזו"ל אמרו (תגיגה ט, ב) "יאה עניותא ליהודאי כי ברזא סומקא לסוסיא חוורא" [יפה העניות ליהודים, כרצועה אדומה לסוס לבן], התכוונו להודיענו ש'עניותא' היא תכונת נפשם של בני ישראל (אלא שלפעמים העניות החיצונית מסייעת לתכונת העניות הפנימית), דהיינו שבמהותם נכנעים הם, וכך יאה להם.

אם תתקעו באזני הגוי אלף תקיעות, לא יתעורר לבו להתיישר, כי אין מהותו כזה. רק היהודי יתעורר על ידי תקיעות השופר להתיישר, כי טבעו של השופר לעורר את הנקודה הפנימית שבאדם, ורק מי שנקודתו הפנימית ישרה, יתעורר על ידו להתיישר.

כעין זה אפשר לומר שמסיבה זו פני התוקע מאדימים כמתבייש, כדי להורות שהבושה שיש להם לבני ישראל בבחינת אזיל סומקא ואתי חוורא, היא זו שמועילה להם לטהר אותם מכל חטאותיהם - אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו, אם יאדימו כתולע כצמר יהיו. ומדוע דווקא בשופר? מהטעם הנ"ל, כי השופר יש בטבעו לעורר את הנקודה הפנימית ולגרום לאדם לחזור ולהתיישר כפי שהוא בשרשו.

לעורר ישנים משנתם, דהיינו לגרום למח לחשוב, וכשהוא חושב, אזי הוא מבין כמה הוא מזיק לעצמו בזה שהוא מתרחק מן הישרות, ואז הוא משתדל לחזור לכפי שהיה בתחילה אדם ישר וטוב.

אשרי העם יודעי תרועה

הרה"ק ה'שר שלום' מבעלזא זיע"א פירש 'תרועה' מלשון 'שבירה' כמו (תהלים ב, ט) תרעם בשבט ברזל ככלי יוצר תנפצם, ועל פי זה פירש: אשרי העם יודעי תרועה - **אשרי העם שיודעים להגיע לשברון לב אמיתי ומתוך כך לקום ולעשות שינוי בעצמם**. כלומר, הם אינם באים להתגבר על יצרם כמה פעמים בלבד כמנהגם של בני אדם כשמתעוררים לחזור בתשובה להתגבר כמה פעמים על יצרם עד שיחזרו אל קיאם, אלא **באים לשנות כליל את מהלך חייהם באופן שישובו להיות אנשים ישרים כפי שהיו בתחילה**, וממילא לא יצטרכו ללכת אחר יצרם.

לא דיבר הפסוק על אנשים מסוימים, אלא על כללות האומה הישראלית, אשרי העם יודעי תרועה. בהיותנו בני אברהם יצחק ויעקב, ביישנים רחמנים וגומלי חסדים, אנו נטועים על שרשי איתן, וכל מה שאנו מתעקמים אינו אלא באופן חיצוני וזמני, ולכן כיון שמעוררים בנו את הנקודה הפנימית, מיד אנו מודים

ונמצאת בעולם, וכשהאדם מסיר את הקליפה שבלבו על-ידי חיוב ההכנעה הכלולה בתקיעת שופר, הרי הוא מסיר בזה את הקליפה שבעולם ומערבב את השטן.

שורש כל הטעמים נעוץ בטעם זה

והנה לאחר שזכינו להבין שזהו הטעם הפשוט והעיקרי שבמצות תקיעת שופר, נבין ששורש כל הטעמים האחרים שניתנו על-ידי הראשונים והמבוארים בדברי חז"ל, נעוץ בטעם זה. ולמשל, ב'ירושלמי' (הובא בתוס' שם) איתא שכאשר השטן שומע תקיעת שופר, סבור הוא שבאה הגאולה ועל ידי כך הוא מתערבב. והנה ישאל כל אחד: הלא השטן כבר נכח לראות לפני שנה ולפני שנתיים שתקיעת השופר בראש השנה אינה מבשרת על הגאולה, אלא בני ישראל הם המה שתוקעים מחמת מצות היום, ומדוע יתרמה שוב לחשוב שהיא מבשרת על ביאת הגאולה?

אך התשובה פשוטה ביותר על-פי הטעם הפשוט, כי באמת **כאשר לב יהודי מתעורר אפילו לרגע אחד להזניח את דרכו הנושנה ולהתקרב אל אביו שבשמים, בו ברגע הקליפה מתפוררת ומאבדת את חיותה.** וקל וחומר בראש השנה, בשעה שכל בני ישראל עומדים צפופים בבתי הכנסת ולבם מתעורר לשוב בתשובה שלימה על ידי תקיעות השופר, שהקליפה נחנקת אז מיד והשטן השט בארץ מתערבב על מקומו.

ערבוב השטן על-ידי חיוב המצוות

הנה במסכת **ראש השנה** (טז, א) שנינו: למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין? כדי לערבב השטן. ותמהו הצדיקים, שהרי הטעם העיקרי בתקיעת שופר הוא להעיר ישנים משנתם ומדוע אמרו שהוא לערבב השטן, ותירצו שדא ודא אחת היא, **כי על-ידי שאנו מתעוררים באמצעות התקיעות לחזור לרשנו, ממילא מתערבב השטן.**

והאמת שפירוש זה כבר מרומז ברש"י, שכתב בזה הלשון: "כדי לערבב השטן - שלא ישטין, כשישמע ישראל מחבבין את המצוות - מסתתמין דבריו". כי הנה הבה ונתבונן בדבריו, מה זה חיוב המצוות?

ברור הדבר שהחיוב הוא לגוף המצוה ולא ללבושה החיצוני, ופירושו שיהודי מוכן להודות ולומר בלבו בעת תקיעת שופר: "טעיתי עד כה בדרכי, וידוע אני שאם לא אשתנה, רע ומר יהיה גורלי. על כן מוכן אני כעת לבקש עזר וסיוע ממרום להשתנות". **ולא זו בלבד שהוא מוכן להודות בזה, אלא הוא גם מחבב דבר זה, כי כל אחד אוהב להימשך אחר מהותו,** וכפי שבעל חוש מוסיקלי, נמשך אחר הנגינה, כך כל יהודי נמשך אחר ההכנעה.

זהו כוונת דברי רש"י: "כשישמע ישראל מחבבין את המצוות - מסתתמין דבריו". **הקליפה נמצאת בלב האדם**

יום רביעי סליחות כ"ז אלול תש"פ

כחה של תשובה לשנות הכל לטוב

חילא, ובמה, בשופר, דאי אשתכח
קול שופר כדקא יאות, ומכווני ביה
לתתא, ההוא קלא סליק וביה
מתעטרי אבהו וקיימי במשכניה
דיעקב [כך אמר הקדוש ברוך הוא
לישראל: בני, לא תפחדו מן הדינים
והמקטרגים, שהרי אני עומד על הפתח
לעכבם מלצאת, אבל התעוררו נא ביום
הזה ותנו לי כוח, ובמה? בשופר, שאם
נמצא קול שופר כראוי ומכוונים בו
למטה, קול זה עולה ומתעטרים בו
האבות].

הדבר נפלא בראותנו איך התנא
האלוקי רשב"י ירד מרום מעלתו
להסביר את כוחו של השופר בדרך
משל, אין זה אלא מפני שרצה שאף
לאנשים פשוטים כערכנו תהיה קצת
אחיזה בכח פעולתו של השופר
בעולמות העליונים. ואכן, עצם זה
שטרח להסביר זאת גם לאנשים
כערכנו, מלמדנו כמה חשובה ונחוצה
היא ידיעה זו.

בשעה שישראל נוטלין שופרותיהן

והנה בשיעור הקודם נתבאר
בארוכה, שעיקר רצונו של הקב"ה
במצות תקיעת שופר הוא שבני ישראל
יתעוררו על-ידו בתשובה, והתעוררותם

השופר מוסיף כח לעצור בעד המשחית

בביאור כוחו של השופר לבטל את
הדינים והמקטרגים מצינו בזה"ק
(פרשת ויקרא יח, ב) משל נורא: לְבַר נֶשׁ
דְּהוּה רְגִיז וְחַגֵּר וְזִיין גְּרָמִיה וְנִפְק
בְּרוּגְזִיה לְקַטְלָא לְבַנֵּי נֶשׂא [משל
לאדם שהיה כועס וחגר והזדיין בכל
זיין ויצא בכעסו להרוג בני אדם]. חַד
חִפְיָמָא קָם עַל פִּתְחָא וְאֶחִיד בִּיה [חכם
אחד עמד על פתחו ואחז בו, ולא עזבו
לצאת החוצה]. אָמַר: אֱלוֹמְלָא לֹא
אֶחִיד בִּי וְאֶתְתַּקֵּף בִּי, הָא קְטוּלָא בְּבַנֵּי
נֶשׂא אֶשְׁתַּכַּח, בְּעוֹד דְּאֶתְתַּקְפוּ דָּא
בְּדָא, וְאֶחִיד דָּא בְּדָא, אֶצְטַנֵּן רוּגְזִיה
עַל דְּנִפְק לְקַטְלָא [אמר לו הכועס: אם
לא אחזת בי והתקפת אותי, היה הרג
נמצא בעולם, כי בעוד שהתקיפו זה את
זה ואחזו זה בזה, נצטנן כעסו על שיצא
להרוג]. נִפְק לְאוֹכְחָא, מֵאן סְבִיל
רוּגְזָא וְתוֹקְפָא דְדִינָא דְהוּא בְּר נֶשׁ.
הוּי אֵימָא, דָּא דְקָאִים אֶפְתַּחָא [יצא
אותו חכם ואמר: מי סבל הכעס ותוקף
הדין של אותו אדם? הוי אומר: מי
שעמד על הפתח לעכבו מלצאת].

פֶּה אָמַר קוּב"ה לְיִשְׂרָאֵל: בְּנֵי, לָא
תְדַחְלוּן, הָא אָנָּא קָאִים עַל פִּתְחָא,
אֲבַל אֲזַדְרִיזוּ בְּהָאֵי יוֹמָא וְהָבוּ לִי

כי אותה תשובה עמוקה מכלה את הקליפה וחונקתה כפי שנתבאר בשיעור הקודם.

גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד

ונמצא שדברי הזוה"ק באים כהסבר למאמר **חז"ל** (יומא פו, א) "גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד". ומבואר שלתשובה יש כח אדיר וחזק לבקוע את כל המסכים והמבדילים ולהגיע עד לכסא הכבוד, וכשהיא מגעת לכסא הכבוד, היא מוסיפה כח כביכול להקב"ה והוא עומד מכסא דין ועובר לכסא רחמים ועוצר בעד המקטרגים מלצאת.

ונמצאנו למדים שהדיבורים הכתובים בזוה"ק ובמדרש בענין כוחו של השופר, אינם דיבורים הנוגעים למקובלים בלבד העוסקים בכוונות וייחודים, אלא הם נוגעים לכל אחד מאתנו. והרי **אנו מאמינים באמונה שלימה, שכאשר יהודי פשוט מתעורר לשוב בתשובה שלימה בראש השנה, הוא מהפך את גורלו וגורל משפחתו מן הקצה אל הקצה,** כי אלמלא התעוררות זו, היה נגזר עליו חרב ואבדון ר"ל, ועל ידי התעוררות זו, נעמד הקב"ה מכסא דין ועבר לכסא רחמים ועצר בעד המשחית.

בתשובה היא זו שמכרתת את המקטרגים ומעכבת בעדם מלבצע את זממם בעולם.

הלום ראיתי בספר **"תורי זהב"** (דרוש לר"ה) שהביא מה שכתוב **במדרש** (פרשת אמור): "כל ימות השנה ישראל עוסקין במלאכתו, ובראש השנה נוטלין שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה והוא עומד מכסא דין לכסא רחמים ומתמלא עליהם רחמים", ותמה על הלשון "נוטלין שופרותיהן ותוקעין", מאי נוטלין, הוי ליה למימר "בשעה שישראל תוקעין לפני בשופר".

ותירץ על-פי האמור, **כי עיקר תכלית השופר לשבר את לב העם בתרועה, שישובו לפניו יתברך, ובלי תשובה אין השופר מועיל,** וזהו שאמר: בשעה שישראל נוטלים, לשון 'וינטלם וינשאם', רוצה לומר **בשעה שמגביהים את שופריהם, היינו מעשיהם הטובים, שמשפרים את העוונות לזכויות,** ואחר כך תוקעין לפני, אזי אני מרחם עליהם, כי בלי תשובה לא מהני שופר.

ומעתה נבין שמה שכתוב בזוה"ק שקול השופר כביכול נותן כח להשי"ת לעכב בעד המקטרגים, אין הכוונה לקול השופר בעלמא, אלא **הכוונה לאותה תשובה עמוקה שמתעוררת בלבות בני אדם על-ידי קול השופר,**

ד. להרה"ק רבי בנימין זי"ע מ"מ דק"ק זלאזיץ וזאלישטשיק, תלמיד המגיד הק' מזלאטשוב וזכה להקביל פני המגיד הק' ממעזריטש ורבי מנחם מענדל מפרעמישלאן זי"ע וקיבל תורה מפיהם.

אפשר ליקח לזה משל ודוגמא מהנהוג בעולם החומר, שהבונימ מכשיר חשמלי, לוקחים בחשבון שיבואו אנשים וילחצו על כפתורים בלתי נכונים וכל התנהלות המכשיר תיכשל, ולכן הם שותלים בו מראש כפתור מיוחד שכאשר לחצים עליו המכשיר מתאפס וחוזר להיות כפי שהיה בתחילה.

אף כאן, כשברא הקב"ה את העולם, ידע שיבואו בני אדם ויקלקלוהו, הקדים לברוא את התשובה, כדי שבני האדם יוכלו תמיד להשתמש בה, וכל אימת שישתמשו בה, יחזירו את עצמם ואת כל העולם כולו להיות כפי שהיו בתחילה.

והשמיענו הזוה"ק, שכל שנה בתחילתה, מתחיל העולם להתנהג במידת הדין (כך הוא מוכרח לטובת העולם, ואין כאן המקום להרחיב בזה), אלא שהעניק לנו הקב"ה כח להתעורר בתשובה ולהתבונן מאין באנו ומה שורשנו, ועל ידי זה הוא עוצר בעד מידת הדין ואין אנו נפגעים ממנה.

אין התשובה נצפית ברוח הקודש

הנה ידועה אגדת חז"ל במסכת **פסחים** (י, א): בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו, כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו' (ישעיה לח, א). מאי כי מת אתה ולא תחיה? מת

ואכן לו היינו רואים זאת בחוש, הלא אז היינו בוודאי משקיעים בעשיית התשובה, לעשותה כראוי באופן שהקבלות שאנו מקבלים על עצמנו יחזיקו לאורך זמן כדי שלא נהיה ח"ו ככלב שב על קיאו. אך מה נעשה שאנו נמצאים בעולם של הסתר ואין אנו רואים זאת בחוש, ובכך **העבודה מוטלת עלינו להשריש את האמונה בלבנו שכל עתידנו תלוי בזה.**

אדרבא, **הקב"ה הלא הסתיר זאת מאתנו בכוונה תחילה, משום שרצה שנצטרך לעבוד ולהתייגע כדי להגיע לזה**, ואף הוא שלח לפנינו את רבי שמעון בר יוחאי שיורה לנו הדרך ויגלה לנו על-פי משל שכך הוא, כדי שנוכל להתגבר על יצרנו שמנסה לטשטש את ראייתנו על-ידי מחזות שוא ומדוחים בהראותו לנו אנשים ההולכים אחר שרירות לבם ונראים כמצליחים, וכן להיפך.

לכך נבראה התשובה קודם בריאת העולם

יותר מזה מבואר בספרים על-פי מה דאיתא במסכת **נדרים** (לט, ב) שמאחר שהתשובה נבראה קודם בריאת העולם, לפני שהיו קלקולים בעולם כלל, לפיכך התשובה גדולה מכל ההנהגות האחרות השולטות בעולם כגון מזל וגלגולים, וזהו **מפני שהאדם בחזרתו בתשובה, חוזר לשרשו הראשון, וממילא הוא נעשה נקי וצח כתינוק ביום הוולדו.**

התשובה תוכל לעשותה. והאמת שאפילו מי שאינו רואה צורך להפך את מזלו, מפני שהכל זורם לו על מי מנוחות פחות או יותר, אף הוא זקוק למעשה התשובה, כי מי הוא זה שיודע מה עתיד לפקוד אותו, וכבר אפשר שממתינה לו מנת סבל קשה מנשוא, ורק על-ידי שיעורר לבו עכשיו בתשובה, יתהפך עליו גורלו.

אם כי אין לו לאדם לחקור אחר העתידות, אלא יש לו להאמין שכל מה שהוא צריך לדעת הקב"ה מודיע לו, וכל מה שאין ידוע לו הוא מפני שאינו צריך לדעתו, **מכל מקום יש לו לעשות חשבון, שגורל עתידו מוטל כעת בסכנה גדולה, ושהדבר היחיד שיוכל לעשות בנוגע אליו, הוא להתעורר עכשיו בתשובה, כי ההתעוררות בתשובה ביום ראש השנה, היא הערובה היחידה להפך לו הכל לטובה.**

כדאי להקב"ה לסבול את צער החטא בשביל החרטה

והנה בספר "חסד לאברהם" (מעין ד נהר מ) כתב לתמוה על יסוד התשובה, כיצד יתכן שיוכל האדם לתקן את מה שקלקל ולכפר על גרימת צער לשכינה על-ידי עשיית תשובה. ובלשונו: יש להקשות קושיא עצומה, איך הרשע שהלך כל ימיו אחרי שרירות לבו ולבסוף נתחרט ואמר חטאתי, יהיו

אתה בעולם הזה, ולא תחיה לעולם הבא. אמר ליה: מאי כולי האי? אמר ליה [ישעיה הנביא]: משום דלא עסקת בפריה ורביה. אמר ליה: משום דחזאי לי ברוח הקודש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו (מפני שראיתי לי ברוח הקודש שייצאו ממני בנים שאינם הגונים - מנשה ורבשקה). אמר ליה: בהדי כבשי דרחמנא למה לך (מה לך לעסוק בנסתרותיו של הקב"ה)? מאי דמפקדת איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא - לעביד (מה שאתה מצווה, עליך לקיים, ומה שנוח לך להקב"ה - יעשה).

ו**כתב רבינו יהונתן אייבשיץ זצ"ל לתמוה, שהרי אמרו חז"ל שבסוף ימיו חזר מנשה בתשובה (וכבר היו שנתנו בזה טעם לסענת ישעיהו "בהדי כבשי דרחמנא למה לך"), וכיון שראה חזקיהו המלך ברוח הקודש שייצאו ממנו בנים, הלא בוודאי ראה גם יותר שמנשה יחזור בתשובה, ומדוע פרש מן האשה? ותירץ רבינו יהונתן, שמקור התשובה הוא במקום עליון וגבוה כל-כך שהרי הוא נברא קודם בריאת העולם, עד שאפילו הצדיקים הצופים ברוח הקודש אינם משיגים אותה.**

הנה זה מורה לנו כמה גדולה התשובה ואשר לכן יש בכוחה להפך מזלו של אדם לגמרי. אם יבוא אדם שפוקדים עליו צרות ויסורים וישאל אם יש בכוחו להפך את מזלו מדין לחסד, התשובה תהיה: בוודאי, על-ידי

ה. להגה"ק רבי אברהם אזולאי זצ"ל מחכמי חברון, תלמיד מוהר"ח ויטל ובנו רבי שמואל זצ"ל.

מאהבה זדונות נעשים לו כזכויות, ולכאורה אין לזה הבנה, הכיזד ייהפכו לו לזכויות. אך לדברי בעל חסד לאברהם הוא מהאי טעמא, כי בחרטתו הגמורה שימח את הקב"ה שמחה כפולה ומכופלת עד שכביכול כדאי היה לו בחטאו. וכבר פירשו כעין זה הצדיקים, שדווקא לאחר שחטא האדם, הוא מרגיש כמה הזיק לעצמו ולעולם, ואז **חרטתו באה מעומקא דעומקא דלביה ומקרבת אותו להקב"ה יותר משהיה קודם החטא.**

וכאמור, כל זה מוסיף הסבר בדברי הוזה"ק והמדרש בגודל כוחו של השופר להפך הכל לטוב ולעצור בעד כל המשחיתים, כי **בהיותו מעורר את האדם לתשובה עמוקה כפי ששום דבר אחר אינו יכול לעוררו, נגרם מזה תענוג גדול להקב"ה וכביכול מוסיף בו כח להפך הכל לטוב.**

אלמלא הקב"ה בעזרו אינו יכול לו

והנה אחד מהדברים הידועים המונעים מן האדם מלשוב בתשובה שלימה, הוא מה שיאמר לעצמו: הן עומד אני עם שתי רגליי על הקרקע ויודע אני מנסיון העבר שהרגלים הם הרגלים ואי אפשר לשנותם בקל, וגם אם אקבל על עצמי להשתנות, רק יעבור ראש השנה ואחזור לסורי, ואפילו אקבל עלי קבלות טובות, הלא בטח יבוא יום ויקיפוני טרדות הזמן ותוקף כולן יפוג אז כלא היו.

נמחלים לו כל עוונותיו בזה.

וכתב לתרץ: יש לומר כי כל שעה שהישראלי חוטא ועובר על מאמר יוצרו, הקב"ה מתמלא כעס וחזימה (מפני שבחטאתו הוא עוצר את השפע מלבוא לעולם וגורם לכמה וכמה נזקים בעולם) וסמא"ל שמח, והכל לפי שיעור החטא ומדריגת החוטא, **וכשישראל מתחרט על מעשיו** (בעומק לבו) **ואומר חטאתי, סמא"ל מצטער לרוב והקב"ה שמח שמחה גדולה, כי הראגה שמקבל סמא"ל בעת החרטה, היא כפלי כפליים מהשמחה ששמח בשעת העבירה, והשמחה ששמח הקב"ה בשעת החרטה, היא כפלי כפליים מהכעס שכעס בשעת העבירה,** בעבור שנחשב החוטא לפני המקום בשעת חטאו כאילו השווה סמא"ל למקום, **ובשעת החרטה כאילו הפילו עד תהום רבה, וזה דווקא כאשר תהיה החרטה בלב שלם.** עכ"ל.

אמור מעתה לדברי בעל חסד לאברהם, שהדין נותן שתועיל התשובה אפילו לפי חשבון הגיוני, וכאילו יאמר הקב"ה: כדאי היה לי כל הצער שנצטערתי בשעה שחטא האדם לפני, מאחר שעכשיו שמחני שמחה כפולה ומכופלת על-ידי שהתחרט על חטאו בלב שלם וחזר לשרשו.

השב מאהבה זדונותיו נהפכין לזכויות

ומעתה נבין מה שאמרו חז"ל שהשב

וכיון שייוודע להם שמפני כך לא עלה הדבר בידיהם, מפני שניסו לבד ואין ביכולת האדם לחזור בתשובה לבד, **יתעודדו לקום ולחזור בתשובה והפעם עם בקשת סיוע ממרום.**

הנה לנו דוגמא נפוצה במוכיחה שהייאוש בא תמיד בעקבות נסיונות כושלים: יבואו ויאמרו לו לאדם שיש סוג טיפול בשם "מוח אחד" אשר מחולל פלאות, אם לא ניסה אף פעם לקבל טיפול זה, לא יאשר ולא יכחיש, אבל אם כבר ניסה ולא עלה לו יפה, יתקומם למשמע דברינו ויאמר שהוא הבל הבלים מלא כזבים ושקרים וכל המטפלים בשיטה זו אינם אלא נוכלים ורמאים העושקים את כספי הנדכאים. וכל-כך למה? מפני שנסיונו הכושל גרם לו להתייאש ואף לפקפק באמיתות השיטה.

דוגמא דומה: יציעו לו למי שסובל מרורות מבנו שיפנה למומחה פלוני, לפתע נראה אותו נעמד על רגליו וצורח במר לבו: "הידוע לך כמה דמים ועגמת נפש השקעתי בהליכה למומחים ממומחים שונים?! די! נמאס לי מכל המומחים האלה!" אף זה כיון שכבר ניסה ונכשל, אינו מוכן להאמין בזה יותר, וכל כמה שמדברים אתו בענין זה, רק זורים לו מלח על פצעיו ומוסיפים לו כאב על כאבו.

כהנה וכהנה ישנן דוגמאות לרוב המוכיחות כי הייאוש בא תמיד בעקבות נסיון שנכשל, והלא מסיבה זו

אכן כבר כתב בענין זה ה'אור החיים' הק' (פרשת כי תבא) שבאמת אין האדם יכול לחזור בתשובה בכוחות עצמו, **ואם ירצה לחזור בתשובה, יצטרך לזעוק מר ולבקש רחמים שיסייעוהו מן השמים.**

עד כה רגילים היינו להפריד בין השנים, מהקב"ה מבקשים בני חיי מזוני, ומעצמנו דורשים לשוב בתשובה שלימה. אך האמת היא להיפך, **העיקר שאנו מבקשים בראש השנה הוא שנזכה לחזור בתשובה אמיתית, כי ברגע שנחזור בתשובה אמיתית, מובטחים אנו שיהיה לנו גם בני חיי מזוני וכל צרכנו הגשמיים.**

כשהרהר האדם בתשובה בשעת התקיעות ויצוף לו הפחד שלא יוכל לעמוד בקבלותיו לאורך זמן, יפתח בתפילה להקב"ה: **רבונו של עולם, רצוני לחזור אליך בתשובה שלימה, אך אינני יכול לבד, אנא עזרני בעצה ותושיה לשנות את מחשבתי והתנהגותי, פתח לבי לעבדך בלבב שלם מעתה ועד עולם...**

יאוש שלא מדעת

כשנשריש זאת בלבנו שאין אנו יכולים לחזור בתשובה אלא על-ידי סיוע ממרום, נחזור להאמין ביכולת לחזור בתשובה, כי הסיבה העיקרית שבגינה אנשים מתייאשים, היא מפני שניסו כמה פעמים ולא עלה בידיהם,

לחזור בתשובה גמורה ולתקן את כל הטעון תיקון אצלו.

היתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו

לסיום נביא משלו של הרה"ק בעל "אור המאיר" זיע"א המבאר למה צוה אותנו הקב"ה לתקוע בשופר דווקא, מאחר שכל תכליתה לעורר אותנו בתשובה, הלא יכול היה לצוותנו להעמיד דרשן שיעורר אותנו בדברי כיבושין.

וזה לשונו הקדוש: דרך משל, עיר שהעמידו צופה על מגדל גבוה לשמור העיר פן יבוא האויב ויכה אם על הבנים, והנה הצופה עומד על משמרתו, וכשרואה האויב מתקרב ובה אל העיר, ירעים בקול, קול עוז עצה וגבורה, לערוך מערכה כנגד האויב שבא לשלול ולבוז. וכשומעם קול דברים של הצופה, אזי העשירים מתפחדים וייראו לנפשותם, כי להיות כביר מצאו ידם ובתיהם מלא זהב וכסף ובגדים נאים, יראים הם פן יבוא האויב ויקח כל אשר להם ולא ישאיר אחריו ברכה.

והנה מורא הנ"ל נוגע רק לעשירים ולא לאביונים אשר ביתם ריקן מכל ואין להם לפחד ולירא משוללות האויב, כי לרש אין כל לקחת מאתו. נמצא שאם הצופה מכריז שיש מורא מהאויב ותולה הדבר בסיבה, אזי מתחלקים בני העיר לשתי כתות, העשירים מפחדים, והעניים כאשר המה מאז כן עתה.

בני אדם מתייאשים גם מן התפילה, מפני שכבר התפללו כמה פעמים על איזה דבר וציפו וייחלו שבקשתם תתמלא, והיא לא נתמלאה, ומאז אינם מוכנים יותר לשמוע.

כך הוא ממש בענין התשובה, גם אם ישמע האדם דברי חיזוק לרוב המדברים בכוחה של תשובה לשדד מערכות שמים, יקום וישאל: ובכן, מה אוכל להוציא מכל זה למעשה? הלא את כל זה כבר ידעתי מאז היותי נער ועתה כבר זקנתי והייתי לאיש. הודיעו נא לי איך עושים תשובה, הלא כבר ניסיתי אין ספור פעמים בהן התאזרתי בכל כח הרצון שלי ושום דבר לא הועיל לי.

והתשובה היא כאמור, שעד כה ניסה לחזור בתשובה לבד, ולכן לא היה לו סיוע ממרום, ואז בא השטן וקטרג, וממילא הוצבו בפניו אבני נגף על כל צעד ושעל כדי למנעו מן התשובה. **וכשיבין עתה שרק אם יתפלל בשברון לבו ויקום ויאמר את מזמורי התהלים בהשתמכות הלב לתכלית זו, שיסייעו לו לחזור בתשובה שלימה, רק אז יוכל באמת לחזור בתשובה, תחזור האמונה לשבות בלבו שהיכולת בידו לחזור בתשובה שלימה.**

וכשתחזור האמונה בלבו מעט, יתווסף בו חשק להתפלל על התשובה, וכיון שיוסיף להתפלל על התשובה, יקבל תוספת כח ממרום לחזור בתשובה, וחוזר חלילה, עד שיזכה

בחינותם, לא יטו אזנם אנשי זולתם, באמנם שהמה שלימים במדה זאת. לכן **תוקעים בשופר קול פשוט, השה לכללות ישראל, יחד עשיר ואביון, כי בקול פשוט גם נפשות במשמע,** וכל אחד ואחד לערך בחינתו, ככה מעורר לבו בקרבו, ולזאת יחד לב העם אפילו פחותי הערך, העניים מתורה ומצוות, ותולים בטחונם על רוב עשרם, **על כל פנים ייראו לנפשותם פן משמעות הקול לנפשות.**

ה' יתברך יזכנו להיות מן השומעים בקול שופר להתעורר בתשובה שלימה שיש בה קיום, אמן.

לאפוקי כשהשומר עומד על משמרתו וקורא קול פשוט ואינו תולה מורא האויב בסיבה ידוע, כי אם מוציא קול מר, אוי ואבוי, הנה האויב מתקרב אל העיר, אזי כללות העיר, יחד עשיר ואביון, מתפחדים מצעקת קול הכרוז, כי בקול פשוט גם נפשות במשמע חס ושלום, ופן יבוא ויכה אם על הבנים, וכולם שווים במורא כזה.

וילמוד מזה המוכיח בשער, המזהיר ומצוה בטוב את עם הגלויים אליו, הנה בודאי אין אדם דומה לחבירו, ומה שחסר זה לא חסר חבירו, ועובדותיהם שונות זה מזה, ואם יאמר המוכיח מוסר לקצת העם לערך

יום חמישי סליחות כ"ח אלול תש"פ

דרכו של השי"ת לקרבנו אליו בתשובה

לבה, והיא החלה לספר: אתמול ביום שני של ראש השנה לקראת ערב קרה לי דבר מוזר. ישבתי אז עם כמה 'פרחחים' בבית קפה ולא עניין אותי כלום; רציתי רק להשתולל וליהנות מהחיים. אך לפתע התעורר בי רצון עז לשמוע קול שופר. הרגשתי שאני חייבת לשמוע ויהי מה. תוך כדי כך, אני מתחילה לשמוע קול שופר. אני מציצה מבעד לחלון הזכוכית והנה אני רואה שני בחורים חב"דיים צועדים ברחובה של עיר ותוקעים בשופר. עזבתי את הכל והתחלתי לרוץ החוצה. הפרחחים ניסו להניא אותי, אך רצוני לשמוע קול שופר גבר עליהם. כך מצאתי את עצמי ניגשת אל הבחורים ומבקשת מהם שיוציאוני בתקיעתם. הם שאלו אותי אם אני יהודייה (לבושה הפרוע כנראה גרם לפקפק בכך), ומשהשבתי 'הן', תקעו לי בשופרם.

הבת הוסיפה בהתרגשות: ראיתי איך הקב"ה לא עוזב אותי ולא מרפה ממני, אלא מחכה ומצפה שאשוב אליו, ולשם כך הוא מוכן אפילו לשלוח לי שופר בכל מקום בו אני נמצאת. ההורים עשו חישוב מהיר וגילו שכל זה אירע בשעה שהם ישבו ושפכו את לבם במזמורי התהלים שהקב"ה ישיב את בתם בתשובה שלימה.

תעיתי כשה אובד בקש עבדך

לפנינו מעשה נפלא שאירע בראש השנה לפני כמה שנים כפי שמספר אותו מפי בעל המעשה: היתה לו ליהודי זה בת שלדאבון כל לב נפלה במדרון חלקלק וכבר אירע שנעלמה כמה פעמים מהבית למשך כמה ימים אל מקום לא נודע. לפני כמה שנים בליל ראשון של ראש השנה, האישי יושב יחד עם אשתו ובני ביתו סביב שולחן החג, והנה שם לבו שהבת איננה. צערו היה גדול, אך נזהר לכבוש את צערו ולעורר שמחה בלבם בנאמנות לדברי הצדיקים שהשמחה בראש השנה מבטלת דינים ומחוללת נפלאות.

כך עברו עליו ימי ראש השנה כשאין הצער ניכר עליו כלל. ביום שני לעת ערב, ישב הוא ואשתו ואמרו מזמורי תהלים כשהם שופכים את לבם השבור לרסיסים לא-ל עליון, שיחתור חתירה מתחת כסא כבודו להשיב את לב בתם בתשובה שלימה. במוצאי ראש השנה חזרה הבת ולא דיברה מאומה.

במוצאי צום גדליה, כששאר בני הבית לא היו בבית, הכירו ההורים בבתם שהיא רוצה לספר משהו. הם דובבו אותה לספר את מה שיש לה על

התורה והמצוות הוא קרוב, אלא גם למי שביקש להתרחק ממנו, כי אף אליו הוא קרוב ומסייע לו לשוב אליו בתשובה שלימה.

עלה אלוקים בתרועה ה' בקול שופר

וזה לשון הרה"ק רבי מאיר **מדו"יקוב** זיע"א בספר "אמרי נועם" (פרשת כי תבוא) על הפסוק "והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלוקיך": יש לרמז על מצות שמיעת קול שופר, אשר העיקר הוא לבל ידמה אדם בנפשו אשר הקול יוצא מכח הבעל תוקע, רק **ידע כי כביכול [הקב"ה] בעצמו הוא המשמיע קול השופר לעורר לבב האדם, והוא בבחינת שכינה המדברת מתוך גרונו.**

וזהו "עלה אלוקים בתרועה ה' בקול שופר" (תהילים מז, ו) אשר כביכול בעצמו הוא בקול השופר. וזהו "והיה אם שמוע", היינו כאשר יגיע הזמן של מצות שמיעת קול שופר, אז "תשמע בקול ד' אלוקיך", שתדעו שהוא קול ה' בעצמו היוצא מקול השופר. אז **בודאי יתלהב לעבודתו בזכרו אשר אב הרחמן רוצה בתשובתו וחפץ לקרבו לעבודתו.**

הודיע לנו בעל "אמרי נועם", שמטעם זה נחוץ כל-כך להאמין שהקול היוצא מן השופר הוא קול ה' בעצמו, כי על-ידי כך נזכור שאבינו אב הרחמן **עומד לידינו, מדבר אלינו לאמר:**

מספר האב: **הרגשתי באותם רגעים את אהבתו הגדולה של השי"ת,** וכאילו שמעתי אותו מדבר אלי לאמר: "מה ביקשת? שאדאג לבתכם?! הנה אני דואג לבתכם!" הפטיר האב: החל מאז ניתקה בתי קשר עם הפרחחים וחזרה בתשובה שלימה, ואפילו מצאה את זיווגה הראוי והקימה בית נאמן בישראל, והיא עצמה מעידה לכל מאן דבעי, שהכל התחיל באותו ראש השנה לעת ערב בשעה שישבה בבית הקפה.

קראוהו בהיותו קרוב

המעשה מעורר השתאות, והנה הוא כלול בדברי הנביא "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" (ישעיה נה, ו). הנביא אומר להם לישראל: **בטרם אתם קוראים אל ה', דעו לכם שהקב"ה כבר נמצא קרוב אליכם וכבר מרעיף עליכם חסדים טובים,** אלא שעל ידי שתקראו אליו, תעוררו אותו לגלות הנהגה זאת. ואכן דברים אלו מתרחשים בכל עת, אלא שלא לעולם הוא נראה תיכף ומיד. לפעמים רואים אותו מיד, לפעמים לאחר זמן, ולפעמים אין מצליחים כלל לצרף את כל חלקי התמונה.

אמור מעתה: אם יהודי שומר תורה ומצוות ומקיים את ימי ראש השנה כהלכתן, וכי אין אצלו קרבה זו?! בוודאי הקב"ה קרוב לכל אחד מאתנו, קראוהו בהיותו קרוב. והמעשה הנ"ל מלמדנו שלא רק למי שהולך בדרך

בראש השנה עלינו להכין את עצמנו על-ידי אמירת שבע פעמים 'למנצח' ועל-ידי אמירת 'הנני מוכן' ואז להעמיד את עצמנו ככלי מוכן לקבלת דבר ה', או אז ישאיר קול ה' הבוקע מן השופר רושם עז בלבנו, רושם שיחלחל ויחלחל עד שביום מן הימים יטלטל אותנו ויעורר אותנו לשוב בתשובה שלימה.

וישמעו את קול ה' אלוקים

כעין זה כתב הגה"צ רבי שלמה קלוגר זצ"ל על הפסוק (בראשית ג, ח) "וישמעו את קול ה' אלוקים מתהלך בגן לרוח היום": אדם הראשון נברא בראש השנה, ביום א' בתשרי. הבריאה היתה אז מושלמת, אך מיד קלקל אותה אדם הראשון בחטאו כאשר עירב רע בטוב. וכיון שאותו יום ראש השנה היה, תקע אז הקב"ה בשופר (כמו שגילה לנו בעל אמרי נועם, שבראש השנה הקב"ה תוקע בשופר, וכשאנו מקשיבים היטב לשופר של מטה, אנו זוכים לשמוע שופר של מעלה), ואותו קול שמעו אדם וחוה. זהו "וישמעו את קול ה' אלוקים מתהלך בגן לרוח היום". רוצה לומר, אותו קול שנשמע לרוח היום, דהיינו לפי טבעו של אותו יום, רישא דשתא.

וזהו גם מה שהשיב אדם הראשון להקב"ה כששאל אותו "אֵיכָהּ" – "את קולך שמעתי בגן ואירא כי עירום אנכי ואחבא". נתכוון לומר: שמעתי את קולך מדבר אלי, לבי התעורר וראיתי כי עירום אנכי מן המצוות, בוש אני כעת ונכלם, לכן אני מתחבא.

רצוני לקרבכם אלי ולהשפיע עליכם כל טוב שבעולם ברוחניות ובגשמיות, שובו נא אלי ואשובה אליכם. וזה יועיל לנו להתלהב לעבודתו ולהתעורר בתשובה.

הקב"ה מקרב כל אחד באשר הוא

לפני כמה שנים סיפר יהודי מה שראו עיניו, איך בחור פלוני ממשפחה טובה אשר התחבר לחברים שאינם ראויים ונפל ברשת היצר ר"ל, נכנס כמו להכעיס לחנות טריפה וקנה לעצמו סנדוויץ'. כך יצא לו עם הסנדוויץ' בידו לקול מצהלות חבריו שמחאו לו כף אל כף על אומץ לבו. אולם כיון שרק החל לפסוע עם הסנדוויץ', מעדו רגליו והתגלגל על הארץ כשהסנדוויץ' נמרח על הארץ ונמאס לאכילה. הבחור התנער מעפרו וקרא לתדהמת חבריו: "רבונו של עולם, הבנתי את הרמז". ובכן, מכיר אני אותו בחור ויכול אני להעיד לפניכם שכיום הוא מרגלית טובה, והנה הוא עולה ומתעלה בישיבה למצוינים.

הנה כי כן, הקב"ה דואג לכל אחד באשר הוא ומדבר עם כל אחד בשפתו שלו לקרבו אליו. עלינו רק להסכים לשמוע לקולו. וזוהי המצוה שנתן לנו הקב"ה בראש השנה, שנטה אוזן כאפרכסת לשמוע את קולו מדבר אלינו. הן מצוה זו נתונה לנו כל השנה, אך כל השנה היא בהסתר, ובראש השנה היא בגלוי.

להם לחטוא. ומעתה אין לו לאדם להתייאש בראותו שנולד עם טבע רע או שהתרגל לטבע רע (עד שהתמכר לעשות הרע וכבר אינו יכול להתנזר מהרגליו הרעים מחמת כן), כי אם אמנם בדרך הטבע אין לו אפשרות לשנות את טבעו, **אם יתאמץ לחזור בתשובה ויבקש רחמים מהש"ת שיהיה בעזרו, הקב"ה ישלח דברו וירפא אותו.**

בורא רפואות בדרכי הטבע

הנה בספה"ק **"בית אהרן"** הביא מהרה"ק **הרבי ר' ברוך ממעזיבוז** זיע"א שלכן אנו אומרים בברכת יוצר **"בורא רפואות"** חוץ ממה שאומרים **"אדון הנפלאות"**, כי **"אדון הנפלאות"** פירושו שהקב"ה מרפא בני אדם על-ידי ניסים גלויים, ולכן אילו היינו אומרים רק **"אדון הנפלאות"** היה משתמע מכך שהוא זקוק לעשות ניסים בשידוד מערכות הטבע כדי לרפאות אנשים חולים. לכן אנו אומרים גם **"בורא רפואות"**, להודיע שאינו זקוק לשדד מערכות הטבע לשם כך, אלא הוא יכול לרפא אנשים גם על-ידי מהלכי הטבע, והכל הוא מאתו נפלאות.

ולענייננו, אפילו יהיה טבעו הרע של האדם חרוט כל-כך בנפשו עד שכולם יעידון יגידון עליו שאין סיכוי בעולם שישתנה לטוב, או אפילו יהיה האדם

גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם

והנה בשיעור הקודם נתבאר בארוכה שאחד מן המעכבים הגדולים להשתדל בעשיית תשובה, הוא מה שאנשים מתייאשים ביודעם שאינו שייך בעולם שישתנה טבעם לטוב.

הלום מצאתי לזה מענה נפלא בספר **"אמת ליעקב"** להגאון בעל **חוות דעת** זצ"ל. במסכת **יומא** (פז, א) שנינו: **"גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם"**, ולכאורה הביאור בזה שהיא ממשיכה רפואה לחולי עמו ישראל הזקוקים לרפואה. אולם דבר זה צריך ביאור כי מה ענין רפואה לתשובה.

כתב על זה בעל חוות דעת: ונראה, דהנה **הרמב"ם בשמונה פרקים** כתב דיש אדם שנולד בטבע רע, שקשה לו לפרוש מתאוות עריות, וכן לפעמים נולד ברתחת הדם עד שאי-אפשר לו לפרוש מכעס, וכיוצא בזה הרבה, ולפום צערא אגרא. ולזה אתי שפיר, שאם בא לידי חטא ועושה תשובה, **הקב"ה מרפא טבעו שלא יקשה עליו שוב השמירה מכעס ותאוה וכיוצא בזה.**

נמצא לדברי בעל חוות דעת שכוונת חז"ל באמרם **"גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם"** היתה שהיא מביאה רפואה לטבעם של בני אדם אשר גורם

1. על אגדות הש"ס.

2. בפרשת בראשית בהילולא של אביו הק'.

זו מרע לטוב. אנו סבורים בדרך כלל שהחסרון והתכונה חד הם מפני שהאדם משתמש בתכונתו לרע, אבל באמת אינו כן, אלא כמו שהתכונה יכולה לשמש לרע, היא יכולה גם לשמש לטוב, והעבודה היא להשתמש בה לטוב ואז הנפש מתרפאה.

וכבר אמר כן **המגיד הק' ממעורר טש** זיע"א"י, בשאלו על מה שאמרו **חז"ל** (קידושין ל, ב) שאמר הקב"ה "בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין", כי לכאורה הלשון אינו מדוקדק, כי תבלין הוא טפל שנותן טעם בתבשיל, וכאן הלא העיקר היא התורה ולא בא להוסיף טעם ביצר הרע. והשיב על הדרך האמור, שכאשר נולד האדם עם תכונה מסוימת אשר טבעה למשוך את לב האדם למקומות בלתי טובים, יש בתכונה זו גם חלק הטוב, **ואם כן אין לעקור את תכונתו משורשה, אלא יש לכוונה אל הטוב,** ועל זה אמר הקב"ה שברא לו תורה תבלין, כי התורה תדריך אות האדם איך להשתמש נכון עם תכונתו.

והאמת שכך הוא מדויק מאוד בלשון חז"ל "גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם", כי אילו היה צריך לעקור את תכונת האדם משורשה, לא היה שייך לכונתו בשם רפואה, כי רפואה שייכת רק במי שאבריו פועלים עדיין אך אינם פועלים כראוי ועל-ידי הרפואה הם חוזרים לפעול כראוי.

מורגל כל-כך בהרגל מסוים עד שיוגדר על-פי אנשי הרפואה כ'מכור' (addicted) לאותו דבר שאינו יכול להתנזר ממנו, אעפ"כ יאמין שיש לו להקב"ה דרך לרפאות את טבעו, לא רק על-ידי נס למעלה מדרך הטבע (אם כי גם זה יתכן), אלא אפילו בדרך הטבע. הקב"ה יכול להזמין לאדם, כאילו בדרך מקרה, את המומחה הנכון או את הספר הנכון, שישביר לו בדיוק רב איך להתנזר מהרגלו הרע ולשנות את טבעו לטוב, ואז ירווח לו. יש כאלה מעשים לרוב בכל קהילה מקהילות ישראל.

בהיות הקב"ה בורא רפואות, נתן חכמה בלב הרופאים והמציא להם רפואות שונות לרפאות כל מיני חולאים שבגוף, וכמו שהמציא להם רפואות לחולאים הגופניים, כך המציא להם דרכי רפואה לרפאות טבעי בני אדם, וכשהקב"ה רוצה לעזור לאדם להתנזר מהרגליו הרעים, הרי הוא מזמין לו את הרופא הנכון והנה הוא מוצא רווח לנפשו.

והסירותי לב האבן מבשרם

והאמת שכדי לרפאות טבעו של אדם אין אפילו צורך לעקור את תכונתו משורשה. אדרבא, הלא תכונת האדם היא שורש נשמתו ואם כן לא יתכן שתתבטל. **הרפואה היא רק על-ידי שינוי אופן השימוש בתכונה**

היא על-ידי החזרה לשורש, כי האיש והאשה הם שני חלקי נשמה שלמעלה בשמים היו אחדים, וכשירדו לארץ נתפרדו, וכשנעשה הזיווג, הם חוזרים ומתאחדים כפי שהיו למעלה. כמו כן הרפואה, כשהאדם מתחיל לחזור לשרשו על-ידי התשובה, אז הקב"ה שולח לו את רפואתו.

הקב"ה מביא את תשובת האדם ליד גמור

הנה בספה"ק 'סידורו של שבת' (ח"א שורש ו ענף ב) כתב, שישנם בני אדם שנמנעים מלחזור בתשובה מפני שחטאו בעניינים שבין אדם לחבירו אשר אין עליהם מחילה עד שירצו את חבריהם, וסבורים הם שלא יוכלו לרצותם, אם מפני שכבר הלכו להם או שאינם מכירים אותם כלל, אם מפני שהללו לא יקבלו את פיוסם.

והאמת שטעות גדולה היא, כי **אם האדם עושה כפי יכלתו, הקב"ה מסייע לו להשלים את תשובתו ומזמין לו את הדרך לחזור בתשובה גמורה.** וכבר אמרו כן בגמרא לענין הגוזל ואינו יודע ממי גזל שיעשה בהם צרכי רבים, ופירשו המפרשים שהקב"ה יסבב שאותם אנשים שגזל מהם יזדמנו לאותו מקום שהעמיד בו צרכי רבים וייהנו מכספו ועל ידי כן תוחזר להם גזילתם ולו המחילה.

מסופר על הגה"ק ה'דברי יחזקאל' **משינאווא** זיע"א, שפעם נקלע לעירו

הוי אומר: הקב"ה ברא רפואות לשינוי טבעים והרגלים, אך **כדי לזכות שיזדמנו לו אותן רפואות ושהרפואות באמת יועילו לו, בשביל זה צריך האדם לעשות את המוטל עליו, והוא לחזור בתשובה,** כי התשובה היא זו המביאה רפואה לעולם.

ממציא רפואות לחוזרים בתשובה

הנה ידוע שיש היום מהלכים להוציא אנשים מהתמכרותם לאחר שכלו עליהם כל הקיצין. אחד מהם נקרא "תוכנית שנים עשר הצעדים" (twelve step program) אשר מחולל נפלאות בהוצאת מכורים מהתמכרותם. ובכן, מי נתן חכמה באדם למצוא אותם מהלכים ולשכללם עד שיוכלו לרפאות בהם בני אדם? הוי אומר: בורא רפואות. בני אדם שסבלו רבות מהתמכרותם, זעקו בסבלם אל השי"ת שיושיע אותם ויחלצם ממצוקתם, עד שנענה להם השי"ת והמציא רפואות כדי שיוכלו להתרפאות בהם.

ואולם כפי שהקב"ה הוא זה שמזמין זיווגו של אדם, כך הוא זה שממציא לאדם את הרפואה הנכונה שתרפא את נפשו. **וכדי שהקב"ה באמת ימציא לו את הרפואה הנכונה, עליו לחזור בתשובה.** זהו גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם.

ויש להוסיף בזה עוד, שכמו לענין זיווגו של אדם, ידוע שמציאת הזיווג

אין הוא יכול להביא את תשובתו לידי גמרה. יכול הוא רק לדבר אל השי"ת ולנקוט בפעולה. ואם כן אין לו לאדם מה לדאוג על תשובתו, כי אם יעשה את המוטל עליו ותוך כדי יתחנן להשי"ת שיסייע בעדו לחזור בתשובה שלימה לפניו, בוודאי יביא השי"ת את תשובתו לידי גמר באופן שהוא בעצמו לא העלה בדעתו.

התשובה תסבב הכחשת העדות

ה'חתם סופר' (מסכת כתובות) הקשה למה ממימים את מי שעשה עבירה שחייבים עליה מיתה בעדים ובהתראה, יאמר עכשיו שהוא מתחרט ויכופר לו. מיישב החתם סופר, והוא נורא ואיום: אילו היה האדם חוזר באמת בתשובה, היה הקב"ה מסבב שיוכחשו העדים, וכיון שלא הוכחשו, סימן הוא שאינו חוזר בתשובה וכל מה שהוא אומר שהוא מתחרט אינו אלא מן השפה ולחוץ.

הא לנו שכאשר האדם חוזר בתשובה אמיתית כפי יכלתו, הקב"ה מסייע לו בכל מה שנוגע לתשובתו ומשלים לו את החסר. **מי שמזמין פרנסה וזיווגים, הוא זה שמזמין גם תשובה לאדם.** רק אל יתייאש, אלא ידבר עם הקב"ה בשברון לב, והכל על מקומו יבוא בשלום.

לב נשבר ונדכא אלוקים לא תבזה

הנה בתחילת דברינו הבאנו מעשה

איזה יהודי, וכשנודע לו שאותו יהודי מתגורר בכפר פלוני, התמלא שמחה גדולה. הוא נתן לו סכום כסף וביקש ממנו שיעמיד בכסף זה ספסלים בתחנת הרכבת כדי שהממתינים לרכבת יוכלו לשבת. אחר-כך הסביר למקורביו: פעם כשהייתי בכפר זה התנפלו עלי שודדים, ברחתי מהם והסתרתי עצמי בשדה אחת של תבואה. מאז אני עומד ודואג מתי אמצא את בעל השדה לשלם לו על התבואה. כעת משנודע לי שאדם זה דר באותו כפר, ביקשתי ממנו שיתקן שם ספסלים וסמוך לבי על השי"ת שיזמין את בעל השדה לשבת על הספסלים וליהנות מהם.

מפתח התוצאות לא נמסר לאדם

כעין זה הביא ב"סידורו של שבת" בשם ה"חובת הלבבות" (שער התשובה פ"י), שהקב"ה יכול לעורר את לב הנגזל למחול לו במחילה גמורה. ובלשונו: **בירו כח וגבורה להעביר העבירה מן הארץ על ידי שיתן בלב הנגזל באשר הוא שם להיות מוחל לו בכל לבבו** מה שגזל ממנו ואז נתבטל העבירה מכל וכל בחלק השמים והבריות.

הנה יטען מי שיטען: כבר הלכתי לפייס את פלוני כמה פעמים, אין הוא מסכים אפילו להביט בפניי... קניתי לו אפילו מתנה וזרקה לכל הרוחות...

אכן הצדק עמו, באותה מידה שאין האדם יכול להביא שום דבר לידי גמר, משום שמפתח התוצאות אינו בידי,

מסייעים לאדם להכנס למשבצת הנכונה ואז ממילא הוא שומע את קול השופר וחוזר בתשובה שלימה.

לסיום יש לעורר למה שכתבו כל גדולי וצדיקי דורנו מכל הקהילות והחצרות, **שעלינו להזהר להיות בשמחה ברישא דהאי שתא** הגם שהמצב אינו פשוט כלל. **אכן כן, ראש השנה הוא זמן של שמחה. על-ידי השמחה מבטלים את הדינים, וזהו רצונו יתברך. רצונו שימליכוהו בשמחה, ושיבטלו את כל הדינים על ידי כן.** הדברים נכונים הן כלפי אלו הזוכים להתפלל ברוב עם, והן כלפי אלו שנאלצים להתפלל בבתיים, כי בשמחה תצאון. **מי יתן ויושיענו הקב"ה מכל צרותינו ויתן לנו שנה טובה ומברכת, שנה שמתעשרת בסופה.**

בנשמה יהודייה שהלכה לאיבוד וקירבה הקב"ה בהשגחה פרטית לעבודתו, ונתבאר שאם לרחוקים הקב"ה מראה את קרבנותו, כל שכן לקרובים. אכן לפעמים תתחמק לה מחשבה בקרב בני אדם: אם כנים דבריך, מדוע רוב המעשים האלה מתרחשים דווקא בקרב הנשמות האבודות?

והתשובה לזה, שרק הם מחמת מצבם הביש, פונים אל הקב"ה בשברון לב אמיתי ובהרגשה שאינם יכולים להמשיך כך אפילו רגע אחד ושהקב"ה מוכרח לחלץ אותם מאותה שוחה עמוקה בה נפלו. **לו היינו אף אנו מרגישים כך, כי אז בוודאי היה הקב"ה מראה גם לנו את קרבנותו.** ואכן הדרך להגיע להרגשה זו, היא על-ידי התבוננות ויישוב הדעת, ועל-ידי תפילה ואמירת תהלים. פעולות אלו

פרשת נצבים תש"פ

אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם

בבריייתא הם רק אסמכתא בעלמא. והלשון "אמר הקב"ה" פירש הרשב"א עשאוּם כאילו נצטוו, והריטב"א (שם טז, א) פירש שכן אמר הקב"ה אלא שלא קבעו חובה ומסר הדבר לחכמים והם קבעוהו חובה.

שיעבוד הקול והדיבור למלך העולם

נפתח אפוא בסדר מלכויות, הראשונה שבשלושת הסדרים, ונראה מפי הספרים הקדושים מה אנו פועלים בעת אמירת הפסוקים. והנה ב'שפת אמת' (שנת תרמז) כתב ביאור נפלא באמירת פסוקי המלכויות, ואלו דבריו: למאן דאמר בתשרי נברא העולם, היינו שהעולם נברא בכ"ה באלול ובראש השנה כבר נברא האדם, וכלשון התפילה (ר"ה כז, א) "זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון", והיינו כי **הבריאה נשתנתה ביום זה בכך שניתוסף לה אדם שהוא בחינת מדבר מה שלא היה בה תחילה**. ולכן בכל שנה ושנה ביום בו נשתנתה הבריאה וניתוסף לה אדם אשר יכול לבטא את עצמו במלים, **עלינו לשעבד את הקול והדיבור לשמים**, וזהו על-ידי קול השופר ועל-ידי הדיבורים שאנו מוציאים מן הפה בשעה שאנו ממליכים את הקב"ה על כל העולם.

אמירת הפסוקים מן התורה או מדברי חכמים

בשתי מצוות נצטוו בני ישראל בראש השנה, לתקוע בשופר ולומר סדר מלכויות וזכרונות ושופרות, וכלשון הש"ס (ר"ה טז, א): **אמר הקב"ה אמרו לפני בראש השנה מלכויות וזכרונות ושופרות, מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, וזכרונות כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה, ובמה? בשופר**.

והנה בבריייתא בגמרא מבואר שאמירת הפסוקים נלמדה מן הכתובים וזה לשון הגמרא (שם לב, א): תניא רבי אומר אני ה' אלוקיכם ובחדש השביעי - זו מלכות. רבי יוסי בר יהודה אומר אינו צריך, הרי הוא אומר והיו לכם לזכרון לפני אלוקיכם, שאין תלמוד לומר אני ה' אלוקיכם, ומה תלמוד לומר אני ה' אלוקיכם? זה בנה אב לכל מקום שנאמר בו זכרונות שיהיו מלכויות עמהן.

ונחלקו הראשונים אם אמירת הפסוקים נחשבת כדין תורה כפשטות הבריייתא או שהיא רק מדברי חכמים, רש"י נקט שהיא מן התורה וכן נקטו עוד מן הראשונים, והרמב"ן (דרשה לראש השנה) הרשב"א (ר"ה לב, א) נקטו שהיא רק מדברי חכמים והפסוקים שהובאו

נפשם על קדושת השם נבע ממסירות נפשו של אברהם אביהם, כי אלמלא היה מוסר את נפשו, לא היה שום אדם יכול למסור את נפשו שהרי כל אשר לו יתן האדם בעד נפשו.

אף כאן - מבאר הרה"ק מלובלין - מאין נובע כוחו של היהודי הפשוט להמליך עליו את בוראו כשהוא עומד בעת צרה ונדמה לו שכל השערים סגורים בעדו? והלא אנו רואים כן בחוש, שישנם אנשים פשוטים מישראל המלאים אמונה וביטחון וזוכרים בכל אשר ילכו שהם עבדי המלך, מאין הם שואבים את כוחם? אין זה אלא **ממה שהם ממליכים את הקב"ה בראש השנה שבו נברא האדם ונותר להם רשימה מהמלכה זו לכל השנה.**

ועל פי זה מבאר הרה"ק מלובלין זיע"א לשון הש"ס: "אמרו לפני בראש השנה מלכויות כדי שתמליכוני עליכם", רוצה לומר: **נתתי לכם הזכות לומר לפני בראש השנה מלכויות כדי שגם בלילות הארוכים של חודש טבת כשתבואו לידי ניסיון - תמליכוני עליכם ותזכרו שכל אשר נעשה לכם הוא בהשגחתי הפרטית להנאתכם ולטובתכם.**

אין לך חיד מתוק מזה

וראה זה לשונו הטהור של הרה"ק

ומוסיף ה'שפת אמת' שזהו כענין מה שאמרו במסכת סוכה (מב, א): קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה, תורה מאי היא? אמר רב המנונא תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב. והיינו **כי מיד בהתחילו לדבר,** אנו רוצים שיקח את קולו ודיבורו שהם מעלתו על פני החי הצומח והדומם וישעבדם לה'. **וזהו עבורתנו ביום זה לשעבר את הקול והדיבור בלתי לה' לבדו.**

מראשית השנה ועד אחרית השנה

ובספר "תורת אמת" להרה"ק רבי יהודה ליב איגר מלובלין זיע"א איתא: לכאורה יש להבין מה יום מיומיים, הלא בכל יום אנו אומרים ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד. אך האמת היא שזה **שיש לנו היכולת לומר בכל ימות השנה ה' מלך נובע מראש השנה, כי על-ידי שאנו ממליכים את הקב"ה בראש השנה,** אנו מקבלים הכח להמליכו בכל ימות השנה.

והרי זה דומה לאותה שאלה ששאלו רביש"ט מדוע מפארים כל-כך את מסירות נפשו של אברהם אבינו שהלך לעקוד את בנו, הלא יהודים רבים במשך כל הדורות מסרו את נפשם על קדושת השם? ותירץ הגה"ק רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל (קובץ מאמרים) כי אדרבא, **כוח זה שהיה לבני אברהם יצחק ויעקב במשך כל הדורות למסור את**

שואבים כוח להמליכו כל השנה. רושם לכל היום, וכן אנו אומרים קריאת שמע בתחילת הלילה ונשאר ממנו רושם לכל הלילה, כן אנו ממליכים את הקב"ה בתחילת השנה ונשאר ממנו רושם לכל השנה.

וכבר כתב כן הרה"ק רבי אברהם מסאכטשוב זיע"א בהקדמת ספרו "אגלי טל" בשם אביו: במשנה הראשונה של מסכת ברכות כתוב: "מאימתי קורין את שמע בערבית, משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן", וכפי המבואר בגמרא הכוונה היא לזמן צאת הכוכבים שאז הותר להם לכהנים שטבלו לטומאתם לאכול בתרומה. אולם לכאורה אין מובן התליה זה בזה.

אך התשובה לזה, שהתנא רצה להסביר לנו מדוע צריך האדם לקרוא את שמע בערב הגם שכבר קרא בבוקר, ולזה הביא דוגמא מהערב שמש, כי הנה הערב שמש שהצריכה התורה למי שנטמא, מלמדת אותנו, שאפילו אם טבל האדם, מכל מקום כיון שנטמא באותו יום נשאר בו רושם של טומאה לכל היום, ורק בעת הערב שמש כאשר בא יום אחר שלא נטמא בו, מסתלק גם הרושם ונעשה טהור כפי שהיה קודם שנטמא. ומזה נבין שכפי שהוא בטומאה כן הוא לעומתו

בעל "אור המאיר" זיע"א: ומכאן תוכחת מגולה על רבות בני עמינו, כשמאריכים התפילה בראש השנה, אזי כמשא כבוד יחשבו להם, **ואין לך חיד מתוק מזה, שהאדון ה' צבאות ביקש כזאת מידינו, לאמר לפניו מלכיות וזכרונות כנוזר, כדי שתבוא זכרונכם לפני לטובה, ונמצא כל עצמו יתברך דורש טובתינו להטיב לנו באחריתנו.**

ואם אמנם דברי בעל אור המאיר נסובים בעיר על פסוקי הזכרונות, מכל מקום לדברי בעל תורת אמת כך הוא פני הדברים גם בענים פסוקי המלכויות, כי כל עצמו יתברך לא נתן לנו אותם אלא כדי שנוכל להמליכו במשך כל השנה הבאה עלינו לטובה ויוטב לנו על ידי כן בזה ובבא.

רושם אדיר וחזק לכל השנה

וכיסוד זה ממש נמצא מפורש גם בספר "שפתי צדיק" (ראש השנה אותיות ה, יא): הלא בכל יום ולילה אנו מקבלים עלינו עול מלכות שמים בקריאת שמע, ומה העסק הגדול שאנו עושים מהמלכת הקב"ה בראש השנה? אך התשובה וכפי שבכל יום אנו אומרים קריאת שמע בתחילת היום ונשאר ממנו שמזה שאנו ממליכים אותו בראש השנה במחשבה דיבור ומעשה נותר רושם לכל השנה ומזה אנו

י. להגה"ק רבי פנחס מנחם אלעזר מפליץ זיע"א, תלמיד זקינו ה'חידושי הרי"ם' מגור, הרבי ר' העניך מאלכסנדר ושל גיסו ה'שפת אמת' מגור זיע"א.

כדי שתמליכוני עליכם. ביאור הדברים יש לומר, כי הנה האדם הוא **עולם קטן דוגמת העולם הגדול, וכל הנעשה בעולם הקטן פועל ומשפיע לעולם הגדול...** וזהו כדי שתמליכוני עליכם, כי במה שתמליכוני עליכם הרי אתם ממליכים אותי על כל העולם. ויש לומר שזו היתה כוונת כ"ק זקיני זצלה"ה, שהכוונה בראשונה אי אפשר, אלא כדי שתמליכוני עליכם, ובזה מתפשט על כלל העולם, ויתקיים כי לה' המלוכה ומושל בגויים.

ביאורן של דברים: **כל מה שאנו שומעים במשך השנה** שנשתנו סדרי בראשית במדינות המרוחקות אשר אנו מתקשים אפילו להוציא את שמש מן הפה, **תלוי בהמלכתנו את הקב"ה בראש השנה**, וכפי שאנו אומרים בתפילת "ונתנה תוקף" - ועל המדינות בו יאמר איזו לחרב ואיזו לשלום, איזו לרעב ואיזו לשובע. ועל זה נשאלת השאלה: היאך יתכן שאנו בהבל פינו נוכל להמליך את הקב"ה על כל אותן מדינות רבות מספור? ועל זה באה התשובה "כדי שתמליכוני עליכם" - אינכם צריכים להמליך אותי על המדינות; **צריכים אתם להמליכוני עליכם בלבד**, ועל ידי שתמליכוני עליכם, תמליכוני ממילא על כל העולם כולו, כי כל מה שיש בעולם הגדול, יש בכל אחד מישראל שהוא עולם קטן.

כך מסופר על הצדיק הרה"ק **רבי משה מקאברין** זיע"א שבאמרו

בקדושה, ולכן **כשמקבל עליו האדם עול מלכות שמים בשחרית**, אף שאחר כך אין מחשבתו בזה, מכל מקום **נשאר בו רושם קבלת עול מלכות שמים כל היום**, אך בערב שבא יום אחר, נסתלק גם הרושם ועל כן הוא **צריך לקבל עליו עול מלכות שמים מחדש**. ולפי זה הפירוש הוא כך: **מאימתי קורין את שמע בערבית? משעה שהרושם נסתלק!** ומהיכן תדע מתי נסתלק הרושם? תקיש אותו לכהנים שנטמאו אשר נכנסים לאכול בתרומתם כשרושם הטומאה נסתלק מהם, והיינו בצאת הכוכבים.

הראית לדעת מכל זה שכאשר האדם ממליך את הקב"ה בפיו, נותר רושם עז בנפשו כדי שבצאתו על המחיה ועל הכלכלה יוכל לעמוד איתן באמונתו מול כל הגלים המאיימים להטביע כל חלקה טובה. ולפי שרצה הקב"ה שיישאר בנו רושם זה בחוזק רב להנאתנו ולטובתנו, לכן נתן לנו מצוה זו לומר את פסוקי המלכויות בראשית השנה.

המלכת הקב"ה על כל מדינות העולם כיצד?

ובספר הקדוש **"שם משואל"** (ראש השנה תרע"ז) כתוב בזה הלשון: בגמרא - אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם. הנה כ"ק זקני האדומו"ר הגדול **זצלה"ה מקאצק** הגיד בזה הלשון, כי **איך האדם יכול לומר מלכויות? אלא**

היום כשאמרו "ויידע כל פעול כי את פעלתו" תפסתי בחבל של הווילון, כרכתי אותו סביב אצבעי ואמרתי לעצמי - **הלא חבל זה, הגם שהוא דומם, אף הוא פעלו של הקב"ה ואם כן אף עליו אנו מבקשים שיידע כי אתה פעלתו.**

וזאת עלינו לדעת שזה שאנו אומרים בברכת המלכויות "**קדשנו במצוותיך ותן חלקנו בתורתך**" הוא המשך למה שאמרנו קודם לכן "ויידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה", **כי אין לך המלכת ה' עלינו יותר מזה שיקדש אותנו במצוותיו ויתן לנו חלקנו בתורתו**, והלא אף אנו בכלל כל היצורים שיצר ה' ובכלל כל אשר נשמה באפו, וכפי שאנו ממליכים אותו על כל היצורים הרחוקים, **כן אנו ממליכים אותו על עצמנו.**

ההכרזה והתפילה תלויות זו בזו

ומכאן אנו משכילים להבין שיש שני **חלקים בסדר המלכויות**, החלק הראשון הוא **עצם ההכרזה**, כי בזה שאנו מכריזים כי הקב"ה מולך על כל היצורים אנו ממליכים אותו עליהם, ולא מפני שהם שומעים את הכרזתנו, אלא מפני שאנו בעצמנו שומעים את הכרזתנו, וכדברי ה'**שם משמואל**', שהאיש הישראלי הוא עולם קטן וכשהוא ממליך את הקב"ה על עצמו

"להפנות אליך כל רשעי ארץ" היה אומר בענוותנותו שהכוונה על עצמו הנמנה על רשעי ארץ שאף הוא יפנה אל הקב"ה להמליכו עליו. וכן היה ב'חווה' מלובלין זיע"א מזכיר אז את שמו "יעקב יצחק בן מאטיל". הצדיקים בענוותנותם היו רואים את עצמם כרחוקים מהשי"ת ועבדו כל ימיהם להמליכו עליהם.

ויידע כל פעול כי אתה פעלתו - אפילו חבל הווילון

מסופר על הרה"ק ה'אהבת ישראל' מוויזניץ זיע"א, שפעם היה משחק עם החבל שמסיטים בו הווילון וכרך אותו על אצבעו בשעה שהחזן היה אומר "מלוך על כל העולם כולו בכבודך" בתפילת המוסף של ראש השנה, ואלו שחזו בו מן הצד התפלאו לראות את הצדיק מתעסק בדבר כזה בעת המלכת הקב"ה. לאחר התפילה התחילו החסידים לדון ביניהם אודות המחזה שחזו עיניהם, זה אומר בכה וזה אומר בכה. הרגיש הצדיק ושאל: במה אתם דנים? אימה ופחד נפלו על החסידים וניסו להתחמק. אבל הצדיק לא הניח להם, וכשאמרו לו שדיברו בדברים של מה בכך, אמר להם: חסידים ואנשי מעשה אינם מדברים דיבורים בטלים בראש השנה, אין זה אלא שדיברתם בדברים העומדים ברומו של עולם. אמרו נא לי במה דיברתם ועל מה דנתם! חששו החסידים ולא ענו מאומה. משראה שאינם משיבים, פתח ואמר:

ובורדאי נעשה כן בהשגחתו הפרטית עלינו אך ורק לטובתנו. הלא הכרה זו קשור בקשר הדוק להמלכת הקב"ה עלינו בראש השנה.

עומד האדם בליל ראש השנה עם הגביע המלא בידו וכולו אחוז שרעפים, והנה דחף אחד מהילדים את ידו מבלי משים ונשפך הגביע ונתערב היין ברימונים ובתמרים ונרטב המפה והכסא המרופד והרצפה היקרה בכתמים אדומים. אם ישכיל האיש לעצור ולומר: "כך סובבו מן השמים וכך היה צריך להיות, אין שום טעם לכעוס", המליך בכך את הקב"ה במחשבתו בדיבורו ובמעשיו, וגרם על ידי כך להכרית כל רשעי ארץ, שהרי אף הוא בתחילה רצה לכעוס בשכחו שיש אלוקים בארץ, אך מיד היפך את מחשבתו ואמר: "כך היה צריך להיות", ואם כן הכרית כל רשעי ארץ, והותיר בזה רושם לכל ימות השנה הבאים עליו לטובה. **ההכרה בהשגחה פרטית היא ממצוות היום, וכל פעם שהאדם מבקש לכעוס על זולתו ואינו כועס בהזכירו לעצמו שהכל נעשה בחשבון על-ידי השי"ת, הוא מוסיף בכך להמליך את הקב"ה על עצמו ועל כל העולם כולו.**

יודוי במחשבה כתחבולה ליום ראש השנה

והנה ב'דרשות חתם סופר' (ר"ה תקפ"ז) נמצא כתוב דבר נפלא: ביום

הוא ממליכו על כל העולם כולו. והחלק השני הוא **ענין התפילה והבקשה**, וכפי שמוכח כן מנוסח התפילה שמיוסד לכל אורכו בסגנון של בקשה - מלוך על כל העולם כולו בכבודך... להכרית אליך כל רשעי ארץ... ויידע כל פעול כי אתה פעלתו... וכן הלאה.

והאמת שהחלק השני תלוי בראשון והראשון בשני, **כי לאחר שהאדם ממליך את הקב"ה בהכרתו, ממילא הוא מצטער בראותו שהעולם כמנהגו נוהג** ושכל האומות הולכים אחר שרירות לבם מבלי להבין שיש מנהיג לבירה, ולכן הוא נושא תפילה לה' **שיגלה את מלכותו הנסתרת על כל העולם, ועל ידי תפילה זו שהוא מתפלל, הוא מגיע ממילא להכרה יותר עמוקה שהקב"ה מולך על כל העולם כולו וחוזר חלילה.**

המלכת הקב"ה על-ידי חיזוק האמונה

נמצאנו אומרים שבבואנו **להמליך את הקב"ה על כל העולם, יש לנו להמליכו על עצמנו**, והנה מלבד מה שאנו מתפללים לאדון הכל "קדשנו במצוותיך ותן חלקנו בתורתך", **צריכים אנו להמליכו גם באופן מעשי.** ולמשל ענין השגחה פרטית אשר כפי שלימדונו רבותינו כל אימת שבא על האדם איזה קושי או תלאה, יש לו לומר מיד "גם זו לטובה", **שהרי אין שום דבר נעשה בלא חשבון,**

כווידוי במחשבה ומועיל לגבי הקב"ה אשר יודע מחשבות, ואינו מזיק לנו לגבי בית דין של מעלה מפני שאין לנו אומרים הווידוי בפה. ובוזה מפרש החתם סופר לשון הש"ס "כדי שיעלה זכרוכם לטובה", דהיינו **שיעלה הזכרון דייקא שהוא המחשבה אל הקב"ה** ויקבל את הווידוי.

ונמצא לדברי ה'חתם סופר' שאנו יכולים בשעת אמירת פסוקי המלכויות לכוון גם להתוודות על זה שהיינו חלשים עד כה באמונה בהשגחה פרטית, והלא מדרגות רבות יש באמונה זו, מדרגה אחר מדרגה, ובכך יתקיים בנו הכלל מודה ועוזב ירוחם וייצא דיננו לטובה **אמן כן יהי רצון**.

ראש השנה אנו נמצאים במבוי סתום, כי מצד אחד, לגבי הקב"ה, טוב לנו להתוודות על חטאנו, שהרי מודה ועוזב ירוחם, ומצד שני, לגבי בית דין של מעלה לא טוב לנו להזכיר את חטאנו, כי מידת הדין יכולה להשתמש בהם כנגדנו ח"ו.

לכן נתן לנו הקב"ה תחבולה מה לעשות ואמר לנו: אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, כי באמת הוא דבר תימה, מה הענין להמליכו היום יותר משאר הימים והלא הקב"ה מלך לעולם ועד? אלא **שבזה שאנו באים להמליך את הקב"ה בראש השנה, הרי זה כאילו אנו אומרים שער עתה מרדנו במלכותו ועכשיו אנו באים לחדש את המלוכה**, וזה נחשב לנו

פרשת נצבים תש"פ

אמרו לפני זכרונות כדי שתעלה זכרונכם לפני לטובה

אצלו, זה פרוש לנגד עיניו, מה צריך לזכור?

איך שייך לייחס זכירה להשי"ת?

ויתירה מזו: הלא "זמן" הוא בריאה גשמית כמבואר בכל הספרים הקדושים, ולכן לא שייך המושג זמן אצל הקב"ה. מה שהיה בעבר ומה שהווה כעת ומה שעתיד להיות, הכל פרוש לפניו כאחד. ומה שאין אנו יכולים לתפוס דבר זה בשכלנו, זה מפני שאנו מוגבלים, אבל כך הם פני דברים אצל הקב"ה. ואם כן מה שייך לייחס המושג זכירה להשי"ת, הלא מה שאירע לאבותינו לפני אלפי שנים, אצל השי"ת כאילו מתרחש עכשיו, ומה שייך לומר על מישהו בשעה שהוא רואה דבר מה שהוא זוכר אותו?

סדר זכרונות מעורר שאלה חזקה: **היתכן לייחס להשי"ת המושג זכרון?** בלשון בני אדם, המושג "זכרון" הוא, שיש משהו שעלול להישכח ממנו ואומרים לו זכור ואל תשכח. שמור אותו בזכרוךך כי אלמלא כן הוא יישכח ממך. אצל השי"ת שהכל מונח לפניו, כל הידיעות פרושות לפניו, עד כדי שהודיעו לנו הספרים הקדושים^{יא} שהוא והידיעה חד הם, מה שייך לומר עליו שהוא זוכר מעשי קדם? אפילו בין בני תמותה, אין צריך להזכיר לו לאדם משהו שהוא מעצם מהותו, וכפי שאין צריך להזכיר לו לאדם שיש לו יד ורגל. וכבר שגור בלשון בני אדם, כשאחד מזכיר לחבירו משהו שהוא קרוב אליו ופרוש לנגד עיניו בכל עת: "הזקוק אתה להזכיר לי!" הלא אין הוא יוצא מזכרוני!" ואם אצל בשר ודם כך הוא, קל וחומר בן בנו של קל וחומר אצל מלך מלכי המלכים הקב"ה שאין צריך להזכיר לו כלום. וכי שייך לומר אצלו "זוכר חסדי אבות?" הוא זוכר?! זה

להשלמת השאלה, נוסיף ונתמה על מה שאומרים "אין שכחה לפני כסא כבודך", כביכול אנו באים לעורר את זכרונו על ידי כן, וכי על ידי שאומרים לו שאינו בר שכחה, מעוררים לו את זכרונו?! הרי אנו סותרים בזה את עצמינו, כי אם נכון הדבר שאין שכחה לפני כסא כבודו, מה אנו צריכים להזכירו, ואם יש אצלו שכחה ח"ו, מה

^{יא} הרמב"ם כתב כן בכמה מקומות בספריו הקדושים: יד החזקה הלכות יסודי התורה פ"ב ה"י, הלכות תשובה פ"ה ה"ו, בפ"ח משמונה פרקים שהקדים למסכת אבות [הובא בברטנורא אבות פ"ג מט"ו], במורה נבוכים ח"ג פ"כ. והובאו הרבה בספרים הקדושים.

המאורעות שעברו עליו, הכל הכל מונח במוחו ואינו פג לעולם.

נמצינו למדים ממציאות זו, **שהשכחה אין פירושה שהדבר הלך לו ונעלם כאילו לא היה, אלא פירושו שחסרים לו לאדם הכלים כדי להתחבר לאותה ידיעה.** הידיעה קיימת אלא שהאדם אינו יכול להתחבר אליה. ההבחנה בין שכחה לזכרון היא, עד כמה האדם יכול להתחבר לידיעה זו השוכנת במוחו. **אם הוא חי עמה ומחובר אליה, הרי היא עומדת לנגד עיניו ונחשב לו שהוא זוכרה,** ואם אין הוא חי עמה ואינו מחובר אליה, הרי היא בהעלם ונחשב לו שהיא נשכחה ממנו.

זכרון - סוג של הנהגה

אצל השי"ת זכירה ושכחה הן שני אופנים של הנהגה, בדומה לחסד ודין שהם שני אופנים של הנהגה, פעם השי"ת מנהיג את עולמו במידת החסד ופעם הוא מנהיגו במידת הדין, והכל לפי מעשי בני אדם, אם בני אדם מעוררים את מידת החסד, מנהיג הוא את עולמו במידה זו ומידת הדין נמצאת באותה שעה בהסתר, וכן להיפך.

והנה הצדיקים²³ גילו לנו שבמידה זו שאנו נוהגים למטה, כך נוהגים אתנו

יועיל לנו זה שנבדה מלבנו ונאמר שאין שכחה לפניו?

בבואנו ליישב את השאלות וללמוד סוגיא זו לאשורה, יש לנו לזכור שקשה הדבר עד בלתי אפשרי להבין את אמיתות הענין, שהרי מוגבלים אנו ויש אצלנו זמן ושכחה, אבל נוכל לנסות לבאר קצת לפי השגתנו כדי שניגע בקצה החוט ונבין בדרך משל במה דברים אמורים.

השכחה אין פירושה שהידיעה פרחת לה ונמחקה

ידוע והמומחים מוכיחים כן באותות ומופתים, שגם אם האדם שוכח דבר מה, הידיעה עדיין קיימת, הדבר הנשכח עדיין שוכן במוחו. כל מה שעבר על האדם בימי חייו, מיום היוולדו ועד צאת נשמתו, רשום וחרוט במוחו אע"פ שאינו זוכר אותם. לפי הטכנולוגיה של ימינו, קל מאוד להבין זאת, כאשר אנו רואים בחוש שכל ידיעה קטנה ביותר נחרטת היכן שהוא אלא שצריך לדעת איך להוציאו משם כדי לקוראו. יכולים אנו לראות אנשים המגיעים לשיבה שמתחילים לספר דברים שאירעו עמם בקטנותם, דברים שעד כה לא יצאו מפייהם והם עצמם לא זכרו אותם, אך הדבר היה חרוט במוחם ועכשיו הוא צף ועולה. **כל הראיות שהאדם ראה וכל**

יב. קדושת לוי דרושים לחנוכה, בשלח וראה ועוד שהיה הבעל שם טוב הק' זיע"א מוכיח כן את העולם, ובדרושים לפורים ומצורע מביא כן מן המדרש, וכן הוא בשלה"ק חלק תולדות אדם השער הגדול, בשם המדרש.

בהנהגת הזכרון, לפיכך אמר לנו: אמרו לפני פסוקים אלו, כי פסוקים אלו בכוחם לעורר אצלי הנהגה זו. כביכול הוא מודיע לנו: בשעה שאתם אומרים את הפסוק "ויזכור אלוקים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתיבה", הודעתם קבל עם ועדה שאני מנהיג את עולמי בהנהגה זו ואם כן עוררתם אותה שוב ואף עתה אני הודיע אתכם על ידה.

כך מעוררים את המידות אצל השי"ת

הגה"ק בעל ה'תניא' זיע"א כתב (תורה אור, וישב ד"ה והנה אנחנו) שכאשר האדם אומר בברכת אתה גיבור "סומך נופלים ורופא חולים ומתיר אסורים", הוא פותח את השערים של המידות הללו על ידי ששיבחה בהן את הקב"ה, ולכן אומרים אותם בתחילת התפילה, כדי שבבואנו לבקש בקשות אלו בהמשך התפילה, כבר יהיו השערים פתוחים. הוא ממשיך זאת להנהגת בני אדם, כי הנה מדרך בני אדם שאם אחד משבח את חבירו על מעלותיו הטובות ומידותיו הנאצלות, פותח הוא את לבו בכך וגורם לו להיטיב לו. ניגש ראובן לשמעון ואומר לו: "יהודי טוב הנך שמעון. שמע עליו! יש נשמות טובות בעולם ואתה אחד מהן. בלי עין הרע, אתה אוהב לגמול חסד לאנשים ותמיד

במידה זו מלמעלה, כי בהנהגתנו אנו מעוררים את המידות למעלה, וכן פירש בספר הקדוש 'אוצר החיים' (יתרו) את הפסוק "פתוח תפתח את ידך" בזה שאתה פותח את ידך, גורם אתה שהשי"ת יפתח מקור עליון להשפיע עליך.

לגבי דין וחסד הדברים ידועים ומפורסמים, אך אלו הם פני הדברים גם לגבי זכרון ושכחה^{יג}. אין שום ספק בכך שהמושג שכחה אינו שייך אצל השי"ת כלל וכלל כי הכל פרוש לפניו ואינו צריך לזכור מאומה, אלא שהעולם מתנהג לפעמים על ידי זכרון שמקורו בקדושה ולפעמים על ידי השכחה שמקורה בטומאה. **בראש השנה מבקשים אנו מהשי"ת שיהג אותנו על ידי הנהגת הזכרון**, מבקשים אנו שהזכרון יצא מהסתרו ויבוא לידי גילוי ואת זאת אנו באים לעורר באמירת פסוקי הזכרונות. הלא גם בשעה שאנו מעוררים את מידת החסד אין אנו באים לחדש אצל השי"ת דבר מה, כי מידת החסד קיימת אצלו תמיד, אלא אנו באים להוציאה מהסתרה ולעורר את הנהגה על ידה, וכן הוא הדבר ממש לגבי הזכרון.

לשון הגמרא הוא: "אמרו לפני זכרונות כדי שתעלה זכרונכם לפני לטובה". הקב"ה חפץ להנהיג אותנו

יג. על תרי"ג מצוות, להרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמארנא זיע"א. הובא בספר בעל שם טוב ראה. יד. ראה יסוד הדברים בספר 'רסיסי לילה' להרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א אות לה.

אסורים, מעוררים אצלו מידה זו
וגורמים לו להנהיג בה את עולמו.

אשרי איש שלא ישכחך

כשאנו אומרים בראש השנה: "כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך" (ירמיה ב, ב) ושאר פסוקי הזכרונות, **מוזכרים אנו את זה שהקב"ה זכר אותנו ואת אבותינו לטובה, ובה אנו מעוררים אצלו מידה זו וגורמים בזה שיתנהג עמנו במידה זו גם עתה.**

ראש השנה נקרא "יום הזכרון" מפני שזהו רצונו יתברך וזה מה שאנו פועלים ביום זה, להפוך מהותו של יום ל"יום זכרון", וזאת על ידי שנעורר מידה זו בכל עת ובכל שעה. בספרי החסידות מבואר שלעורר מידה זו אין צריך לאמירת פסוקים אלו דווקא, וכמו שבהמלכת הקב"ה אין צריך לאמירת פסוקי המלכויות דווקא, אלא **בכל פעם שאנו מעלים על שפתינו מעשים של השגחה פרטית וכדומה, ממליכים אנו את הקב"ה על עולמו, כן הוא הדבר ממש גם בענין הזכרון.**

והאמת שכל האמור מפורש במוסף של ראש השנה, כי הנה בתחילת ברכת הזכרונות אנו אומרים: אתה זוכר מעשי אדם... לפניך נגלו כל תעלומות והמון נסתרות שמבראשית... אתה זוכר את כל המפעל... הכל גלוי וידוע לפניך... צופה ומביט עד סוף כל הדורות... מחשבות אדם ותחבולותיו ויצרי מעללי

אני יודע שאפשר לסמוך עליך. אמור נא לי! אוכל להשיג אצלך הלוואה?" בדרך כלל שמעון ילווה לו סכום גדול...

וכן היא הדרך לעורר תכונות מסוימות אצל הילד שאינו מכיר עדיין את תכונותיו, שמפארים אותו בלי סוף על תכונות אלו ועל ידי כן הוא מקבל תשוקה עצומה להוכיח שתכונות אלו קיימות אצלו ומתאמץ בכל כוחו להוציאן מן ההסתר אל הגילוי. וביאור הדבר כי תכונות אלו שאנו באים לעורר אצלו באמת קיימות אצלו מאז ומעולם, אלא שכדי שיוציא אותן אל הפועל, זקוק הוא שיעוררוהו לכך. אומרים לו לבחור: "כתיבתך מפליאה את כולם, ידעת פעם שיש לך עט סופר? מכל הבחורים הסובבים אותך אין מי שמתקרב אליך. יש לך חוש עצום שנוולדת עמו", משפט זה יגרום לו לעשות ככל שביכולתו כדי לכתוב מאמרים יפים ומצוחצחים מבלי שיצטרכו לבקש ממנו. ואין זה משחק (או טריק בלע"ז) שעושים עמו כדי להביאו להצלחה, אלא דבר עמוק הוא עד מאוד. **נשמתו משתוקקת להוציא את התכונות הטבועות בה אל הפועל, אלא שצריך לעוררה כדי שאכן תוכל להוציאה אל הפועל.**

מגלה לנו בעל ה'תניא' שכל זה הוא דוגמא דלמעלה כביכול, **כי השי"ת חפץ להיטיב לבריותיו, וככל שאנו משבחים אותו על מידה מסוימת שיש לו, כגון רופא חולים או מתיר**

שלא ישכחך" לפסוקי הזכרונות, ואלו דבריו: כשאנו אומרים בתחילה "פוקד כל היצורים" וכל שאר חלקי התפילה, נופל עלינו פחד וחרדה בהעלותנו בזכרוננו את כל אשר עשינו במהלך השנה. וכדי שלא ניפול לעצבות ומרה שחורה, אנו מתחזקים מיד ואומרים: "אשרי איש שלא ישכחך", כי מי שאינו שוכח את השי"ת, השי"ת יזכור אותו לטובה ואין לו ממה לפחד.

בספר "בת עין" (דרוש לערב ר"ה) איתא: אתם נצבים היום לפני ה' אלוקיכם - העיקר הוא להיות לפני ה' אלוקיכם, דהיינו שיקיים בעצמו שויתי ה' לנגדי תמיד ויצויר לנגד עיניו אותיות "הויה" ויחשוב שהוא עומד לפני מלך מלכי המלכים בהכנעה ובבושה, ובזה יעורר על עצמו ביום הדין בחינת חסד ורחמים.

ואם אמנם הבת עין אינו מציינן שזהו טעם אמירת הזכרונות, הגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע בחיבורו "רסיסי לילה" כתב בפירוש שזהו הטעם, והנה דבריו: זכרונות כדי שיעלו זכרונכם לפני לטובה, איתא מהבעש"ט על הפסוק ה' צלך, שכפי שהאדם מתנהג עם הקב"ה כן הקב"ה מתנהג עמו, ולכן אם אנו רוצים שיעלו זכרוננו לפני לטובה, חייבים אנו לעורר אצלנו

איש. אנו מעידים על כך שהקב"ה מכיר וזוכר את הכל, אף גם את מחשבותינו, ואז אנו אומרים "אשרי איש שלא ישכחך ובן אדם יתאמץ בך". ולכאורה הדבר מתמיה מאוד, הרי אנו מדברים כעת על שבחו של הקב"ה שזוכר את הכל, ומה פשרה של שורה זו המדברת על האיש הזוכר את הקב"ה ואינו שוכח אותו?

אך הפירוש הוא על דרך האמור, כי אם האיש מקיים את ענין הזכרון, הוא זוכר את בוראו בכל עת ועוסק ב"שויתי ה' לנגדי תמיד", אזי הוא זוכה שגם הקב"ה ינהג עמו במידה זו של זכרון. זהו הפירוש: "אשרי האיש" - שזוכה לכך שינהגו עמו במידת הזכרון, וכיצד הוא זוכה לכך? "אשר לא ישכחך" - במה שאינו שוכח את בוראו. וכך איתא ב'ליקוטי מאמרים'^{טו} (חודשים ומועדים, יג) בזה הלשון: "כי כאשר האדם נזכר מהשי"ת, אז השי"ת נזכר מהאדם".

יציאה ברקידה תוך כדי אמירת פסוקי הזכרונות

פירוש נאה על דרך החסידות יצא מפי הגה"צ רבי נתן וואכטפויגל זצ"ל^{טז} לבאר שייכות הפסוק "אשרי האיש

טו. להגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א.

טז. מגדולי בעלי מוסר תלמיד הגה"צ רבי יוחם ליבוביץ ממיר, רבי ברוך בער בקאמעניץ ושל רבי דניאל מובשוביץ בקעלם. היה מקבוצת האברכים שהעמידו את ה'כולל' הראשון באמריקה בווייט פלעינס שהפך להיות בית מדרש גבוה בלייקוואוד, כיהן בה כמשגיח רוחני יותר מיובל שנים.

לקיים את ה"שויתי ה' לנגדי תמיד"
 בזמני ההפסקות והסעודות או
 כשמאריכים בתפילה וכדומה, **יישאר**
לו רושם חזק ממנו לכל השנה.

מה לי ולצרה הזאת?

אולם אחרי כל זאת עלול האדם להרהר בעצמו: טוב לי יותר שלא יזכרו אותי; אם יזכרו את כל מה שעשיתי עד היום, אוי לי ואוי לנפשי. מה לי ולצרה הזו? למה לי לעורר את הנהגת הזכרון של השי"ת בעוד אני מלא פצעים וחבורות, מכף רגל ועד ראש אין בי מתום?

והאמת ששאלה זו יכולה להתעורר בכל פעם שאומרים לאחר שמו"ע "יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך", מה? וכי מבקש אני שיקבל את כל מחשבותיי שעלו במוחי במשך התפילה? צרות צרורות אם יקבל את כל מה שעלו לי במחשבותיי.

הזכרון כביטוי לאהבתו של השי"ת

אכן ב"שפת אמת" (תרל"ט) מצאנו דבר נפלא שיוכל לתת לנו חיזוק גדול בזה, ואלו דבריו: הנה בלאו הכי, כלומר גם אם לא נעורר בעצמנו את הנהגת הזכרון, נעמוד במשפט לפני בית דין

את הזכרון, וזאת על-ידי אמירת פסוקי הזכרונות.

דרך הצדיקים לקיים שויתי ה' לנגדי תמיד

הביא בספר "רחמי אב"י" (אות כג - זכירה) על הגה"צ **רבי מרדכי בנעט** זצ"ל"י מסופר שהיה רגיל לסובב את אצבעו באוויר כאילו רושם דבר מה והיה קשה מאוד למקורביו להבין מה הוא כותב. התאמצו רבות עד שמצאו שהוא רושם את התיבות: "אשרי איש שלא ישכחך".

עוד הביא שם כי **הרבי ר' העשיל** מקראקא זצ"ל, רבם של הש"ך והט"ז ורבים מגדולי פולין, הייתה דרכו בדרשותיו להציע לפני השומעים קושיא חזקה והלומדים היו מפלפלים בה הרבה והיתה מתעוררת מחמת כן מהומה גדולה. ובשעה שהיו אלו צועקים בפלפולם, היה הוא צועק לעומתם "אשרי איש שלא ישכחך" והיה קולו עולה על שלהם.

וזאת יש לידע שכפי המבואר בספרים הקדושים שהמרבה בהמלכת הקב"ה בראש השנה, משאיר עליו רושם עז לכל השנה, כן הוא הדבר ממש לענין הזכרונות, **כי מי שיוסיף לעסוק בענין הזכרון בימי ראש השנה וירבה**

יז. ספר מוסר, להגה"צ רבי יעקב קטינא זצ"ל דומ"ץ חוסט.
 יח. מגדולי הפוסקים בדורו אבד"ק ניקלשבורג ורב ראשי למדינת מעהרן [מורביה]. מתלמידי ה'נודע ביהודה' והרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זיע"א.

התלויים בלב, כלומר שאם האדם רוצה לעורר בקרבו רגש של אהבה או של שנאה הגורם לו קירוב או ריחוק ותיעוב לדבר זה, חייב הוא להזכיר לעצמו הדבר כל י"ב חודש, כי הרגש מורגש במשך י"ב חודש בלבד ולאחר מכן הוא מתפוגג והולך.

וכן אנו מוצאים בהלכות אבלות שהמת נשכח מן הלב לאחר י"ב חודש, וישאל הלומד: האמנם כן? לאחר י"ב חודש ישכחו הבנים את אביהם! אלא **ודאי שהכוונה היא כי הרגשת הצער שבאה בעקבות הקשר החזק שהיה להם לאביהם**, היא זו שתשתכח בעבור י"ב חודשים.

כמים הפנים לפנים

ומעתה כשאנו אומרים (שמות ב, כד) "וישמע אלוקים את נאקתם", אין כוונתנו להביע בכך רק את עצם זה שהקב"ה זכר את אבותינו, אלא **כוונתנו גם להביע את גודל אהבתו של הקב"ה אותנו**, וכפי שאומרים "וגם את נח באהבה זכרת" - זכרון הולכת ביחד עם אהבה. מגלים אנו בפסוקים אלו את הקרבה היתירה ששוררת בינינו ובין אבינו שבשמים, את האהבה הגדולה ששוררת בינינו עד שהוא זוכר אותנו ומרגיש את אהבתנו בכל עת. אומרים אנו "כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורריך" ומיד ממשיכים "אהבת כלולותיך" (ירמיה ב, ב). עוד אנו אומרים "הבן יקיר לי אפרים עם ילד שעשועים

של מעלה, כי מי לא נפקד ביום הזה? הרי יום של משפט הוא ובין אם נרצה ובין אם לא, כולם יעברו כבני מרון להיפקד אצלו. אלא **שעל ידי שאנו מבקשים שיעלו זכרונו לטובה לפניו יתברך אע"פ שאנו יודעים שהזכירה היא למשפט, אנו מגלים בזה דעתנו שאנו חפצים בקרבתו, ולכן אנו חפצים שיזכור אותנו גם אם עלולים אנו להפסיד מכך**, ואם כן, **דבר זה לכשעצמו גורם שיעלו זכרונו לפניו לטובה, ועובר הקב"ה מכסא דין לכסא רחמים ומתמתקים הדינים**.

מתבאר מדברי ה"שפת אמת", שענין הזכרון שנמצא אצל הקב"ה, אינו ענין סתמי, כביכול הוא זוכר אותנו ודיו, אלא הדבר נעוץ בקרבה גדולה השוררת בינינו לבינו.

ויש להוכיח דבר זה: כי הנה מבואר בהלכה שצריך להזכיר מעשה עמלק כל י"ב חודש כי לאחר י"ב חודש נשכח הדבר מן הלב, ומטעם זה קוראים פרשת זכור מידי שנה בשנה. ונתקשו המפרשים בהלכה זו, שהרי יש שזכרונם חלש ואינם זוכרים היום מה אירע להם אתמול, ויש שזכרונם חזק והם כבור סוד שאינם מאבדים טיפה. והתשובה על זה מביאים מדברי 'ספר החינוך' (מצווה תרג) שתהא שונה בפיו... **כדי שלא ישכח הדבר, פן תחלש איבתו ותחסר מהלבבות בארך הזמנים**, והיינו, **כי מה שאמרו שהאדם זוכר עד י"ב חודש, היינו בעניינים**

שבשמים, כי אז מתחזקת אהבתו את השי"ת וחוזר חלילה.

אם תעירו ואם תעוררו את האהבה

הן המה דברי ה"שפת אמת" הנזכרים למעלה. הזכרון שאנו מעוררים בראש השנה, אינו זכרון בעלמא, אלא **זכרון כזה שמעורר את הקרבה הפנימית ואת הקשר ההדוק שבינינו לאבינו שבשמים.** מזכירים אנו שקב"ה וישראל חד הוא, כי אנו דבוקים ואחוזים בו בקשר בל ינתק. ועל כך אומר ה"שפת אמת" שאם תעלה המחשבה בלבך ותשאל: למה לך לעורר את הזכרון והלא הזכרון יביא אותך למשפט? אף אתה אמור לה **כי רוצים אנו להרגיש שוב את האהבה הגדולה השרויה בינינו ולעוררה ביתר שאת עד שלא אכפת לנו אם נבוא על ידי כן למשפט.** והאמת, **שדבר זה לכשעצמו יגרום לכך שיעלו זכרונו לטובה, כי התעוררות של אהבה מצדנו תעורר את אהבה אצלו יתברך ויזכור אותנו לטובה.**

ולא שאנו מנסים לעורר את אהבתינו כדי שנרוויח על ידי זה וניפטר מן הדין, אלא **שמרוב אהבתינו את השי"ת, מתאמצים אנו בכל לב לחזק את הקרבה והקשר עמו, עד שלא אכפת לנו כלל אם יזכה אותנו במשפט או לא.** ומה שהוא מזכה אותנו במשפט בגלל כן, זה כבר תוצאה שבאה מחמת שהוא אומר: כיון שאתם מחזקים

כי מידי דברי בו זכור אזכרנו עוד" (שם לא, כ), המבטאים את **אהבתו הגדולה שבה הוא אוהב אותנו.** הפסוקים המלהיבים ביותר שאנו אומרים בימי ראש השנה, הם פסוקים אלו של זכרונות, המביעים את גודל אהבתו אותנו ואת הקרבה היתירה ששורת בינינו, ואת זאת אנו מעוררים פעם בי"ב חודש, בראש השנה, כדי שלא תשתכח מלבנו, **וכשלא תשתכח מלבנו ונוסיף לאהוב אותו יתברך, אף הוא יוסיף להנהיגנו במידה זו, שהרי כמים הפנים אל הפנים.**

כשאנו מזכירים את עקדת יצחק, היכן אנו מזכירים אותו? בזכרונות! מדוע? כי בבואנו להזכיר את ה"קשר" שבינינו לאבינו שבשמים, מזכירים אנו את כל הזמנים הקשים שבהם נתגלתה הנאמנות והמסירות בין זה לזה. אב ובן ששרדו את ימי הזעם והאופל, כשיתיישבו פעם בשנה לערוך סעודת הודיה, על מה ידברו שם? הם יזכירו לעצמם את האירועים קשים שעברו יחד... אף כאן, מה אנו אומרים להקב"ה? היינו יחד אתך במדבר וכל כך קשה היה לנו, אך עם כל זה היינו מסורים אליך כי כל כך גדולה האהבה בינינו. והוא עונה לעומתנו: "זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך". ובשעה שכזו עולות במחשבתו של האדם גם כל התלאות הפרטיות שלו, **כל הקשיים שעברו עליו במהלך חייו וראה בהם את השגחתו הפרטית של אביו**

מה שאנכי מצווה שיאמרו לפני זכרונות, כוונתי לטובתכם, כדי שתבוא זכרונכם לפני".

גם בספר "אורח לחיים" י"ט כתב כעין זה: **אנו מזכירים להשי"ת את האהבה הראשונה** בזה שאנו מזכירים את יצירת האדם, כי מדוע יצר את האדם אם לא מחמת אהבתו אותו? ואנו מזכירים את מה שהציל את נח כדי להזכיר שהגם שאז נתחייב העולם כליה, עם כל זאת הציל הקב"ה את נח ובניו מפני שעתיד היה לצאת מהם עם ישראל ("להרבות את זרעו כעפרות תבל"), **אשר מהללים את השי"ת ומברכים אותו וגומלים חסדים כמותו**. את זאת אנו מבקשים **שאם כה עזה היתה אהבתו אלינו גם בזמן שלא היינו ראויים, שיעורר אהבתו גם עתה**.

עת רצון היא ליעקב

הנה עד כה נתבאר שני חלקים באמירת **סדר הזכרונות**, נתבאר שעל ידי אמירת הזכרונות **אנו מעוררים את הנהגת הזכרון של השי"ת**, ונתבאר **שהזכרון אינו זכרון סתם אלא זכרון המגלה קרבה ואהבה**. יש עוד פרט אחד שנזכר בספרים הקדושים, והוא **שזמן אמירת הזכרונות הוא עת רצון ומועיל מאוד לתפילה**. ולפי דברינו

את אהבתכם מבלי חשבון, אף אני אחזק את אהבתי מבלי חשבון ואזכה אתכם בדין שלא לפי מעשיכם.

תשובה לאלו שמציצים על השעון

בספר הקדוש "אור המאיר" על ראש השנה כתב דברים נפלאים: כתוב "הבן יקיר לי אפרים עם ילד שעשועים" - **השי"ת אוהב אותנו כדרך שהאב אוהב את בנו הקטן ואין אהבתו תלויה בדבר**. "מידי דברי בו" - **כשהוא רק מדבר אודותינו, מיד "זכרו אזכרנו עוד, על כן המו מעי לוי", הוא מתמלא תשוקה אלינו ומרחם עלינו**. כותב ה"אור המאיר": "ישנם אנשים שאריכות התפילה בראש השנה היא עליהם למשא כבד" - מסתכלים אלו שעל שעונם בלחץ גדול ומחשבים: אם אמירת סדר המלכויות לקח זמן ארוך כל כך, כמה זמן עוד נשאר? בוודאי סדר הזכרונות, ילך כבר מהר יותר". **"ואינם שמים על לב את עוצם האהבה והרחמים המרובים המושפעים מכח תפילות אלה"**. כנגד אלו המחשבים מחשבות אלו, אמר הקב"ה הבן יקיר לי אפרים, שתדעו כי אהבתי הולכת וגדלה בשעה שאתם מתפללים - אל תציצו על שעונכם! הקב"ה אומר לנו (לשון ה"אור המאיר"): "אין כוונתי להכביד עליכם משא כבד,

יט. על התורה, להרה"ק רבי אברהם חיים מזלאטשוב זיע"א תלמיד המגיד הק' ממעזריטש והמגיד הק' מזלאטשוב והרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זיע"א, היה חתן בזו"ר אצל הרה"ק ה'הפלאה' זו"ו"ש אצל רבי יששכר בער מזלאטשוב זיע"א.

כי בו אנו מבקשים את כל הדרוש לנו. **סדר שופרות זה ההודאה**, כענין (תהילים צח, ו) "בחצוצרות וקול שופר הריעו" - (שם קג, ג) "הללוהו בתקע שופר", כי לאחר שביקשנו את בקשותינו, **עלינו לסיים בשבח והודיה**.

רואים אנו אף מדבריו **זמן אמירת פסוקי הזכרונות הוא זמן המסוגל לתפילה**, וכדרך האמור, **משום שאז מתעוררת האהבה בין האב הגדול והבן**. והאמת היא שכמה מהפסוקים של הזכרונות יכולים להתפרש בדרך בקשה, כמו לדוגמא: (שם קיא, ה) "סרף נתן ליראיו", שפירושו שתמיד נתן פרנסה ליראיו, ומיד מבקשים אחריו "יזכור לעולם בריתו". וכן אנו מזכירים הרבה לשונות של "ברית" **כי כוונתנו להזכיר שוב ושוב את האהבה השוררת בינינו כדי שיקבל ברחמים וברצון את תפילתנו**.

עד כה הטעם מבואר, כי בשעה זו מתעוררת אהבתו של השי"ת אלינו באופן חזק מאוד וממילא עת רצון היא ליעקב.

בספר "**מעגלי צדק**"^י כתב: הנה תפילת שמו"ע כלולה משלשה חלקים: **שבח, בקשה והודאה**. ג' הברכות הראשונות, הן **שבח**, הברכות האמצעיות הן **בקשות**, ואח"כ בברכת מודים באה **ההודאה**. וכן פסק ברמב"ם שמדאורייתא התפילה צריכה להיות כלולה משלשה חלקים אלו, ואפילו אין תפילתו סדורה כפי שסידרוה אנשי כנסת הגדולה, אם יש בה שלושה חלקים אלו יצא ידי חובת תפילה מן התורה.

והנה מלכויות, זכרונות ושופרות, אף הן סדורות בזו הדרך. **סדר מלכויות זה השבח**, כי בו אנו מדברים בשבחו של הקב"ה, כשאנו מודיעים שהוא מלכו של עולם. **סדר זכרונות זה התפילה**,

כ. להרה"ק רבי מנחם מענדל מדעעש זיע"א, תלמיד ה'חתם סופר' בנגלה ובחסידות היה תלמיד אביו הרה"ק ה'מראה יחזקאל' והסתופף בצל הרה"ק מסאדיגורא והרה"ק ה'דברי חיים' מצאנז זיע"א.

פרשת נצבים תש"פ

סדר השופרות מוציא לפועל את המלכויות והזכרונות

ענין השופר בדיבור ובקול

בשתי דרכים, בדיבור ובקול, בדיבור שיוצא מפינו בעת אמירת הפסוקים ובקול היוצא מן השופר בעת התקיעות, ושניהם ביחד ממליכים את הקב"ה ומעלים לו את זכרונו לטובה.

וכן מבואר להדיא בדברי רבינו **סעדיה גאון** ז"ל המודפס במחזורים ואשר סופר ומונה עשרה טעמים לתקיעת שופר, **שבאמצעות תקיעת השופר אנו גם ממליכים את הקב"ה וגם מעלים לפניו זכרונו לטובה.** אנו ממליכים את הקב"ה על ידה, כי כך הדרך בשעה שממליכים את המלך לתקוע לכבודו, וכפי שנאמר (תהילים צח, ו) "בחצוצרות וקול תרועה הריעו לפני המלך ה'", ואנו מעלים את זכרונו לטובה על ידה, כי התקיעה בשופר מזכרת את אילו של יצחק ואת מסירות נפשם של האבות הקדושים.

אתה נגלית בענן כבודך

והנה לכשנתבונן בסדר שופרות נראה שיש בו דגש חזק על מתן תורה. כי הנה שלושת הפסוקים הראשונים, הם הפסוקים המופיעים במעמד הר סיני, וכמו כן הברכה של סדר שופרות פותחת במתן תורה: "אתה נגלת בענן כבודך על עם קדשיך לדבר עמם

הסדר השלישי במוסף של ראש השנה הוא **סדר שופרות**, בו אנו אומרים עשרה פסוקים של שופרות כדרך שאמרנו קודם לכן עשרה פסוקים של מלכויות ועשרה פסוקים של זכרונות. והנה מלשון הגמרא נראה שסדר שופרות הוא אמצעי שעל ידו אנו מקיימים סדרי מלכויות וזכרונות, וכך אמרו (ר"ה טז, א): "אמרו לפני בראש השנה מלכויות זכרונות ושופרות, מלכויות - כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות - כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה, ובמה - בשופר". **השופר הוא האמצעי להמליך על ידו את הקב"ה ולעורר אצלו הנהגת הזכרון, ואנו מקיימים ענין השופר הן על-ידי תקיעה בשופר והן על-ידי אמירת הפסוקים של סדר שופרות.**

והנה ידוע שהעיסוק בפרשה מסוימת נחשב לנו כאילו אנו מקיימים אותה, וכפי שמצאנו שאמירת פרשת הקרבנות נחשבת אצל הקב"ה כאילו אנו מקריבים קרבנות, ולכן אנו עוסקים בענין השופר על ידי אמירת עשרת הפסוקים ונחשב לנו הדבר למעלה כאילו קיימנו ענין השופר. נמצינו למדים שאנו מקיימים ענין השופר

חזקות שמחשיכים את העולם ומסתירים את אלוקותו יתברך מעיני הרואים, ומי שבר את הקליפות האלו? ה"קול שופר חזק מאוד" שהיה בעת מתן תורה. **קול השופר שבר את המחיצות המחשיכות ופעל שהאלוקות תהיה בהתגלות והעולם יואר באור אין סוף.**

משמעותו של קול השופר מה היא?

כעת מוטל עלינו לבאר מה יש בקרנו של איל ומה משמעותו, והגם שכבר למדנו שעל-ידי קול השופר אנו מעוררים את מעמד נתינת התורה שתקעו בו בשופר, אף זה אכניס, מדוע במתן תורה עצמו היה קול שופר דווקא? מה יש בו בכלי זה שבכוחו להמליך את המלך ולהעלות אליו את זכרונו לטובה?

עוד יש לעמוד על דבר פלא, כי בעוד הפסוקים שאנו אומרים בסדר זכרונות מלהיבים את הלבבות בלבת אש קודש בהיותם מזכירים את האהבה הגדולה שבין הקב"ה לישראל, הפסוקים שאנו אומרים בסדר שופרות כמעט ואין בהם כדי להליב את הלבבות. כל הפסוקים של סדר שופרות הם פסוקים שתיבת "שופר" מוזכרת בהם ותו לא, ואפילו הפסוק הנאמר אצל מצות תקיעת שופר, "יום תרועה לכם", אינו מופיע בין הפסוקים הנאמרים בסדר שופרות, והדבר אומר דרשני.

בערפלי טוהר". וכן כתב להדיא רבינו סעדיה גאון ז"ל שאחד מהטעמים שאנו **תוקעים בשופר הוא כדי להזכיר מעמד הר סיני.**

ואכן במעמד הר סיני עצמו נתעוררו שני הדברים גם יחד המתעוררים בעת עשיית סדר השופרות, הן ענין הזכרון שהרי נתינת התורה עוררה את האהבה שבין הקב"ה לישראל והקורבה המיוחדת ביניהם, וכפי שאנו רואים מהדיבורים המלהיבים שאמר הבורא יתברך (שמות יט, ו): "אתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש והייתם לי סגולה מכל העמים", והן ענין ההמלכה, **כי מעמד מתן תורה הודיעה קבל כל העולם כולו בפרסום הגדול ביותר שיש מנהיג לבירה, שהרי כל העולם נעצר אז והאומות שאלו: מה זה שנודעזע העולם? וענו להם: הקב"ה נותן עכשיו את תורתו לעמו ישראל. ונתפרסם מלכות הקב"ה על כל העולם כולו בבהירות הכי גדול.**

ואף עתה אנחנו מכריזים על-ידי תקיעת השופר ואמירת פסוקי השופרות: אמת שהעולם כיום חשוך משחור, אך אם תנסו להיזכר איך היה **נראה העולם בעת מתן תורה? תראו שאז היה הכל גלוי וברור וכל דרי עולם ראו בעיניהם ושמעו באוזניהם כי יש מנהיג לבירה.**

וכן איתא ב**זוהר הקדוש**, שמה שכתוב (דברים ד, יא) שלפני מתן תורה היה "חושך ענן וערפל", אלו קליפות

אחד לא למדם, **כל אחד פועל לפי רצונו הטבוע אצלו עמוק עמוק בנפשו.**

והנה **רצון זה הטבוע בעומק נפשו של אדם מקורו בעונג**, כשהוא מרגיש שדבר מה יביא לו עונג הוא רוצה אותו. וכי תשאל: מדוע דבר אחד מביא עונג לזה ולא לזה והדבר השני בהיפוך: התשובה תהיה **שאינ הדבר שייך לידעויות מוקדמות שהיה להם, אלא לנקודה הפנימית הטבועה בנפשו של כל אחד ואחד**, כי נפשו של אדם משתוקקת להוציא אל הפועל את הנקודה הפנימית הטבועה בה, ונקודה זו עמוקה יותר וגבוהה יותר מכל המידות הנקראות חג"ת נהי"ם.

במסכת ברכות (מג, ב) אמרו שהקב"ה ייפה לכל אחד את אומנותו, פירושו של דבר שהאדם אוהב את אומנותו. ופשוט הדבר שאין הדברים אמורים לגבי כל אחד שהלך לעסוק במלאכה מזדמנת, שהרי אנו רואים בפירוש שאינו כן; יכולים אנו לראות בחוש בעלי מלאכה רבים שאינם אוהבים את מלאכתם. אלא הדברים אמורים לגבי "אומנותו" של האדם דייקא, רוצה לומר **העיסוק שהוא נמשך אליו על פי רצונו האמיתי, כי אותו בוודאי הוא אוהב שהרי זהו רצונו.**

ואחר שעלה בידינו להבין את מהות הרצון של האדם, נוכל להבין (כדי לסבר את האוזן) **שגם הרצון הקיים אצל הקב"ה מקורו בעונג**, שהרי האדם הוא

פירושו של רצון מהו?

והנה כדי להבין עניינו של שופר מהו ואיזה כוח יש בו, נצטרך להקדים כמה הקדמות המפורשות בספרים הקדושים. ראשית יש לדעת שאצל השי"ת יש דבר שנקרא "רצון העליון", וכדי להבין במעט את מהותו, יש להבין תחילה מה היא מהותו של הרצון הנמצא אצל בשר ודם. והנה האדם יש לו "תכונות" ולמשל צורת מחשבתו של אדם נקראת תכונה, כי יש מי שמחשבתו חלקה וישרה ויש מי שמחשבתו עמוקה ומפולפלת, וכן יש לו לאדם "מידות" והן המידות הטבועות בו לטב ולמוטב. אכן עוד דבר יש לו לאדם, והוא עמוק מאוד בנפשו, והיינו הרצון. רצונו של האדם הוא דבר שאי אפשר להסבירו כי הוא עמוק מן השכל, ואם אמנם השכל יכול לעורר את הרצון מחמת סיבות חיצוניות, אבל **רצון זה אינו הרצון העמוק והאמתי הטבוע אצל האדם, הרצון האמתי אין לו ולא כלום עם השכל.**

נוכל לראות תינוקות קטנים שעדיין אינם בני דעת וכבר הם נמשכים לדברים מסוימים ונמנעים מדברים אחרים. רואים אנו אצל הילדים הקטנים שהרצונות שלהם שונים מזה לזה, יש רוצה מאוד לנגן, יש רוצה לצייר, יש רוצה לבנות, יש רוצה לשבור וכו', וכי תשאל: מי למדם לרצות כל אלו? התשובה תהיה: אף

הוא לוקח את הקול ומצמצם אותו באותיות, שהרי הוא מוציאו באופנים מחושבים על-ידי ה' מוצאות הפה דווקא, מה שאין כן כשהוא מוציא קול פשוט בלי דיבורים, כי אז קול זה אינו מצומצם וביכולתו לגלות את פנימיות נפשו של האדם ואת רצונותיו האמתיים.

יתרון הקול הפשוט על פני הקול המצומצם

והנה רצונו העמוק ביותר של האדם הוא להמליך את הקב"ה, שהרי האדם הוא נפש אלוה-ממעל ושורשו בכסא הכבוד. נמצא מעתה שכאשר האדם מוציא קול המבטא את המלכת הקב"ה, הרי הוא ממליך את הקב"ה באופן של גילוי רצון פשוט בלא שום צמצום ואין לך המלכה גדולה מזו. ונבאר יותר: כשהאדם אומר בפיו "ה' מְלִיךְ", חייב הוא לומר לאחר מכן "ה' מְלִיךְ ה' ימלוך לעולם ועד", שהרי בדיבור הראשון, דיבר רק על ההווה ולא על העבר והעתיד, ובדיבור השני דיבר רק על העבר ולא על ההווה והעתיד וכן הלאה. אבל כשהוא מוציא קול פשוט בלבד מבלי לצמצם אותו באותיות, והוא צועק מתוך רצונו הפנימי כי הוא ממליך את הקב"ה, כלול בקול זה עבר הווה ועתיד ואין צריך להוסיף עליו מאומה.

ואם אמנם בתפילה תיקנו אנשי כנסת הגדולה לבטא את התפילה

דוגמא דלמעלה. והנה הקב"ה היה לו רצון לברוא את העולם הגשמי כדי שיוכל להטיב לאדם, וזה הרצון נתעורר אצלו כל שנה ושנה בראש השנה בעת חידוש העולם.

הקול מוציא את הרצון מן הכח אל הפועל

ומעתה נשובה אל רצון אדם ונראה שהדרך להוציא את הרצון היא על ידי הקול. הנה כשהאדם רוצה דבר מה, מיד הוא מוציאו בפה באומרו מה הוא רוצה, ואפילו התינוק כשרוצה דבר מה, מיד הוא בוכה. כי הקול בא מהמקום העמוק ביותר ומגלה את רצונו הפנימי של האדם. ונפלא הדבר עד כמה אפשר להבחין על פי הקול את מצבו של האדם ורצונותיו. אפשר להבחין על ידי הקול אם האדם עייף או כועס; אם פיו ולבו שווין או לא; אם הוא זקן או נער וכהנה וכהנה, ומלבד כל זה יש להבחין על ידו מי הוא המדבר, כי אין קולו של האחד דומה לשל רעהו. ודבר זה הוא מנפלאות הבריאה שאי אפשר להסבירן, שהרי מדובר בדבר פשוט כזה, בקול פשוט שיוצא מן הפה, ואף על פי כן כל קול יש לו את ייחודיותו, והיינו מפני שהקול הוא דבר פנימי מאוד שיש בכוחו לגלות את הרצון הפנימי של האדם והלא אין רצונו של זה כרצונו של זה.

והנה בספרים הקדושים מבואר שכאשר האדם מוציא דיבורים מפיו,

כלולה ביום זה, ולכן ביום זה אנו ממליכים את הקב"ה על ידי הקול הפשוט ובמשך כל השנה כולה אנו מפרשים מה היתה כוונתנו בהוצאת קול זה.

אולם אם היינו עוצרים בזה, היינו יכולים לקום לשאול: אם כך נצחק בפינו צעקה אחת ארוכה ולמה לנו שופר? אכן, בתורה (גלמד מייובל) ששופרו של האיל יש בכוחו לקחת את הקול ולפעול עמו גדולות ונצורות. ובספרים רבים מבואר שיכולים לראות ענין זה גם מצורת השופר, כי השופר צר בראשו ורחב בסופו, לגלות שהקול יוצא מהנקודה הפנימית שבנפש ומשם הולכת ומתרחבת יותר ויותר.

השופר מחזיר את הדברים לשורשם

והנה מסדר היובל שבו העבדים והשדות חוזרים לבעליהם הראשונים, אנו למדים, **כי כל דבר, עד כמה שהרחיק נדוד, לעולם יוכל לחזור לשורשו**. האדם תעה בדרך וצועק ובוכה על שאינו מכיר את דרכו חזרה, יש לו כפתור שהוא לוחץ עליו ומיד הוא חוזר לביתו. כך הטביע הקב"ה גם עבדים ושדות, בכל מקום ומצב שהם נמצאים, יוכלו תמיד לחזור לשורשם. העבדים והשדות עברו מיד ליד, נמכרו וחזרו ונמכרו, בא היובל ומיד הם חוזרים לבעליהם הראשונים. **כח זה שורשו במידת "בינה"**

בדיבור, דיבור אחר דיבור בסדר מסודר, ואין אדם יכול לומר אצק צעקה אחת ארוכה ואצא בה ידי חובת התפילה, עם זאת **ביום ראש השנה ציוותה לנו התורה שנמליך את הקב"ה גם בדרך זו של הוצאת קול פשוט** בלי שום צמצום כאמור.

ובדרך אגב: מטעם זה נהגו הרבה צדיקים לנגן את זמירות השבת בלי הוצאת התיבות מן הפה, כי בהוצאות התיבות מצמצמים את הקול. וברור הדבר שמי שאינו יכול לכוון במחשבתו את הכוונה הנכונה, ואדרבה כשאינו מוציא התיבות מן הפה משוטט הוא בעולמות אחרים, כי אז עדיף לו שיוציא מפיו את תיבות הזמירות. אבל **מי שיודע לכוון את מחשבתו, כשמוציא מפיו קול בלבד בלי אותיות, מגלה הוא את רצונו הפנימי באופן פשוט ובלתי צמצום ומתעלה על ידי זה גבוה מעל גבוה.**

מדוע אין די בצעקה בפה?

עד כאן ביארנו מדוע העבודה בראש השנה היא על ידי קול בלבד, והוא כי הרצון להמליך את הקב"ה הוא דבר עמוק מאוד השוכן בנפש האדם והדרך לגלותו היא באמצעות הקול, וכשהקול יוצא בלי שום דיבור, ממליך בכך האדם את הקב"ה באופן העמוק ביותר ובלתי שום צמצום. וכפי שנתבאר, **השימוש בכח זה ניתן רק לרישא דשתא שנקרא ראשית, כי כל השנה**

גילוי האלוקות בעת מתן תורה

ועתה נשובה למה שביארנו בתחילה שבאמצעות השופר אנו ממליכים את הקב"ה ומעלים את זכרונו לפניו לטובה. הנה לכשנתבונן בסדר תפילת המוסף של ראש השנה, ניווכח בדבר נפלא: בסדר זכרונות, נפתחת התפילה בתיבות "אתה זוכר" ואילו בסדר שופרות נפתחת התפילה בתיבות "אתה נגלית". הרי זה בא ללמדנו בעת עמדתו בסדר שופרות כי **פעולתו של השופר הוא לגלות את פנימיותו**, וכפי שנתבאר, **שהקול מגלה את הרצון הפנימי ועל ידי השופר הוא מתגלה** ביתר שאת וביתר עוז.

גם בעת מתן תורה, כשהקב"ה תקע בקול שופר, **היה זה כדי לגלות לעולם כי יש פנימיות לעולם** ואין העולם כפי שהוא נראה מבחוץ. היה זה "קול שופר חזק מאוד" עד שנחרד כל העם אשר במחנה, **כי השופר הביא גילוי גדול לעולם, עד שנתפזר החושך הענן והערפל וראו כולם את פנימיותו של העולם**. הגילוי הזה החרידים עד מאוד כי לא ידעו מעולם שיש פנימיות עמוקה כזאת לעולם. וכשנעשה גילוי אלוקות גדולה כזו בעולם, נתגלה ממילא גם החלק השני, שהוא "והייתם לי סגולה מכל העמים", כי כשהקב"ה מגלה את החלק הראשון, הוא מגלה גם את השני, שהרי קוב"ה אורייתא וישראל חד הוא (זוה"ק אחרי עג, א).

שנקראת "חירות", כי בשעה שמעוררים מידה זו, חוזרים הדברים לשורשם.

והנה אנו רואים בסדר היובל, שחזרת הדבר לשורשו, נעשית באמצעות שופרו של האיל דייקא, שהרי חזרת העבדים והשדות נעשית על ידי התקיעה בשופרו של איל. **הא לנו כי השופר יש לו כח מיוחד להחזיר הדבר לשורשו**, והטעם הוא כי כשהאדם מוציא קול צעקה מפיו, הרי הוא מגלה כי רצונו הפנימי לחזור למקור שורשו, **וכשקול זה יוצא דרך השופר, מתגלה רצון זה ממקום פנימי יותר ובבהירות חזקה יותר**. ולכן **ביובל, כשמוציאים את הקול הפנימי באמצעות השופר, משפיע הדבר על כל הבריאה, עד שכל השדות והעבדים חוזרים לשורשם**. ובאמת זו היא הסיבה למה שהשופר מעורר את האדם לתשובה, **כי הקול הפנימי היוצא דרך השופר יש לו כח להחזיר גם את הנשמות הנידחות ביותר אל שורשם**.

ואפשר כי הטעם שהקול היוצא דרך השופר יש בכוחו לגלות את הרצון הפנימי יותר, הוא מפני שדרך השופר אין האדם יכול להוציא קול ולעמוד שאנן על מקומו. כשהאדם מוציא קול מפיו בלבד, יכול הוא לעמוד על מקומו שאנן ובטוח ולבו בל עמו, אבל כשמוציא קול דרך השופר, חייב הוא להוציאו מעומק פנימיותו כאשר הקול מרעיד את כל כולו מכף רגל ועד ראש.

**את הרצון להשמיע עלינו פרנסה
ולחצדיקנו במשפט.**

ושלושת הפסוקים האחרונים, מדברים על העתיד לבוא, כדי להודיע לנו, שכפי שנתגלתה הפנימיות בעת מתן תורה, וכפי שאנו מגלים את הפנימיות מידי שנה בשנה בימי ראש השנה, כך תתגלה הפנימיות לעתיד לבוא ביתר שאת וביתר עוז, עד שיתקיים הפסוק (ישעיה יח, ג) "כל יושבי תבל ושוכני ארץ כנשוא נס הרים תראו וכתקוע שופר תשמעו", כל אומות העולם יבינו ויכירו את כי יש אלוקים שופטים בארץ. (שם כז, יג) "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול" - פירוש, שהגילוי יהיה גדול עד למאוד, ומה ייגרם על ידי גילוי זה? "ובאו האובדים בארץ אשור והנידחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים". וכן (זכריה ט, יד) "וה' עליהם יראה ויצא כברק חצו, וה' א-להים בשופר יתקע והלך בסערות תימן" - והיינו כי הקב"ה יתגלה לעין כל וקליפת האומות תיעלם לגמרי מבלי השאיר לה שריד ופליט.

**השופר הגדול נבנה מצעקות בני
ישראל**

הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א ב"רסיסי לילה" פירש הפסוק "יתקע בשופר גדול", שכל הצעקות שבני ישראל צעקו להשי"ת במשך כל הדורות, יתקבצו יחד ויגלו את

נמצאנו למדים כי המצוה המוטלת עלינו ביום ראש השנה הוא גלות את הפנימיות שלנו, את הרצון הפנימי שבנפשנו, ועל ידי זה אנו ממליכים את הקב"ה ומעלים את זכרונו לטובה, וכיצד אנו מגלים את הפנימיות? באמצעות השופר. וכדוגמאות לזה אנו אומרים את פסוקי השופרות, כדי שנבין על ידם מה אנו פועלים בתקיעת השופר. אם נתבונן, נראה שהפסוקים של שופרות מחולקים לשלושה: שלושת הפסוקים הראשונים הם הפסוקים של מתן תורה, כי מהם אנו רואים מהו כוחו של השופר, עד כמה הרעיד את כל העולם כולו בגלותו את פנימיות הבריאה. שלושת הפסוקים השניים מלמדים אותנו כיצד הסבירו הנביאים את התכלית שאנו צריכים להגיע אליה בראש השנה. ולכן אנו מזכירים (תהילים מז, ו): "עלה אלוקים בתרועה ה' בקול שופר", וכפי שמפרשים ספרי החסידות שמידת הדין המרומזת באלוקים עולה ומסתלקת ובאה תחתיה מידת הרחמים המרומזת בשם הויה. עוד אנו מזכירים את הפסוק (שם צח, ו) "בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'" כי אנו ממליכים את הקב"ה, והפסוק השלישי שאנו מזכירים (שם פא, ד-ה): "תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגינו כי חוק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב", בא להודיע שהקב"ה ציוונו לתקוע כדי לפעול ככל האמור, וכפי שאמרו בגמרא (ביצה טז, א) ש"חוק" הוא מלשון פרנסה, כי השופר מעורר

נדבך על גבי נדבך

ונמצא מעתה שכשאנו מגיעים לסדר שופרות בתפילת המוסף של ראש השנה, בהזכירנו את פסוקי השופרות, הרי אנו כאומרים: הנה אמרנו בתחילה את פסוקי המלכויות; אמרנו גם את פסוקי הזכרונות; כעת אנו אומרים **שכל אלו, הן המלכתו של הקב"ה והן התעוררות האהבה בין הקב"ה וישראל, כבר היו לעולמים:** "מן השמים השמעת קולך ונגלית עליהם בערפלי טוהר", **גילוי גדול כל כך היה בזמנו ורוצים אנו שיהיה גם עתה.** כשאנו אומרים "קול שופר חזק מאוד", רצוננו לומר שיש אלוקות בעולם אלא שהוא בהסתר, **ומבקשים אנו לגלותו כפי שהוא נתגלה אז באופן חזק מאוד.** ולאחר מכן אנו מבקשים שהאלוקות כבר תתגלה באופן השלם ותבוא הגאולה. כשאנו מבקשים שקול השופר יתקע, "תקע בשופר גדול לחרותנו", אין אנו מתכוונים לקול השופר כפי שהתינוקות משיגים אותו, אלא **כוונתנו לגילוי הפנימיות; שכבר תתגלה האמת; שכבר ימלא שחוק פינו ונראה בחוש שכל הקשיים שעברנו בגלותנו היו לטובתנו.**

על כל פנים מוטל עלינו לזכור שתפילת המוסף היא בנין הבנוי אבן

כבודו יתברך. וביאור הדבר הוא הפלא ופלא על-פי האמור, **כי בכל צעקה וצעקה שיהודי מוציא מלבו, הוא מגלה בכך את הרצון הפנימי שהוא גילוי האלוקים והמלכתו על העולם,** ולעתידי לבוא יתקבצו כל הגילויים הללו ויגלו את כבודו באופן גדול מאוד. אמור מעתה שהצעקות של בני ישראל בונים את השופר העתידי שעל ידו יתגלה כבוד האלוקים על כל הארץ.

וכן כתוב בספר "ארץ צבי"כא: "כל השופר דלעתיד יהיה ממש שיתקבצו יחד כל אותם הרהורי תשובה ומרירות בני ישראל בכל הדורות, וכל אותם גינוחי גנח ויילולי יליל מכל לבות בני ישראל" – הגניחות והייללות של בני ישראל יתקבצו "ומהם ייעשה קול שופר שלעתידי ומוזה תצמח הגאולה". וממשיך הרב מקו"ז'גלוב: "ולפי מה שהאיש מתעורר בראש השנה לגנוח וליילל על שפלותו וקוצר עבודתו בעבודת ה' יתברך, יהא גם חלקו בשופר הגדול דלעתיד".

הדברים נפלאים מאוד ומגלים לנו שכשהאדם מוציא צעקה מעמקי נפשו אפילו בימות השנה, תוקע הוא בשעה זו בשופר, כי הוא מתקשר עם בוראו בפנימיות נפשו על ידי צעקה זו, וצעקות אלו יתקבצו יחד והם אלו שיביאו את הגאולה השלמה בב"א.

כא. להגה"צ רבי צבי אריה פרומר זצ"ל ה"ד מחסידי סאכטשוב אבד"ק קאז'גלוב וראש ישיבת סאכטשוב אחרי הסתלקות ה'אבני נזר' זיע"א וראש ישיבת חכמי לובלין אחר פטירת רבי מאיר שפירא זצ"ל.

דלמעלה, כי על ידי הגילוי שנעשה כאן, נעשה כנגדו גילוי למעלה, והשטן מתערבב מפני שהוא באמת רואה את הגילוי הגדול שעתיד להיות כשיעלה רצונו יתברך. והיינו כי בכל פעם שתוקעים, נעשה באמת גילוי זה ונעשו באמת ישראל ראויים להגאל מגלותם, ומה שאינם נגאלים, הוא מסיבה אחרת של "לא ידח ממנו נידח" (ש"ב יד, יד) או מסיבות אחרות שאינן ידועות לנו. אבל באמת גילוי זה נעשה, ולכן אנו מבקשים: "תקע בשופר גדול לחירותנו" - מהר לגאלנו על ידי גילוי האלוקות שנתעורר כעת.

ואכן בכל הספרים מבואר כי שעת תפילת המוסף בראש השנה היא שעת רצון עד למאוד וכל אחד יכול לפעול בה לטוב לו ולכל בני ביתו. יש מקומות שאפשר לפעול בהם על ענייני גשמיות, כמו למשל באמירת "טרף נתן ליראיו" וכן "כי חוק לישראל הוא" שהוא לישנא דמזונות, ובוודאי יש לפעול הרבה ברוחניות. יעזור ה' שתתקבל תפילתנו "תקע בשופר גדול לחירותנו" ויתגלה כבודו על כל העולם כולו באמצעות השופר הגדול.

על גבי אבן ונדבך על גבי נדבך, ומה שמסיימים בפסוקי השופרות דלעתיד, אינו כאותו בעל דרשן שברצונו לסיים את דרשתו והמלים נגמרו לו בפיו, הוא אומר: יעזור ה' ותבוא הגאולה השלמה. לא ולא! כאן הפסוקים המדברים על תקוות העתיד, הם הם עיקר המטרה; הם הם התכלית של כל העבודה ביום הקדוש הזה, **כי על ידיהם אנו מגלים את רצוננו ומקיימים בפועל את המלכת הקב"ה על העולם ואת העלאת זכרונו לטובה.**

תהא השעה הזאת שעת רחמים ועת רצון

וכדאי לציין מה שהתוספות מביאים במסכת ראש השנה (טו, ב) מהירושלמי, שכאשר תוקעים בשופר, השטן מתערבב כי הוא סובר שבאה הגאולה השלמה ורוח הטומאה עוברת מן הארץ; בטוח הוא שזהו השופר הגדול, שופרו של משיח! והשאלה נשאלת אחרי אלפי שנים שכבר תוקעים בשופר עדיין חושב השטן שזהו שופר של משיח? אכן מובא בספרים הקדושים **שכל פעם שתוקעים למטה נתעורר השופר**

יום חמישי פרשת האזינו ו' תשרי תשפ"א

עשי"ת – ימים המסוגלים לשינוי תפיסות המחשבה

ביניהם, דהנה שנינו במסכת סנהדרין (לה, ב): אמר רב יהודה אמר רב: אדם הראשון מין היה, שנאמר ויקרא ה' אלוקים אל האדם ויאמר לו איכה - אן נטה לבך. ועוד איתא שם: רב נחמן אמר: כופר בעיקר היה, כתיב הכא (הושע ו, ז) "והמה כאדם עברו ברית", וכתיב התם (בראשית יז, יד) ואמרו על אשר עזבו את ברית ה' אלוקיהם.

והנה כבר נתייגעו המפרשים להבין מה זה שאמרו על אדם הראשון שהיה מין וכופר בעיקר, והיו שנטו לומר שאין כוונתם בדוקא, אך הרה"ק מטאלנא זיע"א למד את דברי חז"ל כפשוטן, וביאר שאדם הראשון קודם שעסק בשקו ותעניתו לחזור בתשובה על חטאו, היו מחשבותיו עקומות, והראיה שהרי הקב"ה אמר לו "לא" והוא אמר "כן", ולזה ייקרא כופר בעיקר.

וכיון שהפגם שלו היה במחשבתו, מן הצורך היה לתקן את המחשבה, ובכך מי תיקן אותו? הוי אומר: אברהם אבינו ויעקב אבינו הם המה שתיקנוהו, אברהם אבינו בעמידתו בעשרה נסיונותיו ויעקב אבינו במה שאמר כל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. כי הנה כשאדם הראשון פגם במחשבתו, פגם באות יו"ד שבשם הוי"ה שהוא במנין עשר (וכפי שמרומז כן ברש"י על הפסוק אז ישיר משה, שהאות יו"ד על שם המחשבה נאמרה),

יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו

בספר "מגן דוד" להרה"ק רבי דוד מטאלנא זיע"א כתב שעבודת עשרת ימי תשובה היא בעיקר בתיקון המחשבה, וראיתו ממה שאמר הנביא: "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" אשר לדברי חז"ל הוא עולה על עשרת ימי תשובה, ומיד לאחר מכן אמר: "יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו", הרי שהדרך לחזור בתשובה בימים אלו היא באמצעות עזיבת המחשבות העקלקלות והחלפתן במחשבות חדשות על-פי התורה.

והוסיף בטעמא דקרא, כי הנה איתא בתנא דבי אליהו (זוטא פרשה כב) שעשרת ימי תשובה (הכולל גם ראש השנה ויום הכיפורים) מתנה גדולה הן שהקב"ה נותנה לבניו בכל שנה כדי לקרבם אליו ולכפר להם על כל עוונותיהם, ואיתא שם: מפני מה ניתנה קורת רוח לישראל עשרת ימים מראש השנה ועד יום הכפורים? בזכות אברהם שנתנסה בעשר נסיונות ובזכות יעקב שאמר וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך (הגרסא בתנא דבי אליהו הנמצא בדינו שונה במקצת, עיי"ש).

אברהם ויעקב תיקנו את פגם המחשבה

וביאר הרה"ק מטאלנא זיע"א הקשר

כדי לכלכלם?" אך אם ישכיל, יאמר לעצמו: "לא ולא, מחשבה כזו מחשבה מעוותת היא ועל כן אדחקנה הצדה; תחתיא אגביר את אמונתי בה' שבוודאי עושה לי את הטוב ביותר עבורי". וכשיעשה כן להחליף את מחשבתו המעוותת במחשבה אמיתית ונכונה על-פי התורה, יתקן בזה את האות יו"ד שבשם הוי"ה.

זה גם מה שעשה יעקב אבינו ע"ה. יכול היה לחשוב: "הן מרוויח אני רק מעט, מדוע אצטרך להפריש מזה מעשר לעניים?" אך שינה את מחשבתו וכה אמר: "מאחר שכל מה שנמצא ברשותי ניתן לי מאת השי"ת, איך אוכל ליטול הכל לעצמי? בוודאי אני מוכרח ליתן לו מעשר מכל".

ובזכות אברהם ויעקב שנהגו כך, נתן הקב"ה לצאצאיהם עשרה ימים מדי שנה בשנה, שבהם הוא מסייע להם לעזוב את מחשבותיהם המעוותות ולהחדיר במקומם מחשבות אמיתיות וישרות. וכשעושים כן, חיייהם נמתקים, שהרי כל הסבל שבני אדם סובלים הוא בגלל חטא עץ הדעת, וכיון שהם מתקנים את מחשבותיהם, אותו חטא מתמעט אצלם והצער והסבל אף הם מתמעטים בעקבותיו.

שש פעמים ונשובה במסורה

הנה בפרשת העקידה נאמר: "ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם

ואברהם אבינו בעמדו בגבורה בעשר נסיונותיו, וכן יעקב אבינו באמרו "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך", תיקנו את האות יו"ד.

ומאחר שהאבות תיקנו את האות יו"ד שבשם הוי"ה, הקב"ה מכיר להם טובה, ולכן הוא נותן לבניהם אחריהם עשרה ימים של קורת רוח כמנין יו"ד, והיות שהפגם והתיקון היו במחשבה, אף הוא נתן להם באותם עשרה ימים היכולת להחליף את המחשבות ולהעמידן במקומן.

החלפת המחשבות המעוותות

והנה למדנו מכל זה לדין שהגורם לחטא הוא עיוות המחשבה, וכמו שהיה אצל אדם הראשון שכיון שראה את העץ שהוא נחמד למראה, התחיל להשתוקק אליו ונתעוותה מחשבתו עד שלא יכול היה להתאפק ואכל ממנו, ואמנם יש דרך לתקן את המחשבה, וזאת על-ידי שיעבוד להחליף את המחשבה במחשבת התורה.

הנה אברהם אבינו עלה לארץ ישראל בצווי ה' ומצא כי שורר בו הרעב, יכול היה להתלונן: "היתכן, מדוע הקב"ה עושה לי ככה?" אך לא, אברהם אבינו לא התלונן, כי ידע שמחשבה כזו מחשבה מעוותת היא.

כגון זה יתכן שיישב אדם בן ימינו ויהרהר: "הלא עשרה בנים לי, מדוע אפוא אין הקב"ה נותן לי את פרנסתי

בתשובה אמיתית, ומראה באצבע איך שבעה אלה נרמזים בכל אותן לשונות של "ונשובה". נעבור עליהן אחת לאחת.

התפיסה הראשונה – כי פשעי אני אדע

הראשון, שיידע גנות מעשהו ידיעה ברורה כדכתיב כי פשעי אני אדע. היינו שיבין האדם שמה שעשה הוא חטא. והלא אחת מהסיבות החזקות בגינן בני אדם חוטאים, היא מפני שאינם מבינים שמה שהם עושים הוא חטא. סבורים הם שהגם שאין מן הראוי לעשות מה שהם עושים, אינו בגדר חטא ממש.

דוגמא לדבר היא ביטול זמן או קימה באיחור, אשר אין רבים שמים אל לבם שדברים כאלו כשאינם מיוסדים על אדני התורה, הם חטאים גמורים, ולכן הם ממשיכים במנהגיהם עד זקנה ושיבה ואין עושים מאומה כדי לבטלם.

הלא כן אמרו חז"ל שמטעם צריך לקנות אשם תלוי בשווי שתי סלעים לעומת החטאת שדיה בכבשה בת דנקא, מפני שהאוכל חתיכה משתי חתיכות והוא עצמו מסתפק אם אכל שומן או חלב, אינו מתעורר לחזור בתשובה כי לבו אומר לו ללא הרף שמסתמא אכל שומן ולא חלב, ולכן הוא זקוק להחסיר יותר מכיסו כדי שירגיש החסרון ויתעורר לשוב בתשובה.

החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם", ופירש רש"י: ונשובה [לשון רבים] - נתנבא שישובו שניהם. ובעל הטורים כתב לפרש על-פי דרכו, וזה לשונו: ו' במסורת. א. ונשתחוה ונשובה. ב. נתנה ראש ונשובה (במדבר יד, ד). ג. לכה ונשובה (ש"א ט, ה). ד. נחפשה דרכנו ונחקורה ונשובה עד ה' (איכה ג, מ). ה. השיבנו ה' אליך ונשובה (שם ה, כא). ו. לכו ונשובה אל ה' (הושע ו, א). לומר שבזכות אברהם שאמר ונשתחוה ונשובה, זכו ישראל לעשות תשובה, והיינו לכו ונשובה אל ה', נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה, השיבנו ה' אליך ונשובה. ובזכותו הגליות מתקבצות, וזהו לכו ונשובה אל ה'. ואם לא זכו, אומר נתנה ראש ונשובה, וכשיזכו, השיבנו ה' אליך ונשובה, הכל בזכות אברהם.

שבע תפיסות מחשבה המועילות לתשובה

אולם בספה"ק "הרי בשמים" לחד מתלמידי הבעש"ט הק' כתב לאור דברי בעל הטורים, שאם נתבונן נראה שכל פעם שכתבה התורה תיבת "ונשובה", הורתה לנו על מהלך נוסף של הפיכת המחשבה באופן שתקרב את האדם אל התשובה, כי כאשר האדם מתחיל לחשוב נכוחה, ממילא הוא מתקן את מעשיו.

הוא מביא שם מהספר "חובת הלבבות" (שער התשובה פ"ג) שעל האדם לדעת שבעה דברים כדי לחזור

באשר הם מונעים את האדם מן התשובה.

התפיסה השניה - שיכיר בתוצאות חטאו

הדבר השני שנחוץ לעשיית תשובה כמבואר ב"חובת הלבבות", הוא שיידע האדם כי מעשהו רע ומפעלו אינו טוב, דהיינו שבחטאו הוא פוגם בעולמות העליונים, כי זה מה שיעורר אותו לשוב בכל לבו אל ה' כדי לתקן את מה שפגם בעולמות העליונים. מבאר בעל "הרי בשמים" שדבר זה מרומז בפסוק "ונשובה אל עיר ה'"^{כ"ב}, דהיינו נשובה לתקן האורות העליונים שפגמנו וקלקלנו בחטאנו.

התפיסה שלישית - סמר מיוחד בשרי

השלישי הוא שיידע בחיוב הגמול על מעשהו, דהיינו שתעמוד הידיעה שהקב"ה יגמול טוב למי שישמור מצוותיו ויעניש למי שיעבור על מצוותיו כנגד עיניו ממש, כי לא די במה שהוא יודע זאת מאז הלך לבית ספרו, אלא צריך שהידיעה תעמוד נגד עיניו ממש.

וראיה לדבר, ממה שמבואר במסכת כתובות (לג, א) שכדי להעניש בבית דין

כך היא המציאות, כשמדובר בחטא גמור וברור לעין, גם אם נכשל בה האדם, בהגיע עשרת ימי תשובה הוא מתחרט עליה בחרטה גמורה. מה שאין כן כשמדובר בחטא שאינו ברור כל-כך, כי אז לא במהרה האדם מתחרט עליו. ועל זה הודיע לנו ה'חובת הלבבות', שאם ירצה האדם לזכות בתשובה אמיתית, יצטרך להגיע לידיעה ברורה שמה שעשה הוא חטא גמור כי בלעדי זה לא יעלה בדעתו כלל שהוא צריך לחזור עליו בתשובה.

הרמז - נחפשה דרכינו ונחקרה

מבאר בעל "הרי בשמים" שדבר זה מרומז בפסוק "נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה", דהיינו שקודם שנשוב בתשובה, נעשה חיפוש אחר חיפוש בחורים ובסדקים ונחקור אם מה שעשינו באמת היה מותר כמו שדימינו לעצמנו, או שמא אין הדבר מדויק כל-כך.

צאו וראו כמה פעמים אנו רואים בני אדם כשמעירים להם שמה שהם מספרים הוא לשון הרע, איך שהם מבטלים זאת כלאחר יד - לא, אין זה לשון הרע. יתכן שהצדק אתם, אבל יעשו נא טובה לעצמם ויבררו את הדבר, כי הספיקות והבלבולים הורגים

כב. הפלא הוא שפסוק כזה אינו בנמצא, ואף בעל הטורים לא הביא לשון זה, אלא הביא במקומו הפסוק "לכה ונשובה" (ש"א ט, ה). ועיין עוד באלשיך פרשת וירא שהביא ג"כ הלשון "ונשובה אל עיר ה'". אמנם כן, איך שלא יהיה יסודו של בעל "הרי בשמים" יסוד אמיתי הוא הלקוח מהחובת הלבבות.

גולדהבר שליט"א מעשה נורא שהוא עצמו היה לו עד: כאשר הגאון רבי יוסף רוזנבלום, ראש ישיבת שערי יושר, הגיע לישיבת לייקווד מאירופה, לא היה נראה בטוב מבחינה גשמית והגם שהיה לומד בהתמדה גדולה והיה מוכתר בכל מידה נכונה, היה שידוכו מתעכב מחמת מראהו החיצוני.

יום אחד התבונן בו תלמיד אחר מתלמידי הישיבה, נקרא לו בשם ראובן, ובראותו את מצבו הביש כאשר שידוכו מתעכב ועוד מעט וזקנו מתחיל להלבין, החליט לחמוד לו לצון, ובהחלטה בלתי מחושבת הוציא הקול כי בחור יוסף רוזנבלום מצא את שידוכו והנה הוא נעשה "חתן" - מזל טוב מזל טוב.

ניגשתי אני - מספר הרב גולדהבר - אל החתן הטרי, והושטתי לו את ידי להביע את שמחתי ולברכו בברכת מזל טוב. אך הלה החזיר את ידו באמרו שלא דוברים ולא יער. נודע לי שידו של ראובן היה במעל כאשר חמד לו לצון על חשבונו של בחור צדיק זה שכל חטאו הוא שהקב"ה החליט לשנות את מראהו החיצוני.

חלפה תקופה קצרה - מספר לי העד הנאמן - וזה האיש ראובן בא בברית האירוסין עם משפחה חשובה ונכבדה, משפחה עשירה וכלילת המעלות, ובני הישיבה לא פסקו מלדבר על חתונתו של ראובן המתקרבת ובאה ומה גדול יהיה היום הזה. אולם כולם ראו כן

של מטה, צריך להתרות באדם תוך כדי דיבור, דהיינו שתוך כדי דיבור להתראה יעשה את העבירה, ובלאו הכי יוכל לטעון שבשעת העבירה כבר שכח את ההתראה. והתפלאו המפרשים, היתכן שתתקבל טענה כזו והרי לפני דקה אחת בלבד התרו בו ואיך נאמין לו ששכח. ותירצו שכדי להעניש את האדם צריך שבשעת העבירה יהיה ברור לו בכל הבהירות שהדבר שהוא עומד לעשות הוא חטא, וכיון שכן, מוכרח הדבר שיתרו בו בתוך כדי דיבור שהמעשה שהוא עומד לעשות הוא חטא, כי אם יעברו אפילו כמה רגעים בלבד מאז שהתרו בו, בהירותו כבר תהיה מטושטשת מעט ולא יוכלו להענישו.

דוגמא לדבר יש להביא ממה שפעמים אין מספר הדבר ברור כשמש בצהריים גם בימינו שהקב"ה מעניש לאדם מידה כנגד מידה, ואעפ"כ אנשים מתעלמים מזה באמרם "אין אנו יודעים חשבונות שמים" (והרי אין שום סתירה בין השנים, כי הגם שאין אנו יודעים חשבונות שמים, הקב"ה שולח לנו סימנים בכל עת כדי שנתעורר לתקן את דרכינו), ואע"פ שכולם יודעים שיש שכר ועונש ושהקב"ה משלם מידה כנגד מידה, מאחר שאין הידיעה עומדת כנגד עיניהם, היא מטושטשת אצלם ואינה מכלכלת את צעדיהם.

מידה כנגד מידה לא בטלה

פעם סיפר לי הרה"ח רבי ישראל

ימנע אותך מלחטוא הגם שהוא מעניק לך רווח רגעי.

תפיסה זו משפיעה על האדם במציאות בדומה למי שנמנע מלפגוע בחבירו מפני שיודע שחבירו ישלם לו מנה אחת אפיים ואין לו כוח לזה, או למי שמונע עצמו מלהשיא את בנו בפזרנות מפני שכבר עשה כן לבנו הקודם והיה לו הדבר למשא כבד, ואין לו כוח לסחוב משא זו שוב. אף זה, כאשר האדם תופס במחשבתו והוא עומד תמיד לנגד עיניו, שישלם מידה כנגד מידה על מעשיו הרעים, יועיל לו הדבר בוודאי לתקן את מעשיו.

הרמז - לכו ונשובה אל ה' כי הוא טרף

מבאר בעל "הרי בשמים" שדבר זה מרומז בפסוק "לכו ונשובה אל ה' כי הוא טרף". רוצה לומר: הבה נשובה אל ה' מחמת הידיעה כי הוא טרף, דהיינו שהוא משלם לאיש כמעשהו.

התפיסה הרביעית - בשוב רשע מדרכו וחייה

הדבר הרביעי הוא שיידע האדם כי התשובה היא רפואתו ושעל ידה יתקן הקב"ה את כל אשר פגם וקלקל ויציל אותו ממות לחיים ומכל מרעין בישין. וכמו שכתוב (יחזקאל לג): "אמרתם לאמר, כי פשעינו וחסאתינו עלינו, ובם אנחנו נמקים, ואיך נחיה". והיתה התשובה מהבורא יתברך: "חי אני נאם

תמהו כאשר ראו שראובן ממשיך לשהות בישיבה הגם שחתונתו מתקרבת ואף גם ביום הנקוב להתקיים בו שמחת החתונה. כשניגשו לשאול אותו לפשר הדבר, השיב בבושת פנים: הצד השני ביטל את השידוך. עד כאן המעשה.

וכעת הגעו עצמכם: וכי היה לו לראובן לומר - "אין אנו יודעים חשבונות שמים!?" בוודאי אין אנו יודעים חשבונות שמים, אבל כאן הלא הדבר ברור כשמש בצהריים שהקב"ה ברוב רחמיו ביקש להצילו מן השאול, ולכן שלח לו סימן לחזור בתשובה על מה שגרם בפזיזותו לאיש תם וישר.

כך הוא מעשים בכל יום, בהם רואים בחוש איך הקב"ה מעניש מידה כנגד מידה כדי לעורר את בני האדם לחזור אל הדרך הסלולה. והלא הש"ס מלא וגדוש במאמרי חז"ל כגון אלו המדברים בענין העונש בזה העולם הבא על כל חטא וחטא.

ועל זה כתב ה"חובת הלבבות", שהצבת ידיעה זו כנגד העיניים והשרשתה במוח יועילו לו לאדם לחזור בתשובה אמיתית, כי על ידי כן יבין שאין כדאי לו להשאר עם מחשבתו המעוותת הגורמת לו לעוות את מעשיו שהרי ישלם על כך טבין ותקילין, וכלשון הכתוב (תהלים קיט, קכ) "סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי". וכן אמר התנא "הוי מחשב שכר עבירה כנגד הפסידה", רוצה לומר: תבין כמה צרות אתה מביא על עצמך בחטאך וזה

הוא מועיל ביותר לחזרה בתשובה, הוא שיזכור האדם את הטובות שעשה עמו הקב"ה, כי על-ידי זכירת הטובות מתעורר האדם לשוב בתשובה מאהבת קונו, שהיא התשובה היותר נעלית ומהפכת זדונות לזכויות.

לפעמים יש לך אדם שמנותק לגמרי מעץ החיים, וכל מה שמדברים עמו לעוררו בתשובה אין בו כדי להועיל. אז, הדבר היחיד שיוכל לעוררו בתשובה הוא זה, לדבר עמו על הטובות שהקב"ה עושה עמו (לפעמים בדברים שכל אחד מבין שהם מעבר למה שזוכים להם רובא דעלמא), כי אז אע"פ שלא נדבר אתו על התשובה, הוא יתעורר מעצמו כשיבין עד כמה הקב"ה מטיב עמו ועד היכן הוא מצערו במעשיו הרעים.

הרמז - חדש ימינו כקדם

ולדברי בעל "הרי בשמים" דבר זה מרומז בפסוק "השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם". כשיעלה האדם על זכרונו את כל הטובות שעשה עמו הקב"ה מקדם, זה יועיל לו לחזור בתשובה. והרי טבעו של אדם לזכור רק את מה שנעשה עמו באחרונה, כי התלאות העוברות עליו בחלוף הימים, משכחות אצלו את הטובות הראשונות. אך אם יתאמץ האדם להזכיר לעצמו גם את הטובות שנעשו עמו מקדם במשך כל שנות ילדותו ובחרותו, יתעורר לבו בתשובה כאמור.

אדני-ה', אם אחפץ במות הרשע, כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה".

הרמז - כי הוא טרף וירפאנו

ומבאר בעל "הרי בשמים" שדבר זה מרומז בהמשך הפסוק ד"לכו ונשובה", וכך נאמר שם: "לכו ונשובה אל ה' כי הוא טרף וירפאנו יך ויחבשנו", היינו שיידע האדם כי הגם שהוא 'טרף', על-ידי התשובה תהיה רפואתו.

התפיסה החמישית - הלא הוא כמוס עמדי חתום באוצרותי

הדבר החמישי הוא שיידע שכל עוונותיו שמורים בספר הזכרונות ושום דבר אינו נעלם מאתו יתברך, וכמו שנאמר (דברים לב, לד) "הלא הוא כמוס עמדי חתום באוצרותי". ופירש רש"י על-פי תרגומו: כסבורים הם ששכחתי מעשיהם, כולם גנוזים ושמורים לפני.

הרמז - ניתנה ראש ונשובה

ומבאר בעל "הרי בשמים" שזה מרומז בפסוק "נתנה ראש ונשובה", ראש לשון חשבון כדכתיב "כי תשא את ראש", שיידע שנכתבו בספר עוונותיו ולא יעבור עליו העלם ולא שכחה ולא הנחה, ועל ספרך כולם ייכתבו, כל חשבון עוונותיו.

התפיסה השישית - על נפלאותיך וטבותיך שבכל עת

הדבר השישי והוא נחוץ מאוד, כי

את השינוי המיוחל בסייעתא דשמיא.

הרמז - ונשתחוה ונשובה אליכם

מבאר בעל "הרי בשמים" שדבר זה מרומז בפסוק "נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם". היינו שהנשמה אומרת אל הגוף ותאוותיו: שבו לכם פה עם החומר, שלא תתאוו למותרות רק כדי צורך החומר, ואני והנער יצר טוב ילד מסכן וחכם נלכה עד כה, כ"ה שנים אחר הי"ג שנים, ועולין לשמונה ושלושים שנה שהוא רוב שנותיו של אדם, ונשתחוה כלומר נעבוד את ה', וכיון שעברו רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב אינו חוטא, שנאמר ורגלי חסדיו ישמור, ואז ונשובה אליכם, כלומר שאף אם נשתמש עמכם לאכול ולשתות ושאר התאוות, אין דאגה, כי כבר נשתעבדו כל הכוחות והחושים אל הנשמה שנקרא אברהם והיצר טוב מפני חוזק סבלו זה שנים רבות עד רוב שנותיו.

אלו הם שבעה הדברים המרומזים בששת הפסוקים ד"ונשובה" אשר פועלים באדם להחליף את מחשבותיו ולהעבירו מעקוב למישור. ולקראת צאתנו, לא נוכל להתחמק מן ההערה הפשוטה, שאף אחת מהתפיסות הללו אינה נתונה להן ולא, אלא מדרגות רבות יש בכל אחת מהן, וככל שיוסיף האדם להגבירן בלבו, כך ייטב לו בזה ובבא. וכאמור, עשרת ימי תשובה הם הימים שניתנו לנו במתנה מאת ה' שבהם אנו מקבלים סיוע לכך ממרום.

התפיסה השביעית - שינוי הרגלים לוקח זמן

הדבר השביעי הוא שיתאזר האדם בסבלנות אל מול הרגליו הרעים אותם הוא מבקש לעקור. והיינו שאם יראה לאחר שהתאמץ פעם או פעמיים לעקור את הרגליו שלא נעקרו ממנו, לא יתייאש, אלא יבין שעקירת הרגלים ישנים דורשת זמן רב.

משל למה הדבר דומה, לחולה שהרופא נתן לו תרופה לחליו והורה לו לקחת ממנה פעמיים בכל יום במשך י"ב ימים רצופים, והנה כבר חלפו עברו ארבעה ימים שבהם נטל החולה את התרופה ועדיין אינו רואה שום שינוי לטובה. הרי הוא בא אל הרופא וצועק: "געוואלד! התרופה אינה מועילה".

צחק הרופא למשמע זעקתו, וכשנרגע הסביר לו במתינות: "התרופה אמנם החלה לפעול את פעולתה כבר מהיום הראשון, אבל כדי לראות את השינוי בגופך, יש לקחת אותה לפחות שבעה ימים". כשמוע זאת החולה, נרגע מזעקתו והמשיך ליטול את התרופה באדיקות עד שזכה לראות את השינוי המיוחל.

והנמשל מובן, שכאשר יבין האדם שהגם שעשה תשובה עדיין יש לו הרגלים משכבר הימים אשר יש ליתן להם זמן עד שיעקרו משרשם, יועיל לו להוסיף בתשובתו הגם שאינו רואה עדיין שהרגליו נעקרים ממנו, וכשיתמיד בפעלו הטוב, יזכה לראות

שנת תשע"ח

עבודת הותרנות בעשרת ימי תשובה

התפילה לבקש מהקב"ה שיתנהג אתנו לפנים משורת הדין למחול לנו על הכל הגם שאין אנו ראויים, וכן מוסיפים לזה נתינת צדקה שהיא מעבר למה שאנו מחוייבים כדי שגם הקב"ה יעשה עמנו צדקה.

יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם

וזה לשון הגמרא (ר"ה יז, ב): ויעבר ה' על פניו ויקרא, אמר רבי יוחנן: אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח ציבור, והראה לו למשה סדר תפילה. אמר לו: כל זמן שישראל חוטאין - יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם.

ובספר "לבנת הספיר" די"ק הלשון "יעשו לפני כסדר הזה" שלא די לומר את י"ג המידות, אלא צריך לעשות אותן, דהיינו שהאדם ירגיל את עצמו להיות הוא עצמו חנון ורחום, ובזה יעורר את מידת הרחמנות עליו.

ואכן הצדיקים הודיעו לנוי"ה שזו אחת מהעבודות הגדולות בימים אלו, להרגיל את עצמנו להתנהג במידת הרחמנות אף למי שאינו כדאי, כי הנה

כ"אם עוונות תשמור י-ה ה' מי יעמוד

נוהגים אנו בתפילות הימים הקדושים האלו להרבות באמירת י"ג מידות של רחמים. והנה משמעות תיבות אלו לבטא בכמה אופנים שהגם שיש לנו חטאים וחובות כלפי הקב"ה, הקב"ה מרחם עלינו ונוהג אתנו לפנים משורת הדין למחוק את כל חובותינו ולמחול לנו על כל פשענו.

וכן אנו מבטאים דבר זה באמירת מזמור "שיר המעלות ממעמקים" לאחר "ישתבח": "אם עוונות תשמור י-ה ה' מי יעמוד", אבל הקב"ה מרחם עלינו ומוחק את חובותינו ומטיב לנו אע"פ שאיננו כדאים.

והנה אם נחשב, נראה שיש לנו שתי עבודות בימים אלו, העבודה הראשונה היא לחזור בתשובה על מה שבכוחנו לחזור בתשובה ולתקן את מה שבכוחנו לתקן, והעבודה השניה היא לזכור שאין בכוח התשובה שלנו לתקן את הכל כי עוונותינו רבו עד למעלה ראש, ועל כן אנו מוסיפים את

כג. שיעור משנת ה'תשע"ח.

כד. ספר קבלה המיוחס לא' מן הראשונים רבינו דוד ב"ר יהודה החסיד מספרד. הביאו ה'אלשיך' הקדוש בתהלים קג.

כה. ראה 'קדושת לוי' פרשת שופטים.

רַע, כמו "רַעְפָּה וְרַע אַבִּיךָ אֵל תַּעֲזוּב", נמצא הגומל גמול להקב"ה חייב מטעם אהבת רעים, לא יהיה אלא רַע שהטיב כל-כך, איך נגמלהו כל כך רעה תחת טובה. והשני, הלא הוא באמת אבינו מלכינו ית"ש, והחוטא נחשב כמורד באביו ובמלכו.

נמצא שכל חטא הוא כפליים, ואמנם מי שאינו מדקדק עם רַעו ומעביר על מדותיו, גם הקב"ה מוותר לו אותו חלק שהוא מטעם רַעְפָּה וְרַע אַבִּיךָ, ולא נשאר רק החלק שהוא מטעם שהוא אבינו מלכינו ואסור למרוד בו, ועל-ידי שהקב"ה מוותר לו על החלק הראשון, ממילא יכבדו המצוות, והיינו נושא עון, למי שעובר על פשע".

וכדברי 'החתם סופר' מבואר בכל הספרים, שמטעם זה הקב"ה נושא עון רק למי שעובר על פשע, כי כשהאדם מתנהג במידה זו עם אחרים, אף הקב"ה מתנהג עמו במידה זו. וכך הכבירו הספרים בעוצם מעלת הוויתור בפרט בימים אלו, כי על ידי כך יזכה האדם להתברך בכל מילי דמיטב לפנים משורת הדין.

כי חיים אתה מבקש לך

ראו נא דבריו הנוראים של מהרח"ו (שערי קדושה ח"א ש"ו): "כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו וכל שכן עוונות וחטאות, ואם עיני שכל לך, היה לך לחפש מי שיצערך, כי חיים

הלא כולנו רוצים שהקב"ה ימחול לנו הגם שאין אנו ראויים, והרי אי-אפשר לבקש דבר זה מבלי שום התאמצות מצדנו, וכבר אמרו חז"ל (ב"ק נ, א) "כל האומר הקב"ה ותרן יוותרו חייו", אלא פשוט הדבר שאם אנו חפצים שהקב"ה ימחול לנו לפנים משורת הדין, עלינו להתנהג גם כן כך, דהיינו למחול במחילה גמורה לאותם בני אדם שעל-פי צדק היינו צריכים לנטור להם טינה בלב.

למי נושא עוון למי שעובר על פשע

ומה נפלאים דברי מרנא ה'חתם סופר' זיע"א בדרשותיו (ח"א ד): חז"ל אמרו (ר"ה יז, א) נושא עון - חד אמר כובש (את כף המצוות) וחד אמר נושא (את כף העבירות). הצד השווה שבהן שהקב"ה מטה כלפי חסד להקל העבירות שלא ישוו עם משקל המצוות ויכרע הכף לזכות. אלא שאין הדעת סובל זה, ממה נפשך, אם הקב"ה רוצה לוותר, יוותר בלי שיקור מאזניים. והנה עוד אמרו חז"ל (שם) למי נושא עון, למי שעובר על פשע חבריו ומעביר על מדותיו. ומשמע מזה להדיא שאין הקב"ה מוחל בשביל זה, אלא נושא עון שלא יכבידו העבירות.

ויובן אי"ה דהנה כל חטא מורכב משני חטאים, הראשון משום מצות 'ואהבת לרעך כמוך', כי היא כל התורה, וכמו שפירש רש"י (שבת לא, א) מה דעלך סני לא תעביד לחברך, שהקב"ה נקרא

מלאכים שחורים מתחילים להביא חבילות חבילות של עבירות.

הוא חיכה בקוצר רוח לראות איך יפול דבר, ומה נבהל בראותו שכף העוונות מכביד על כף הזכויות. אז התחילו להביא חבילות של יסורים. היסורים אמנם הרימו לאטם את כף העוונות, אך אחרי הכל היה חסר לו עדיין מעט בשביל להכריע את כף הזכויות. בעמדו כך משתומם ונבהל, הודיעו לו שאם יוותר לחבירו על המקום בבית הכנסת, יהיה בזה כדי להכריע את כף הזכויות וייכתב לחיים. מיד התחיל לצעוק בשינתו - אני מוותר, אני מוותר...

בבוקר כאשר הגביר הגיע לבית הכנסת, הודיע מיד לחבירו שהוא מוותר לו על המקום, תוך כדי שהוא מספר לכולם את מה שראה בחלומו.

כגודל הוויתור כך גודל השכר

אמנם כן, כשמקבלים גילוי מן השמים, אין בזה נסיון. **החכמה היא כשאינ מקבלים גילוי זה, ואז אין הדבר קל כלל.** והרי האדם מוקף באינ ספור התרחשויות שעלולות לגרום לו לנקום בחבירו או עכ"פ לנטור לו טינה בלב, אם זה כאשר שכינו בונה באופן שהוא מזיק לו, או כשנדמה לו שמישהו גזל לו את פרנסתו או את מעמדו, או כשנדמה לו שמישהו הרס לו שידוך בדברו יותר מדי, **וכשהאדם עומד**

אתה מבקש לך". וכעין זה איתא מהשל"ה **הקדוש** (שער האותיות, ענוה): "ישמח בחירופין וגידופין יותר מאכילת מעדנים".

אין כוונת הדברים שיש לנו לשפוך כוס קפה (קאווע) על זולתנו כדי שיבזה אותנו, אבל אם הקב"ה זיכה אותנו בקורטוב של ביזיונות נשמח בזה, כי עכשיו זימן לנו הקב"ה שעת הכושר למחול למי שביזה אותנו בלב שלם והודות לכך לזכות לחיים.

הוויתור מכריע את כף הזכויות

מקובל המעשה שהיה אצל הרש"ש, שפעם טעה שמש בית הכנסת בקהילתו ומכר מקום אחד חשוב לשני אנשים גבירים. כשנודע להם הדבר בליל ראש השנה, לא הסכימו בשום אופן לוותר זה לזה, ואם בלילה עוד עלה בידי השמש למצוא מקום חשוב נוסף, ידעו כולם שבבוקר יהיה בית הכנסת מלא עד אפס מקום ואז ייהפך בית הכנסת לשדה קרב מחמת הקולות שיערימו הגבירים זה על זה....

ויהי בלילה והנה ראה אחד מהגבירים בחלומו, מאזניים עומדים לפניו ומלאכים לבנים מביאים חבילות חבילות של מצוות ומניחים אותן על אחת הכפות. כששאל מהמלאכים של מי הן חבילות המצוות, ענו לו שהן שלו. הוא התחיל לשמוח שמחה גדולה, אך לא לזמן רב, כי לפתע ראה איך

אתו, רואים עליו שחסר לו מחיותו עד שקשה לו לשוחח עם חבריו כהרגלו, ולא רק משום שהוא מרגיש חוסר נעימות בלב, אלא משום שיש אצלו פירוד בלב, וכשיש פירוד בלב, מתמעטת החיות והסטרא אחרא מקבלת שם שליטה ר"ל כדאיתא ב"תוה"ק. והלא מזה הטעם מבקשים טליחה ומחילה זה מזה ביום הכיפורים, **כי החפץ להתדבק בחיי החיים, מוכרח להסיר כל טינה מלבו ולהתחבר עם כל נשמות ישראל בלי יוצא מן הכללי.**

ולכן המוותר לאחרים ואע"פ שחטאו לו הוא מוחל וסולח להם ואינו מותיר טינה בלבו, הרווח הראשון שהוא מרוויח תיכף ומיד, הוא מה שהוא **נשאר אחוז ודבוק בכל נשמות ישראל וממילא מקבל את חיותו במלואה מחיי החיים.**

הרווח השני הוא מה שידוע **שכאשר האדם משבר את טבעו לכבוד השי"ת, שכרו הרבה מאוד, ולפום צערא אגרא.** ואף כאן המוחל וסולח במקום שהיה צריך לנקום ולנטור, מאחר שהוא מהדברים הקשים ביותר אצל בני אדם, יקבל את שכרו משלם עבור זה.

במידה שאדם מודר מודרין לו

הרווח השלישי הוא מה שנתבאר

בפני דבר כזה ובולם את פיו, ולא זו בלבד, אלא עושה כל טצדקי למחול לחבירו בלב שלם, הרי הוא מבקש לעצמו חיים כדברי מהר"ח"ו, וכבר היו מעשים באנשים שכל עתידם היה תלוי במעשה ויתור כזה, כי על-ידי הויתור נפתחו להם שערי הצלחה.

הנה כעין זה המליצו רבים מגדולי ישראל בעד מי שאינו מוצא את זיווגו, שיתן לאחיו הצעיר ממנו להקדימו להכנס בברית האירוסין, ובזה יזכה אף הוא למצוא את זיווגו. והיינו מהאי טעמא, כי אין ויתור זה קל כלל, הן מחמת עצם הדבר והן מחמת הסביבה כידוע, ולפום הצער והקושי לוותר, כך הוא ערך השכר להיושע מן השמים.

המוותר נשאר אחוז ודבוק בענפי האילן

והאמת שהמוותר מרוויח מכמה אנפי: הרווח הראשון, כי מי שיש לו טינה בלב על אחד מישראל, בין אם הצדק אתו בין אם אין הצדק אתו, הרי הוא מנותק מאחת מנשמות ישראל, ואז חיותו מתמעטת ר"ל, כי נשמות ישראל משולות לעץ גדול עם ענפים הרבה, וכל נשמה מקבלת את מלוא חיותה רק כשהיא אחוזה ודבוקה בכל נשמות ישראל.

יכולים לראות זאת בחוש, אצל מי שיש לו טינה בלב על אחד מבאי בית הכנסת, שאע"פ שכולם יודעים שהצדק

נ. ראה 'שלה"ק' מסכת ר"ה סוף פרק תורה אור בענין עשי"ת בשם הרמ"ק בספרו 'עבודת יוה"כ'.

ההלואה לאחרים נחשבת כווייתור גדול. הנה הגויים לעולם לא יבינו את זאת, איך יתכן שמלוים זה לזה בלי ריבית. למה להלוות בחינם? ישאלו בתמהון לבב.

כך סיפר לי הרה"ח **רבי ישראל גאלדהאבער שליט"א**, שבהיותו באמריקה, נשא ונתן פעם עם גוי אחד והיה צריך להביא לו סכום כסף. אמר לו לאותו גוי: אל דאגה! תוך זמן מועט אביא לך את מלוא הסכום. מאיפה? שאל אותו הגוי. מגמ"ח - השיב לו הרב גאלדהאבער. הגוי לא היה יכול להאמין - מדוע ילווה לך אדם כסף בלי ריבית? מה זה שונה ממכירת דירה בלי עשיית רווחים? הלא באותו זמן שהכסף נמצא אצלך, היה בעל הכסף יכול להשקיע אותו בבנק ולהניב ממנו רווחים!

אכן המלוה לאחרים, חוץ ממה שהוא מקיים מצוה גדולה, כיון שהוא מוותר משל עצמו לאחרים לפנים משורת הדין, הוא מעורר מידה זו למעלה בשמים. הנה הוא עצמו יש לו חובות כבירים כלפי שמיא, הן לפני שנה הבטיח שיחזור בתשובה שלימה ולא יוסיף להתנהג כפי שהתנהג ועל סמך זה הטיבו עמו במשך כל השנה, ולמעשה - ככלב שב על קיאאו, אף הוא חזר אל איולתו. ברם, **כיון שהוא מלווה לאחרים, אף הוא ילוו לו עוד שנה טובה ומתוקה עם כל מילי דמיטב.**

מתחילה, **שכיון שהתנהג במידה זו, עורר על עצמו מידה זו בשמים, ומעתה יתנהג עמו הקב"ה גם כן במידה זו ויסלח לו לפנים משורת הדין.**

בענין זה יש עמי ביטוי נפלא מזקני הרה"ח **רבי אורי שרגא שפיצער זצ"ל**. זקני ידוע היה כוותרן גדול וכמי שאינו נושא אף פעם שום טינה בלבו על בני אדם. נוהג היה להלוות כספים לרוב לאחיו מישראל. הוא עצמו היה ניגש לאנשים נזקקים ומתחנן בפניהם שיקחו ממנו הלואה, כל זה מתוך ידיעה ברורה שלעולם לא יראה את הכסף בחזרה. בחייו כל זה לא היה ידוע. כל אחד ידע רק על ההלוואה שהוא קיבל. רק לאחר פטירתו מצאו ערמות של שטרות שעבר זמנם לפני עידן ועידנים ולא נפרעו.

פעם אמר לאחד מבני המשפחה: מצאתי ספרים שהלוואת כספים לאחרים היא סגולה לאריכות ימים. והסביר מדיליה: כשאני מלווה לאחרים ורוצה לגבות מהם את חובי, אך אני נמנע מפני שהתורה אמרה "לא תהיה לו כנושה", **אף הקב"ה נוהג עמי כך, ואף הוא אינו גובה ממני את חובותיי.**

המלוה לאחרים מלווים לו שנה טובה

והאמת שגם באופנים שמותר לגבות בהם את החובות מן הלויים, הלא **עצם**

וַיֵּאמֶר להם: אבדו מכם בעת שדיברתם בפלוני ופלוני. וכן יש מהם גם כן שימצאו בספר חובותם חובות שלא עשו, וכשאומרים: לא עשינום, יֵאמֶר להם: נוספו עליכם בעבור פלוני ופלוני שדיברתם בם, כמו שנאמר (תהילים עט, יב): והשב לשכנינו שבעתיים אל חיקם חרפתם אשר חרפוך ה'.

והנה הסברא נותנת שאם האדם שסיפרו בגנותו מוחל וסולח בלב שלם למספר, מתבטלת העסקא למפרע וממילא הזכויות והחובות חוזרים לבעליהם הראשונים. ולפי זה יש לכאורה לבעל דין לבוא ולטעון שמא אין כדאי לי לסלוח למספר הלשון הרע, שהרי בזה תבטל העסקא.

אך ראיתי בספר **"מאחורי הפרגוד"** מגאון אחד שאמר כמה פעמים כאשר אנשים שדיברו עליו סרה באו לבקש את סליחתו: "יודע אני שאם אסלח לך, אפסיד את זכויותיך ויחזרו אלי חובותי, אך **אעפ"כ אסלח לך, כי מהוויתור מרוויחים הרבה יותר**".

ה' בחכמה יסד ארץ

עוד ראיתי שם שפעם נשאל כדת איך להתנהג בענין הוויכוחים שמתעוררים לפעמים בין נוסעים לנהגי מוניות על אודות מחיר הנסיעה, כאשר הנהגים מבקשים בסוף הנסיעה סכום

זהו מה שאמרו הצדיקים^י שהעושה פסיעה אחת לאחרים, חוסך אלף פסיעות לעצמו, כי בזה שהאדם פועל לאחרים בלי שום מטרת רווח, הוא עושה טובה גדולה לעצמו כפי שנתבאר.

הוויתור עדיף על העסקא

עוד יש להביא בענין זה דבר נפלא: הנה ידוע מה שכתב בעל **"חובת הלבבות"** שהמספר לשון הרע על חברו, כל זכויות המספר עוברות אל חברו, וכל חובות חברו עוברים אליו. וכך הוא בלשונו (שער הכניעה פ"ז): חמול על זכויותיך, שלא תאבדנה ממך ולא תרגיש, כי כבר נאמר על אחד מן החסידים, שזכרו אותו לרעה (דיברו עליו לשון הרע), וכיון שהגיעו הדבר (כיון שנשמע לו הדבר), שלח למדבר בו כלי מלא מזמרת ארצו, וכתב אליו: הגיעני (נדע לי), ששלחת לי מנחה מזכויותיך, וגמלתיך בזה (ועל כן אני חוזר ונותן לך תשורה).

ואמר אחד מן החסידים: הרבה בני אדם יבואו ליום החשבון, וכשמראים להם מעשיהם, ימצאו בספר זכויותם - זכויות שלא עשו אותם, וַיֵּאמֶר: לא עשינו אותם. ויאמרו להם: עשה אותם אשר דיבר בכם וספר בגנותכם. וכן כשיחסר מספר זכויות המספרים בגנותם, יבקשו אותם בעת ההיא,

גילוי החלק האלוקי שבנשמה

ונחוץ להדגיש שמי שנוהג בכך בוותרו משל עצמו לאחרים, לא רק משתמש אז במידת הרחמנות, אלא מגלה אז את החלק האלוקי שבנשמתו. כי הנה נשמת היהודי היא חלק אלוהי ממעל ולכן יש לה את תכונות מידותיו של הקב"ה, וכמו שרואים שהם רחמנים ביישנים וגומלי חסדים, מה שאין כן נשמת הגוי שיונקת רק מאחוריים. ונמצא שכאשר האדם משתמש במידת הרחמנות והוותרנות, הוא מגלה את החלק האלוקי שבנשמתו, ואז ממילא שורה עליו אלוקות כאילו היה יושב ועוסק בתורה.

הלא כך אמרו חז"ל (קידושין עא, ב) שבארץ ישראל כאשר ביקשו לבדוק יחוסו של בן אדם, כשהיו רבים שנים זה עם זה, היו מסתכלים מי יקדים לשתוק, ומי שהיה מקדים לשתוק היו אומרים עליו שהוא מיוחס יותר. וכל כך למה? כי מי נתן לו כוח זה לבלום את פיו? אין זה אלא שנשמתו קרובה יותר אל מקור חוצבתה ולכן האלוקות שלה פורצת החוצה.

מעשיות לרוב ישנן על אנשים שניצלו את שעת הכושר שלהם לוותר לזולתם וזכו למלוא חפניים נחת מן השמים. הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א סיפר על אחת בת שלושים

שנראה לנוסעים קצת מופרז ורוצים להפחית חמשה שקלים מהמחיר. פתח הגאון אז את פיו בחכמה לדבר בגודל מעלת הוותרנות ואחר המליץ לנוסעים לוותר משלהם בשביל נהגי המוניות. שאלו אותו: מאן מפיס? מי אומר שעל הנוסעים לוותר לנהגים? אולי על הנהגים דווקא לוותר לנוסעים?

הסביר הגאון בהציבו יסוד גדול בכל ענין הוותרנות: לעולם יש לראות למי קל יותר לעשות את הוויתור, והלא כאן זהו פרנסתם של נהגי המוניות, ואם תאמר להם לוותר משלהם, הרי הם כמפסידים את פרנסתם. והרי זה דומה לחוסר ההגיון שיש בלבקש מנהג מונית שיקחנו בחינם (טרמפ) למחוז חפצו היות שהוא ממילא נוסע לשם, כי אע"פ שאנשים נוהגים לעשות חסד עם אחיהם ולוקחים אותם בחינם, אין הגיון לבקש זאת ממי שמתפרנס מתחום זה.

ואמנם אף מי שמתפרנס מאיזה עסק, יוכל לוותר משלו לאחרים כל שמדובר בסכומים קטנים (כפי שעשה איוב כמובא במסכת בבא בתרא) ויתדבק על ידי כן בדרכיו של הקב"ה. ולמשל, כשצריך לבקש עודף, כל שמדובר בחצי שקל וכדו' יוותר משלו, ואם אמנם מצד שבירת הטבע יתכן שלא יועיל לו כי אין וויתור כזה כרוך בקושי מיוחד, מכל מקום ירוויח מצד זה שהוא הולך בדרכי הקב"ה שנותן אע"פ שאינו חייב ליתן מצד הדין.

בתוך השנה לפטירת האב וכדו'. ואע"פ שבספר "עמק ברכה" כתב שאסור לוותר על דברים מעין אלו כי זכויות הן השייכות לנשמת האב, כבר כתבו שאר הפוסקים וכן הורו הצדיקים לדורותיהם, **שעדיף לוותר גם עליהם, כי הוויתור תועיל לנשמה יותר מהכל, וכגודל הוויתור כך גודל הזכות והעילוי.**

שטרם מצאה את זיווגה, שכאשר באה ליטול עצה מאביו הגאון **הסטייפלער** זצ"ל, הורה לה לוותר לאחותה ולתת לה להכנס בברית האירוסין, וכיון שוויתרה לה, באותו שבוע מצאה אף היא את זיווגה.

דבר זה נוגע הרבה גם לגבי אמירת קדיש וברכו או לשמש כשליח ציבור

יום רביעי פרשת האזינו ה' תשרי תשפ"א

תחיית ההרגשים על-ידי עבודת יוה"כ

לע"נ הרה"ח ר' אורי שרגא ב"ר אליעזר ליפמן ז"ל

שיצטרכו כולן לקבל חיות חדש בכל עת, ואם לאו - ימותו. ולמה עשה כן? משום שרצה שיצטרכו להיות קשורים אליו בכל עת על-ידי קבלת החיות ממנו, ואכן יהודי יודע איך לנצל זאת באופן הראוי כדי להתקרב על ידה להשי"ת. כך הוא אצל האדם וכך הוא אצל בעלי החיים, וכך הוא גם אצל הצמחים הזקוקים בכל עת למים ושמש בשביל חיותם, וכך הוא גם אצל הדומם ואין כאן המקום להאריך.

חידש לן רב, שכמו שאפשר לקבל חיות מאכילה ושתייה, כך אפשר לקבל חיות מזיו השכינה. והנה לכאורה היה מקום לשאול שמא דווקא בעולם הבא מאחר שאין בו גופים אלא נשמות, יכולים לקבל חיות מזיו השכינה, מה שאין כן בעולם הזה שיש בו גופים, אפשר שהם מוכרחים לקבל את חיותם על-ידי אכילה ושתייה.

אכן האמת שיש בזה מחלוקת גדולה בין הרמב"ם והראשונים, כי אמנם הרמב"ם כתב שבמקום שאין אכילה ושתייה אין גוף וגויה ובלשונו (הלכות תשובה פ"ח ה"ב): העולם הבא אין בו גוף וגויה אלא נפשות הצדיקים בלבד בלא גוף כמלאכי השרת, הואיל ואין בו

לא כעולם הזה העולם הבא

בזוה"ק (פרשת משפטים) נקרא יום הכיפורים בשם "עלמא דאתי" [עולם הבא]. וכתב השל"ה הק' שהבנת השייכות בין יום הכיפורים לעולם הבא יש למצוא במה דאיתא במסכת ברכות (יז, א): מרגלא בפומיה דרב לא כעולם הזה העולם הבא, העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות, אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה, שנאמר (משפטים כד, יא): ויחזו את האלוקים ויאכלו וישתו.

ופירש רש"י: ויאכלו וישתו - שבעו מזיו השכינה כאילו אכלו ושתו. הוי אומר: **רב הביא ראיה שאפשר לשאוב חיות מן הרוחני בעולם הבא כאילו אוכלים ושותים**, ממה שהיה כעין זה בזה העולם אצל נדב ואביהוא, שנהנו מזיו השכינה ונאמר עליהם ויאכלו וישתו.

קבלת החיות מזיו השכינה

הנה הקב"ה ברא את בריותיו באופן

וביאר בספר "עיון יעקב"יח (ברכות שם) שמטעם זה היתה רגילה מימרא זו על לשונו של רב, משום שרצה ללמד דעת לרבים שכמו כן יוכל האדם לקבל חיות היום על ידי הנאה מזיו השכינה, עד שלא יצטרך לאכול כלל או עכ"פ יוכל למעט באכילתו.

מעין עולם הבא

ונבאר יותר: הנה האדם מקבל את חיותו מאכילה ושתייה, אך לא רק מהם אלא גם מדברים אחרים, וכגון מקנאה ותחרות וממשא ומתן עם אנשים. הגעו עצמכם איך היה האדם נראה אילו היה לכולם את מה שיש לו, ואילו היה שבע תמיד ולא היה צריך לא לאכול ולא לשתות ולא לעשות משא ומתן עם אחרים ולספר עמהם, הלא בוודאי היה נחשב כמת. הודיע לנו רב, שכל זה כל עוד אין האדם נהנה מזיו השכינה, אבל **כיון שיהנה מזיו השכינה, יקבל את כל חיותו משם ולא יזדקק לשום דבר אחר בשביל חיותו.**

ועל זה כתב ה**זוה"ק**, שמחמת רצונו יתברך לתת לנו טעימה מהעולם הבא בזה העולם, נתן לנו יום אחד בשנה שבו אין לא אכילה ולא שתייה ולא שום דבר אחר הנותן חיות לגוף, כדי **להראות לנו שביכלתנו לקבל את חיותנו על-ידי ההנאה מזיו השכינה**

גויות אין בו לא אכילה ולא שתייה ולא דבר מכל הדברים שגופות בני אדם צריכין להן בעולם הזה, ולא יארע דבר בו מן הדברים שמארעין לגופות בעולם הזה כגון ישיבה ועמידה ושינה ומיתה ועצב ושחוק וכיוצא בהן, כך אמרו חכמים הראשונים העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתייה אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהן ונהנין מזיו השכינה, הרי נתברר לך שאין שם גוף לפי שאין שם אכילה ושתייה, וזה שאמרו 'צדיקים יושבין', דרך חידה אמרו, עיי"ש.

אולם הרמב"ן ב"שער הגמול" כתב, וכן הוא ב"יד רמה" (סנהדרין ז), כי אדרבא, ממימרא דרב מוכח שאפילו בעולם הבא שלאחר תחיית המתים, כשישבו עם הגופים, לא יהיה אז לא אכילה ולא שתייה, אלא יהנו מזיו השכינה, כי אלמלא כן מה הוצרך רב להביא ראיה למה שאמר שאין בעולם הבא אכילה ושתייה מנדב ואביהוא שנאמר בהם "ויחזו את האלוקים ויאכלו וישתו", הן ודאי כיון שנמצאים שם נשמות בלי גופים אין שם אכילה ושתייה, אלא ודאי שרב דיבר על העולם הבא שלאחר תחיית המתים ועל זה אמר שאע"פ שיהיה להם גופים ויצטרכו לקבל חיות כדי להחזיק את גופם בחיים, לא יזדקקו לאוכל גשמי אלא יסתפקו באוכל רוחני.

כת. להגאון מורינו ר' יעקב ריישר זצ"ל מח"ס חק יעקב על הלכות פסח ותורת השלמים על יורה דעה ושו"ת שבות יעקב.

אף יום הכיפורים ללמד על כלל השנה כולו יצא, ולכן היה רגיל דבר זה על לשונו של רב, כדי להודיע לבני דורו ולבני הדורות הבאים אחריו, שהגם שנמצאים בגוף ואינם יכולים לחיות בלי אכילה ושתייה, יזכרו בכל יום מימות חייהם שאין האכילה ושתייה מקיימת אותם, אלא האלוקות שנמצאת בהם היא זו המחיה אותם, **והראיה שהרי אפשר להיות בגוף ולקבל החיות מההנאה מזיו השכינה בלבד** כפי שהיה אצל נדב ואביהוא וכפי שיהיה בעולם הבא שלאחר התחיה.

שייך להתקיים בלי אכילה ושתייה

הלא יש אתנו אנשים שיכולים להעיד על צדיקים מהדור הקודם כגון הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זיע"א, שלא אכלו ולא שתו ימים ולילות, שבועות וחדשים, כי אם המעט דמעט לצורך מצוה, ואעפ"כ נשארו תמיד בצלילות דעתם. דבר זה מוכיח לנו שהדבר אפשרי גם בימינו, ואם אמנם אין אנו במדרגת הצדיקים, מכל מקום **יכולים אנו להוציא מזה לדידן שלעולם אין חיותנו באה מן הגשם אלא מן האלוקות.**

עוד זאת יש להבין שגם אם בענין הצורך לאכול ולשתות אין אנו עדיין במדרגה זו לקבל אותו על-ידי ההנאה מזיו השכינה, הרי רב מנה בלשונו עוד דברים שבני אדם יונקים מהם כל מיני חיות והם: "פריה ורביה, משא ומתן,

הגם שלא נפנה לשום דבר אחר לקבל ממנו חיות.

כך המשיל זאת בספר "**מגן אברהם להרה"ק מטריסק** זיע"א (עיה"כ) למי שעומד בפני המלך ומתבונן ביופיו ומחמת גודל הנאתו אינו צריך לא לאכול ולא לשתות. כך נצטוינו ביום הכיפורים להתענות בחמשת העינויים לא לתכלית העינוי, אלא כדי שנפסיק ליטול את חיותנו מהם וניטול אותה אך ורק מהנאתנו מזיו השכינה.

יום הכיפורים כדרך בעבודת ה'

כעת נבוא לראות איך להוציא מכל זה הלכה למעשה: הנה כלל הוא בידינו שכל מצוה שנתן לנו הקב"ה, חוץ מהחיוב לקיימה כצורתה, **יש לנו גם ללמוד ממנה דרך לעבודת ה'** וכדאיתא **בזוה"ק** (יתרו פב, ב) שהמצוות נקראות 'עצות' מפני שהן עצות להגיע על ידיהן לידיעת ה'.

דוגמא לדבר יש להביא ממצות ציצית אשר מצותה להטיל בה תכלת כדי שנביט בה ונזכר בכסא הכבוד, והנה היא מלמדת אותנו שיש להביט כמו כן בדברים אחרים ולהזכר על ידיהם בכסא הכבוד, וכגון בעצים כמו שכתב החובת הלבבות בשער הבחינה, **שעל-ידי ההתבוננות בעצים ובשאר נפלאות הטבע אפשר להזכר בגדלות ה', וכן יש להביט בצדיקים ויראי ה' ולהזכר בכסא הכבוד.**

באלה, ללא ספק אכשל ביום מן הימים, וכבר אמרו (עירובין יג, ב) "נוח לו לאדם שלא נברא משנברא", וכן אמר החכם (קהלת ז, כ) "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא". והקב"ה עונה לעומתו – **אף על פי כן, רצוני שתעסוק באלה ותעשה ככל אשר לאל ירך להצליח ותתפלל לפני שאסייע בידך.**

כך הוא לענין אכילה ושתייה, כך הוא לענין משא ומתן, וכך הוא גם לענין פריה ורבייה. האדם צווח: "רוצה אני להיות כמו בן עזאי כדי שלא יתגרה בי יצר הרע", אך הקב"ה אומר: רצוני שתעסוק בפריה ורבייה ותעשה הכל להתנהג על-פי התורה והקדושה שלא תכשל בדברים אסורים. רצוני שתשא ותתן עם אנשים ולא תשב בדד במדבר, ואעפ"כ תזהר שלא לבוא לידי קנאה ותחרות.

יום אחד בשנה לכפרת העוונות

אמר לנו הקב"ה: אייחד לכם יום אחד בשנה, שבו אניח לכם להיות בלי אכילה, בלי שתייה ובלי משא ומתן, ותהיו אז כאילו אתם נמצאים בעולם הבא (וכיון שהותר לנו להיות כך ולשהות אז בעולם הבא, ממילא נאסר לנו להתנהג אז בהיפך, כי אם נעסוק אז בעשיית מלאכה, נחלל בזה את העולם הבא, וכמו שכתב **האזה"ח** הק' בפרשת כי תשא שהעושה מלאכה בשבת מחלל את הנשמה יתירה שלו),

קנאה, שנאה ותחרות", וכלפיהם נוכל ללמוד שפיר מיום הכיפורים **שעל-ידי התקרבות לאלוקים נקבל מיני חיות אלו ויותר מחיי החיים.**

ובכן, כעת נבין **שזוהי גם סיבת כפרת העוונות ביום זה** כמו שנאמר "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם", כי הנה כל עוד האדם יונק את חיותו ממזון גשמי, יתכן שיתדבק בו עוונות וקליפות, אך כיון שהוא עוצר אחת לשנה מלינוק את חיותו ממזון גשמי ויונק אותה אך ורק ממזון רוחני, מזונם של מלאכי השרת, הרי הוא מתנקה אז ממילא מכל העוונות והקליפות הדבוקים בו ונשאר צח כשלג.

הקב"ה חפץ בתחתונים

נעבור לנדבך נוסף: הנה הקב"ה הביא אותנו לעולם הזה מפני שרצה שיהיו לנו הקשיים והנסיוגות הכרוכים בעולם הזה ונעמוד בפניהם בגבורה. מוכרחים אתם לאכול ולשתות, אך הזהרו מה אתם מכניסים לפיכם שיהיה בתכלית הכשרות, וכמו כן הזהרו לברך לשמי לפני האכילה ולאחריה, והזהרו לאכול ולשתות באופן שלא תתגשמו על-ידי המאכל והמשתה. מוכרחים אתם לעסוק במשא ומתן, אבל הזהרו שלא להכשל בשקר, גזילה ואונאה ובשאר דברים שאין יוה"כ מכפר עליהם עד שירצה את חבירו.

האדם עומד וצווח: **הלא אם אתעסק**

הבורא יתברך שמו להוריד תל תחיה על המתים^ט. וכן הוא כנגד גיד אחד שנמצא בעורף אשר אף הוא כעצם הלזז אין הריקבון שולט בו. וסיבת הדבר כי שני אלו אינם נהנים לעולם מאכילה ושתיה (חוץ מסעודת מלוה מלכה, ועוד חזון למועד לבאר הענין) ולכן אין המות שולט בהם, וכמו כן יום הכיפורים כיון שאינו נהנה מאכילה ושתיה אין השטן שהוא מלאך המות שולט בו, וכדאיתא במסכת יומא (כ, א) שאין לו לשטן רשות להשטין ביום הכיפורים.

ובענין זה יש להביא מה שכתב בספה"ק **"מאור ושמש"** (פרשת ויחי) שעצם הלזז מאחר שאינו נהנה מאכילה ושתיה של ימות החול, נמצא שלא נהנה מאכילת עץ הדעת שהיתה ביום חול, ואם כן לא נגזר עליו מיתה, ולכן הוא חי לעולם וממנו יחיה האדם בתחית המתים.

ועוד נמצא כעין זה בתוספת נופך **בסידור רבי יעקב עמדין** זצ"ל, וזה תוכן דבריו: הקב"ה אמר לאדם הראשון: "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות", והיינו ברגע שתאכל מעץ הדעת, תתערב הקליפה בגופך ואז

ואז תקבלו את כל חיותכם באופן שלא יהיה מעורב בקליפות, וממילא תתנקו מכל חטאותיכם. במשך כל השנה רצוני שתהיו בעולם הזה דווקא, כי אלמלא כן, לאיזו תכלית בראתי את העולם, אבל יום אחד אניח לכם להיות בעולם הבא, כדי שתזכו להתנקות מכל הקליפות שנדבקו בכם במשך השנה בהיותכם בעולם הזה.

אמנם כן, רב לימד אותנו באמרתו השגורה על פיו, שגם בימות השנה אנו יכולים לקרב את חיינו לחיי עולם הבא, כי הגם שאנו מחוייבים להיות אז בעולם הזה ולקבל את חיותנו באמצעות אכילה ושתיה, אין אנו מוכרחים לשקוע בגשם עד צווארנו, וככל שנוסיף ללמוד מיוה"כ שאת חיותנו אנו מקבלים מזיו השכינה, נוכל גם בשאר ימות השנה לקבל חיות גדולה מזיו השכינה.

יוה"כ מכוון כנגד עצם הלזז

ונבאר עוד: הנה איתא **מהאריז"ל** שיום הכיפורים מכוון כנגד עצם הלזז, שהוא עצם שאין שולט בו ריקבון וממנו יחיה האדם בעת שיעלה רצון מאת

ט. לפנינו לשון המדרש (ב"ר פכ"ח) על הפסוק "ויאמר ה' אמהה את האדם": רבי יוחנן בשם ר"ש בן יהוצדק אמר אפילו לז של שדרה שממנו הקב"ה מציץ את האדם לעתיד לבוא נמחה. אדריאנוס שחיק עצמות שאל את רבי יהושע בן חנניא, אמר לו: מהיכן הקב"ה מציץ את האדם לעתיד לבוא? אמר לו: מלז של שדרה. אמר לו: מנין אתה יודע? אמר לו: איתיתיה לידי ואנא מודע לך (הביאהו לידי והראה לך שאין שום דבר גשמי שולט בו כלותו), טחנו ברחים ולא נטחן, שרפו באש ולא נשרף, נתנו במים ולא נמחה, נתנו על הסדן והתחיל מכה עליו בפטיש נחלק הסדן ונבקע הפטיש ולא חסר כלום.

וכמו שעשה בגופו כך עשה בנשמתו, וכידוע מכל הספרים **שיש חלק אחד בנשמה שאינה יכולה להיפגם**, והגם שיעבור האדם על כל התורה כולה ויהיה מחויב ארבע מיתות בית דין, **יוכל להגיע על-ידי התבוננות אל אותו חלק קטן שבנשמתו שלא נפגם וממנו ישוב לקבל את חיותו במלואה.**

הרגש אחד מחיה את כל ההרגשים

ובכן במה יש לו לאדם להתבונן בשביל להגיע אל אותו חלק זך וטהור שבנשמתו ולשאוב ממנו חיות? יש לו להתבונן במהותו של יום הכיפורים, ובמה שהיה רגיל על לשונו של רב לומר לא כעולם הזה העולם הבא, **ועל-ידי ההתבוננות בהם תתחזק ההכרה בלבו שאפשר לקבל חיות מזיו השכינה ולא דוקא מאכילה ושתיה ושאר דברים גשמיים, וכיון שתהיה הכרה זו חקוקה היטב בלבו, יתעוררו בנפשו הרגשים שכבר מתו אצלו משכבר הימים ונמצא זוכה לתחיית המתים בעולם הזה.**

יש והאדם שם אל לבו שאיבד את כל ההרגשים שלו לתפילה ולשאר דברים שבקדושה, והוא עצמו יודע מדוע, מפני שהשקיע עצמו בטיט היון ומאז הוא נמשך אך ורק אל דברים מגושמים. **גילה לו הקב"ה שכל הרגשיו יכולים לשוב לתחיה כי לא מתו לגמרי, ולא יחשוב שאין דבר תלוי בו אלא בידי הקב"ה, כי בוודאי הדבר**

תחול עליך שליטת השטן. אולם בהיות שרצה הקב"ה שבתחיית המתים יקום האדם לתחיה עם גופו אשר אתו התייגע כל ימיו לעבדו ולא בגוף אחר, לכן יצר באדם את עצם הלז שאינו עשוי מד' היסודות ונמצא במעלה גדולה מכל הגוף, ואשר לכן אין המיתה שולטת בו, וכל זה כדי שיוכל להאיר ולהחיות את כל הגוף בעת שיעלה רצון מאתו יתברך.

חלק אחד מחיה את הכל

וכעת נבין הפלא ופלא למה עומד יום הכיפורים כנגד עצם הלז, כי כשם שיצר הקב"ה באדם את עצם הלז כדי שיחיה את כל גופו בבוא העת, כך יצר **יום אחד בשנה כדי שיחיה את כל ימות השנה.**

ויש להמשיל זאת למי שנזדהם דם גופו, שנהגו הרופאים להקזו לו דמו ולא להשאיר בו כי אם רביעית דם כדי חייו אשר הוא יוסיף ויתרבה וממנו יתחדש בגופו דם נקי וטהור. כך עשה השי"ת בעצמות האדם, כך עשה בגידי האדם וכך עשה בדמו. **תמיד יש חלק אחד קטן שאינו יכול להפגם הגם שכל השאר נפגם ונתקלקל.** ותועלת דבר זה, כי כך יוכל האדם להוציא את כל מה שנתקלקל ויחזור לקבל את חיותו מאותו דבר קטן שלא נתקלקל אשר הוא יתפשט ויחדש את גופו להיות כימי נעוריו.

השכינה ואז ממילא יכופר לו עווננו כפי שהוא מתכפר ביום הכיפורים.

סיפר לי יהודי אשר בעברו התדרדר מאוד עד שהפסיק לשמור תורה ומצוות, כי בכל השנים היה נזהר להיות ער כל היום וכל הלילה של יום ט' בתשרי, כדי שיישן במשך כל יום הכיפורים ולא יעשה בו מלאכה ולא יאכל ולא ישתה בו, כי על זה עדיין לא מלאו לבו לעבור. והנה באחת השנים שכנע אותו אחד לבוא לבית הכנסת, וכשבא נשתומם הוא בעצמו בראותו איך אפשר לשאוב חיות נפלאה כזה מן התפילה.

הנה כי כן, **התעניות והסיגופים מעולם לא נועדו לייסר את האדם, אלא תכליתן להפסיק את שאיבת החיות מדברים גשמיים, כדי להתחיל לקבל חיות מזיו השכינה**, כי קשה מאוד ליהנות מזיו השכינה כל זמן שעסוקים באכילה ושתייה. והרי הדבר דומה למי שמדבר בלי סוף ואידי דטריד למפלט לא בלע, שמשכנעים אותו לבלום את פיו ולו לרגע קט, כי אז יתחיל לשמוע ויערב לו. וכבר כתב כן **השל"ה הק'** להדיא שהצווי ועניתכם את נפשותיכם אין עיקרו לשם עינוי הגוף, אלא לצורך הנשמה שתוכל ליהנות ממזון העולם הבא.

וכאמור, יסוד זה הגם שהוא מעבודת יום הכיפורים, הוא נוגע לכל יום מימות השנה. **כל אימת שהאדם ישים אל לבו שהרגשיו הרוחניים מתו, יתבונן**

תלוי בו, וזאת על-ידי שיעבוד את עבודת יום הכיפורים כראוי לו, דהיינו שיחזק ההכרה בלבו שאפשר לקבל חיות מדברים רוחניים, ומתוך הכרה זו יתחיל לבקש לעצמו הנאות רוחניות בעשה טוב וההנאות הרוחניות יעוררו לתחיה את כל הרגשיו הרדומים.

איתא מהרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זיע"א שאמר כי כמו שהאדם צריך שמירה לממונו, כך הוא צריך שמירה לרוחניותו, ומהי השמירה? השמירה היא לשמוח וליהנות בעשיית המצוות. ונימוקו עמו, כי הסיבה שהאדם רודף אחר דברי הבל, היא מפני שנפשו מחפשת עונג, ולכן אם יקיים את מצוותיו באופן של עונג, ממילא לא יזדקק לתענוגים פסולים, וכפי שכבר נתבאר לעיל שהנהנה מזיו השכינה אינו זקוק לאכילה ושתייה.

נסתם הפתוח ונפתח הסתום

ואם כנים אנו בכל זה, נרוויח להבין דבר נפלא: אנו רואים שבכל הדורות היו הצדיקים נותנים לבעלי התשובה תיקונים של כך וכך תעניות, כל אחד לפי חטאו, ומקובל לומר שהבעש"ט הק' ביטל מהלך זה. אכן לפי האמור, אפשר שגם מהלך זה מיוסד הוא על מהלך התשובה של יוה"כ, כי על-ידי שימנע האדם מאכילה ושתייה, מוכרח יהיה לקבל את חיותו מהנאתו מזיו

אם יש לו טעם בשבת. אף זה מהאי טעמא הוא, כי על האדם לבחון את עצמו תדיר לראות אם הצליח לפתח היכולת לקבל חיות מדברים רוחניים שהם מזון העולם הבא, והשבת היא המבחן הטוב ביותר לזה כי השבת היא מעיין עולם הבא כפי שאמרו הצדיקים.

נמצאנו למדים שהמקור לגישה החסידית אל התורה והמצוות, הוא יום הכיפורים. **יום הכיפורים מורה אותנו לקיים כל מצוה ממצוות התורה באופן שנהנה ממנו ונקבל ממנו חיות.** ואם אין אנו מרגישים הנאה בכל המצוות, **נחפש את המצוות שאנו מרגישים בהן הנאה ואותן נקיים בחיות גדולה, ועל ידי כן יתעוררו בנו שאר רגשי הקדושה** (כפי שעצם הלוח מחיה את כל הגוף) עד שביום מן הימים נתחיל להרגיש הנאה וחיות גם משאר המצוות, **ועם הזמן נרגיש הנאה וחיות לא רק ממצוות עשה אלא גם ממצוות לא תעשה.**

בעצמו לראות אלו דברים רוחניים גורמים לו הנאה, ואפילו אם נתרחק מאוד, מוכרח להיות שיש עדיין דבר רוחני שגורם לו הנאה. יש לך מי שנהנה מעשיית חסד, יש לך מי שנהנה משיבה באחדות עם חברים שהיא ההיפך מקנאה ושנאה ותחרות, **וכיון שיעשה אותם, יתעוררו בו הרגשי הרוחניים לתחיה וירגיש טעם גן עדן.**

מקור הגישה החסידית ביוה"כ

זוהי הסיבה שהבעש"ט הק' ותלמידיו החדירו הרבה בקרב העם **לקיים את התורה והמצוות בחיות ובלבת אש קודש,** כי רק על-ידי כן יקומו כל ההרגשים הקדושים לתחיה וכשיקומו לתחיה, ממילא לא יזדקקו לשאוב את חיותם ממצורות זרים.

אמרה יצאה מפה קדוש הרה"ק רבי שלמה מקארלין זיע"א, שאם האדם רוצה לידע אם יש לו עולם הבא, יבדוק

יום שני פרשת האזינו ח' תשרי תשע"ט

אחדות ישראל – מהעבודות החשובות שביום הכיפורים

[ר"ע] שהראה הקב"ה תורתך למשה רבינו, כהיא דהקומץ רבה דאמר רב יהודה אמר רב בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות [רוצה לומר: התגים שמעל האותיות בכתיבת סת"ם], אמר לפניו: רבוננו של עולם מי מעכב על ידך [מי מכריח אותך להוסיף כתרים על התורה]? אמר לו: אדם אחד שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבה בן יוסף שמו ושעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תלים של הלכות".

כוונתו לומר שבזכות ר"ע שעתיד לדרוש תילי תלים של הלכות על כל תג ותג, חייב אני להוסיף תגים אלו על האותיות, וכמבואר שם בגמרא שר"ע השיג יותר ממשה רבינו בהבנת התורה, עד שמשה רבינו בעצמו נתקשה להבין את דבריו, וכבר נאמרו בזה פירושים רבים, אך זה הפשטות שם.

רבי עקיבא השלים את מדרגתו ביום הכיפורים

נחזור לענייננו: האריז"ל תיקן לומר פסוק זה בכניסתו של יום הכיפורים מפני שמוזכר בו שמו של ר' עקיבא. והנה ב"סדר הדורות החדש" (תנאים ואמוראים ערך ר' עקיבא) מביא מספר "שנות חיים" שהביא מהמדרש, שיום

אור זרוע לצדיק בפתחו של יום הכיפורים

לפני "כל נדרי", אנו אומרים את הפסוק (תהילים צו, יא): "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה", וזה על-פי תקנת רבינו חיים ויטאל ז"ל בשם רבו האר"י הק' ז"ל, ומובא הטעם מפני שמסופי תיבותיו יוצא "ר' עקיבה". הזכרת שמו של ר' עקיבא, בכוחה לסייע לנו בעבודת היום כדי להיטהר מטומאתנו ולהתכפר מעוונותינו.

ומה נפלא להביא מהקדמת הספר "אור זרוע" לרבי יצחק ב"ר משה מוינא, מגדולי הראשונים, בה הוא כותב למה קרא שם חיבורו כן למרות שאין בו שום רמז לשמו או לתוכן חיבורו, והנה לשונו: "קראתי בשם זה החיבור אני המחבר יצחק ב"ר משה מפני חיבה יתירה שמצאתי בזה המקרא אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה, סופי תיבות ר' עקיבה ונכתב בפירושו ולא ברמז... ומפני החיבה הגדולה שהאיר הקב"ה את עיני שמצאתי את שמו נכתב בזה המקרא "אור זרוע", למדתי מכאן שיש לכתוב ר' עקיבה בה"א ולא באל"ף. אשריך ר' עקיבה שדוד המלך כתבך בנבואה בספרו".

ומוסיף שם ה"אור זרוע": "ואשריך

אחד מתלמידי ה"חתם סופר" מעיד בספרו שבשעה שהיו מוציאים את הספר תורה בתפילת כל נדרי היה רבו ואומר את המאמר המפורסם של רבי עקיבא, אשר בו נחתמת מסכת יומא, המסכת העוסקת בדיני יום הקדוש: "אמר ר' עקיבא אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים..." **והיה נותן טעם למנהגו, כדי שביום זה שנהרג יהיו שפתותיו דובבות בקבר ויבקש עלינו רחמים.**

הבחירה בין אב למלך נמצאת בריצוי החברים

והנה יש לנו לבאר מעתה השייכות בין מאמרו זה של ר' עקיבא ליום הכיפורים, שהרי כלל הוא בידינו שכשמוזכר מאמר מסוים במסכת מסוימת, אינו ענין מקרי, אלא בא לבטא את מהות המסכת, וכל שכן כאן אשר המשנה עוסקת תחילה בדרכי הריצוי שעל ידיהן ישיג האדם כפרה גמורה ביום הכיפורים, והיא מפטירה במאמר זה של ר' עקיבא, הרי שמאמרו של רבי עקיבא נחוץ מאוד כדי להבין על ידו מהותו של יום הכיפורים, הגם שבמושכל ראשון אין לו שום שייכות שכן הוא עוסק בטהרה שלעתיד לבא ולא ביום הכיפורים.

אכן ה'חתם סופר' עצמו כתב שם על המשנה לבאר באופן נפלא סמיכות המאמרים, ואלו דבריו: הנה קודם

הריגת רבי עקיבא היה ביום הכיפורים. ונמצא לפי זה שמה שאמרו בגמרא (ברכות סא, ב): "בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה, זמן קריאת שמע היה, והיו סורקים את בשרו במסרוקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים", היה זה **זמן קריאת שמע של יום הכיפורים.**

הא לנו שר' עקיבא קשור היה בקשר הדוק אל יום הכיפורים, עד שביום זה זכה ונזדמן לו מה ששאף כל ימיו וכפי שאמר לתלמידיו: "כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה, בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי מתי יבוא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו? והנה ביום זה נהרג על קידוש שמו יתברך ועלה ונתעלה לשמי רום.

והביא שם **בסדר הדורות**, שלאחר שהרגו את רבי עקיבא, מינתה המלכות שומרים לשמור עליו שלא יטמיוהו. בא אליהו הנביא (שהיה כהן) וביטל כהונה לכבודו וקברו.

רואים אנו מכל האמור שהנשמה הגבוהה ביותר שהיתה בעם ישראל, היתה נשמתו של ר"ע, אשר השיגה נ' שערי בינה, לעומת נשמתו של משה רבינו שהשיגה רק מ"ט שערי בינה. ונשמה זו שאפה להגיע לשלימות גדולה יותר, ומתי זכתה לכך? **בקריאת שמע של יום הכיפורים. ודבר זה אנו מזכירים כאמור מיד עם כניסתו של היום הקדוש.**

והנה אם האדם אינו שב מהעבירות שבין אדם לחבירו, הרי הוא מגלה בדעתו שהקשר שלו עם הקב"ה הוא כקשר שבין עבד למלך, שהרי הוא אומר בפירוש שאינו רוצה לפתור כעת את החשבונות שיש לו עם הקרובים אליו והוא משאיר אותם להזדמנות אחרת, ומדוע הוא שב כעת מן העבירות שבינו לבין קונו? אין זה אלא מחמת הפחד שהוא מפחד מן המלך. ולאדם כזה שמגלה כי הקב"ה הוא בבחינת מלך, אף הקב"ה מתייחס אליו כיחסו של מלך אל עבדו ואומר לו: איני מוחל לך עד שיבואו הייסורים וינקו את נשמתך. **אבל אם הוא שב גם על העבירות שבין אדם לחבירו, אזי הקב"ה מוחל לו בבחינת אח ורע וחוסך ממנו יסורים ומכאובים.**

ולכן לאחר שאמר רבי אלעזר בן עזריה שאין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חבירו, בא רבי עקיבא ואמר: היודעים אתם מה יהא חלקו של זה שמרצה את חבירו? "אשריכם ישראל" ומדוע? כי "לפני מי את מטהרין ומי מטהר את אתכם, לפני **אביכם שבשמים**" - **אביכם דייקא** ולא מלככם.

האב מנקה את בניו בכבודו ובעצמו

הרה"ק ר' שאול ידידיה ממאדז'יץ זיע"א בעל 'אמרי שאול' מסר בשם זקנו הרה"ק רבי שמואל אליהו **מזוואלין זיע"א**, על מה שנאמר (ויקרא

מאמרו של רבי עקיבא נאמר שם בשם רבי אלעזר בן עזריה: "עבירות שבין אדם למקום, יום הכפורים מכפר; עבירות שבין אדם לחבירו, אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חבירו". והנה הפירוש הפשוט הוא, שאם אין האדם מרצה את חבירו, אין יום הכיפורים מכפר לו על העבירות שבינו לבין חבירו, אבל על העבירות שבינו לבין המקום יום הכיפורים בוודאי מכפר לו. אולם ב"פרי חדש" וב"פלא יועץ" הובאה שיטה אחת שלפיה **אם אין האדם מרצה את חבירו, אין יום הכיפורים מכפר לו אפילו על העבירות שבינו לבין המקום, כי החיוב לרצות את חבירו מעכב את הכפרה הכללית.**

ומעתה יובן הפלא ופלא סמיכות מאמרו של רבי עקיבא למאמרו של רבי אלעזר בן עזריה, כי הנה הקב"ה יכול להתנהג עמנו בבחינת "מלך" ויכול להתנהג עמנו בבחינת "אב", וכפי שאנו אומרים "אבינו מלכנו". וכשהוא מתנהג עמנו בבחינת "מלך", אין אנו יכולים להתכפר מעוונותינו בלי עונשים ויסורים, שהרי דין הוא שהמלך אינו רשאי למחול על כבודו. אבל כשהוא מתנהג עמנו בבחינת אב או כאחים ורעים (וכפי שאמר רש"י במסכת שבת [לא, א] על הפסוק "ואהבת לרעך כמוך" באחד מפירושו, שתיבת רעך עולה על הקב"ה) **שחטאו זה לזה, יכולים אנו להתכפר מעוונותינו גם בלי עונשים ויסורים**, וכמו שנאמר (משלי י, יב) "על כל פשעים תכסה אהבה".

התורה עומדת על אהבת הזולת. על כן אמר: אם תקיימו מצוה זו במלואה, וכל אחד ירצה את חברו ויתקן את הפגמים שבינו לבין זולתו, אזי "אשריכם ישראל", כי כפרתכם תהיה שלמה על ידי אביכם שבשמים.

פירוד הענפים מעכב את הכפרה

עוד מצאנו ביאור נפלא בהבנת הקשר בין אחדות ישראל לכפרתם ביום הכיפורים בדברי השל"ה הקדוש (ר"ה תורה אור ק"א). ואלו דבריו: **הנשמות יש להן שורשים וענפים.** חלקי הנשמות הנמצאים בגופים בזה העולם, הם רק הענפים, ושורשיהם נמצאים למעלה תחת כסא הכבוד. **כשהקב"ה מתראה אל השורשים, נשפע אור אל הנשמות בהידבקן אליו והרי הן מתנקות ומיטהרות מאליהן.** והנה ביום הכיפורים הקב"ה מתראה אל נשמות בני ישראל ועל ידי כן הן מיטהרות ומשיגות כפרה גמורה. אולם כל זה יכול להיעשות רק אם אין שום פירוד בין הענפים, אבל אם יש ביניהם פירוד ח"ו, הרי זה מעכב את הדבר.

וזה לשון השל"ה: **"ועתה, אם ימצא בינו לבין חברו טינא, הרי הוא מפריד ומחלק השורש העליון, וכמעט מכניס בו שנאה שהוא פירוד, ואיך אפשר שיושפע עליו אור התשובה, והוא מפריד בו חס ושלום" –** וביאור הדבר, כי למעלה בכסא הכבוד,

טו, ל) "כי ביום הזה יכפר עליכם". הנה כפרה הוא מלשון קינוח, והנה מדרכו של עולם הוא, שמי שעוסק בקינוח התינוק מהטינופת שלו, הוא המשרת או המשרתת. וכשאלו עושים זאת, אינם שמים אל לבם לבכיו של התינוק. עושים הם את המוטל עליהם בכוח ותו לא. **אבל כשאם התינוק תקנח אותו, היא תעשה אותו ברכות ובנעימות כדי שלא יכאב לו.** על זה אמר רבי עקיבא: אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם? אביכם שבשמים! – **הקב"ה רוצה לנקותכם כי מוכרחים אתם להינקות, אבל לא יתן לאחרים לעשותו כי עלולים הם להכאיב לכם, אלא הוא עצמו יכפר עליכם ויזרוק עליכם מים טהורים ומבלי כל יגון ואנחה תצאו מלפניו זכים וטהורים.**

הוי אומר: לא סליחה לבד אנו משיגים ביום הכיפורים, אלא אף גם כפרה וחיטוי. **נשמתנו מתרחצת אז ומיטהרת מכתמיה. וברור הדבר שחמשת העינויים מסייעים לזה, שכן נחשבים הם כייסורים המכפרים, אבל בסופו של יום, הקב"ה מנקה אותנו בנעימות וברכות כאשר זה הרוחצת את בנה הקטן, ועל דא אמר רבי עקיבא: אשריכם ישראל.**

וב'שפת אמת' כתב, שרבי עקיבא הולך במאמר זה לשיטתו, שהרי הוא עצמו אמר: **"זה כלל גדול בתורה, ואהבת לרעך כמוך",** דהיינו **שכל**

שליח צבור 'כל נדרי', הולכים האוהבים זה אצל זה בבית הכנסת לבקש מחילה מחבירו, והוא לא שונא לו ולא מבקש רעתו, ויגיד עליו ריעו ויאמר לו, כי לא ידע ממנו שום דבר רע מעולם, כי אם טוב בהחלט. והנה 'אמת ושלוש נפגשו', ומוחלים זה לזה במקום שלא היו צריכין מחילה, כי היה לבם שלם זה עם זה כל ימיהם לעולם. אבל השונאים זה את זה נשארים במקומן, ואינם הולכים זה אצל זה, על דבר אשר לא קדמו אותו חבירו לילך אצלו בראש (כל אחד ממתין לחבירו שיקדים לפייסו), ומי כהחכם יודע פשר דבר, בין שני שונאים שהם חכמים בעיניהם, וכל אחד חושב בדעתו שהוא צדיק בריבו, בל למד צדק מ"רב", דבמקום גדולתו שם נראה גבורת ענותנותו, ללכת אחרי האיש הטבח ההוא, להוציא הדברים שיש עליו בלבו, אע"פ שהטבח חטא לו, כמו שפירש רש"י שם במקומו (וימא פז א, ד"ה ממציא נפשיה, וכו'). קל וחומר לכל אדם אצל השוה לו. וכל שכן לגדול הימנו, שילך אצלו לפייסו ויאחזנו ולא ירפנו, ובדברים ירצנו, עד שיאמר מרוצה אני, יענה ויאמר סלחתי, כפי כן לבי.

השל"ה הק' לימדנו **שהשגת הכפרה קשורה ואחוזה במצות "ואהבת לרעך כמוך"** (ויקרא יט, יח), **כי בלי שיהיה איחוד בין הענפים, לא יוכל אבינו שבשמים להתראות אל השורשים.** ושמא אפשר לבארו בדרך משל, כי האב הנמצא בשמחת נישואין של אחד מצאצאיו, אינו יכול להנות מן השמחה

כל השורשים חד הם, וכשהענפים מפרידים את עצמם למטה זה מזה, גורמים הם לשורשים גם כן להתפרד זה מזה, ואזי אין אור התשובה יכול להשפיע עליהם.

הנעלבים הולכים להתפייס עם העולבים

וממשיך השל"ה הק': "לכן, אנשי מעשה שבדור התנאים והאמוראים, אף אם היו הם הנעלבים, היו ממציאין עצמם לעולביהם, כדי שיתרצו זה לזה" - רגילים אנו שהמעליבים את חבריהם מסתובבים דאוגים בערב יום הכיפורים ברצונם לפייס את חבריהם כדי שיוכלו להשיג כפרה לעצמם. אנשי המעשה שבדור התנאים והאמוראים, הסתובבו דאוגים מפני שהיו מי שהעליבו אותם ורצו הם להתפייס עמהם ולהודיע להם כי הם סולחים להם בלב שלם כדי שיהיה איחוד בין הנשמות. **ידעו המה ברוב קדושתם שאם יהיה פירוד בין הדבקים לא יוכלו אף הם להשיג כפרה, ועשו כל טצדקי כדי להשיב את האיחוד לתיקונו.**

מחאתו של השל"ה כנגד המנהג הפסול לפני כל נדרי

עוד כתב השל"ה (ר"ה פרק דרך חיים תוכחת מוסר): למדנו מכל זה, שהחוטא בינו לבין חבירו, צריך לרצות את חבירו. ולא כמו שראיתי מקום, שנהגו בערב יום כפורים, סמוך להתחלת

לראות את תכלית הבריאה, ולכן חיפש דור דור ודורשיו, דור דור וחכמיו, עד שהגיע לרבי **עקיבא ושמע** **כלל גדול שבתורתו - ואהבת לרעך** **כמוך -** עצר ואמר: **"הנה זהו תכלית הבריאה" ושמח בתורתו.**

והנה באותו מזמור בתהלים נאמר גם (פסוק טז): "ימים יוצרו ולו אחד בהם", ואמרו על זה במדרש (תנחומא בראשית): "ר' יהושע אומר - ולו אחד בהם, מימים שברא הקב"ה, בחר לו אחד מהם, ואיזה הוא זה? יום הכפורים! שנאמר הלא זה צום שבחרהו (ישעיה נח, ו)".

מבואר מזה שאדם הראשון כשהסתכל וחיפש את תכלית הבריאה, בנפש מצא את נפשו של רבי עקיבא, ובזמן מצא את יום הכיפורים, והנה סוף דבר היה שרבי עקיבא עצמו הגיעו לשלמותו בעיצומו של יום הכיפורים.

העינוי שבציצוי

עוד זאת יש לדעת, על-פי הידוע שחלק מכפרת יום הכיפורים הוא על-ידי העינוי וכמו שציוותה תורה (ויקרא כג, לב) "ועיניתם את נפשותיכם", וכפי שנתבאר שכל דבר הקשה לו לאדם, יכול להתחשב לו כיסורים כדי לחסוך ממנו יסורים אחרים קשים ומרים. ומעתה, כשהאדם רוצה לילך ולפייס את חבריו על עוול שעשה לו בימים מקדם, יכול הוא לנצל את

כל עוד בניו רבים זה עם זה ואינם רוצים ליטול חבל בשמחה זו. חפץ הוא בשמחה כזו שבו כל הבנים אוהבים זה את זה ומתנהגים באחוה ורעות.

ועל פי זה נוכל להבין מה שפירש רש"י כי תיבת "לרעך" עולה על הקב"ה, כי שניהם קשורים זה בזה, ואין האדם יכול להידבק אל הקב"ה כל עוד הוא אינו באחדות עם חבריו מישראל. וכן פירשו הצדיקים לשון הפסוק "ואהבת לרעך כמוך אני ה'", נתכוון הקב"ה להודיע לאיש הישראלי: **אם אתה אוהב את רעך כמוך, אני ה', אני אהיה השלישי שישתתף אתכם, אבל אם אתם לא תהיו באחדות, אף אני לא אהיה עמכם.**

רבי עקיבא ויום הכיפורים - שניהם בלתי מובנים

האדמו"ר מטאלנא-ירושלים שליט"א השווה לענין זה דבר נפלא: הנה אמרו במסכת סנהדרין (לה, ב): "אמר ריש לקיש מאי דכתיב זה ספר תולדת אדם - מלמד שהראהו הקב"ה [לאדם הראשון] דור דור ודורשיו, דור דור וחכמיו, כיון שהגיע לדורו של רבי עקיבא שמח בתורתו ונתעצב במיתתו [שמת במיתה קשה], אמר (תהלים קלט, ז) ולי מה יקרו רעך אל [כלומר: כך עלה במחשבתי ואין לך רשות להרהר אחריו, וכאותו לשון המובא במנחות: "שתוק! כך עלתה במחשבתי"]."

וביאור הדבר: אדם הראשון ביקש

אביו וכדומה ואינו יכול לדבר עמו מחמת כן, הרגשתו רעה מאוד ודומה בעצמו כאילו משא גדול טעון על לבו, וכיון שאותה טינה מסתלקת ויכול הוא לשוב ולהסתכל בעיניו של בעל דבביה (לשעבר), נכנסת בו רוח חדשה ושלווה גדולה אופפת אותו.

דבר זה הוא סמל ודוגמא למה שמתרחש עמו בפנימיות נשמתו, **כי כפי שהוא מתאחד עם נשמות חבריו מישראל, כך יכולה הארת הקב"ה להאיר בו יותר ויותר וליתן בו נשמה חדשה** שאין בה שום כתם או לכלוך.

ולפי המתבאר מהספרים הקדושים שהובאו בתחילה, אין צריך לרצות את חבריו שפגע בהם דווקא, אלא **כל שהאדם יכול להרבות באהבת חברים, כגון על ידי שליחת מתנה או מכתב של חיזוק לאיש בודד וגלמוד וכדו', הרי זה משובח. כי על ידי זה הוא מוסיף לאחדות ישראל.** והנה נפתח לנו חלון חדש בעבודת יום הכיפורים, ואנו יכולים לנצלו על כל צעד ושעל, **כגון להתפלל בעד חברינו או להסביר פנים לחברינו, כי ככל נוסיף באחדות ישראל, כך נזכה לקבל יותר מהארה זו שמאיר עלינו אבינו שבשמים.**

ההזדמנות ולכוון שהקושי שבדבר זה, ימרק את חטאיו, שהרי ברוב המקרים תהיה לו בושה גדולה מחמת כן, כי הלא עד כה טען שהצדק עמו ואדרבה הלה צריך לרצותו, וכן יהיה לו קושי בעצם זה שהוא צריך להיכנע בפניו ולהודות על האמת וכו'.

אך לפי האמור, גם אילולא הייסורים שבדבר, **עצם זה שיתאמץ למעלה מכוחותיו** כדי להשיב האיחוד בינו לבין חבריו, ישפיע על נשמתו אותה הארה של התשובה ויזכה לכפרה גמורה וחלוטה מאת אביו שבשמים.

הצורה הגשמית מעידה על הצורה הרוחנית

והנה יש להתבונן בדבר נפלא: ידוע לנו שפעמים רבות הצורה הגשמית מצביעה על הצורה הרוחנית, וכמו למשל במצוות התורה, שהמעשה הגשמי מצביע על המעשה הרוחני. כשנכנסים אל הסוכה הכלולה מדפנות וסכך, מוכיח הדבר שאנו נכנסים לחסות בצל כנפיו של השי"ת וכן הלאה. אף כאן, הרי כולנו יודעים שאם האדם יש לו טינה על חבריו או על

תפילת כל נדרי נוסחה וטעמיה

עצמו קודם יום הכיפורים כדבעי, כן ירגיש יותר את ההתעוררות בלבו.

עשרתם? ערבתם? הדליקו את הנר!

כן סיפר הגאון מהרש"ם **מברעזאן** זיע"א על רבו הרה"ק ה'שר שלום' **מבעלזא** זיע"א, שהיה פונה אל שומעי לקחו בערב יום הכיפורים ושואל אותם על דרך שאמרה המשנה (שבת פ"ב מ"ז) לשאול בערב שבת: **עשרתם? ערבתם? הדליקו את הנר!** ומיד הסביר את כוונתו: עשרת הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים מסוגלים לתשובה. אכן, אם האדם התעצל; עברו עליו **עשרת הימים** ועדיין לא עשה תשובה, מוטל עליו לשוב בתשובה על-כל-פנים בערב יום הכיפורים. ואם עבר עליו גם יומו של **ערב יום הכיפורים** בלא תשובה, **חייב הוא להתעורר לכל המאוחר כאשר נטו צללי ערב, בעת הדלקת הנרות של החג הקדוש.** וזהו הפירוש: **"עשרתם"** - עברו עליכם עשרת ימי תשובה, **"ערבתם"** - כבר עבר עליכם גם יומו של ערב יום הכיפורים, **"הדליקו את הנר"** - התעוררו כעת בשעת הדלקת הנרות, כי זהו הרגע האחרון ועד מתי תתמהמהו?

הרוצה לזכות בהתעוררות קדושה זו, יש לו להקדים לבוא בבית הכנסת

הבכיה בעת אמירת כל נדרי

החל מתקופה קדומה נקבע לפתוח את תפילות יום הכיפורים באמירת "כל נדרי". והנה לפי הפשטות מדובר במסירת מודעה לבטל כל הנדרים והשבועות שייצאו מפינו מיום כיפורים זה עד יום הכיפורים הבא עלינו לטובה, והרי זה כאותה מסירת מודעה שעשינו בערב ראש השנה.

אכן בשם הרה"ק **רבי פינחס מקאריץ** זיע"א איתא, שמטעם זה בוכים בני ישראל בעת אמירת כל נדרי מה שלא עשו כן בשעה שהתרו נדריהם בערב ראש השנה, משום **שבערב יום הקדוש קודשא בריך הוא וכל פמליא דייליה יורדים לזה העולם לשמוע אל תפילות ישראל**, אלא שאין הם יכולים לשרות כאן מפני שהוא עלמא דשקרא, על כן **הקב"ה מעורר את לבות בני ישראל בכבי ובתשובה ואז הוא יכול לשרות בזה העולם עם פמליא דייליה.**

ונמצא לדברי הרה"ק מקאריץ שההתעוררות הגדולה בעת אמירת כל נדרי איננה נובעת מאמירת כל נדרי דווקא, אלא **מעצם כניסת היום, כי אז הקב"ה מעורר את לבות בניו בתשובה.** ואכן פשוט הדבר **שככל שירבה האיש הישראלי להכין את**

אית ליה רשותא לאסטוני, ביומא דכיפורי לית ליה רשותא לאסטוני", **שמטעם זה מתאמץ השטן הוא היצר הרע לפתות את האדם בערב יום הכיפורים** מפני שהוא יודע שעוד מעט קט יינטל ממנו כוחו להשטין.

וכן ראיתי מובא בשם הספר הקדוש "שפת אמת" שמאז שתוקן חטא העגל ביום הכיפורים לאחר ארבעים יום שהיה משה רבינו בשמים לקבל הלוחות השניות, **עושה היצר הרע כל טצדקי להכשיל את בני ישראל בכל ערב יום הכיפורים בכעס** שהוא אביזרייהו דעבודה זרה. **והעצה לזה היא לדעת מראש שהיצר הרע מחפש להכשילנו בכעס** ולהקדים מחמת כן את כל ההכנות כדי שנוכל להיכנס אל היום הקדוש מתוך מתינות ולא בחיפזון.

אנו מתירין להתפלל עם העבריינים

ומעתה נבוא אל תפילת כל נדרי. והנה בתחילה אנו מקדימים לומר "על דעת המקום ועל דעת הקהל... אנו מתירין להתפלל עם העבריינים", ודבר זה מיוסד על מאמר הגמרא (כריתות ו, ב): כל תענית שאין בה מפושעי ישראל אינה תענית, שהרי חלבנה ריחה רע, ומנאה הכתוב עם סממני הקטורת. וכיון **שבתענית מוכרחים אנו להיות אגודים עם כל נשמות ישראל, על כן אנו מתירים יחד את אלו מבין ישראל ששרויים בחרם או בנידוי מחמת איזו סיבה, כדי שנוכל להתפלל גם עמם.**

ולהתכונן אם באמירת הווידוי אם באמירת תפילה זכה כדי שבעת אמירת כל נדרי כבר יהיה בפנים. ואם תעלה לו מחשבה לאחר את אכילת סעודת המפסקת עד לרגע האחרון כדי להקל עליו הצום, ידע בבירור שעצת היצר היא, כי לפי האמת לא יכבד עליו תעניתו אם יקדים את סעודת המפסקת ברבע שעה, אלא שהיצר הרע בא לפתותו ברצותו למנוע ממנו ההכנה ליום הקדוש.

מעשה שטן בערב יום הקדוש

וראה זה דברים כדרבנות שיצאו מפי **הצל"ח** (דרוש ו אות יא) על אודות הנכנסים אל היום הקדוש בחיפזון: הימים הללו שמם מוכיח עליהם ימי תשובה, מי יודע ישוב ונחם על עבירות שבידו, וגדולה התשובה שמקרבת הגאולה ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב במהרה בימינו. והעיקר להיות אהבה ואחוה וריעות בין כולנו ולהשמר מכעס ומקטטות ומריבות, והנה מעשה שטן ביום הקדוש ערב יום הכיפורים רובם באים לידי כעס עבור דבר שטות (מחמת החיפזון והמהירות כדאיתא שם בפנים)... ואינו צריך אחר כך להביא הנר לבית הכנסת שכבר הגדיל המדורה מדורת הגיהנם שכל הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו.

כן איתא בשם **הבעש"ט** זיע"א כלפי מה שאמרו חז"ל (יומא כ, א): "השטן בגמטריא תלת מאה ושיתין וארבעה הוי, תלת מאה ושיתין וארבעה יומי

נדר ושכח לא נמצא שהוא ענוש בעבור שהוא קשור בנדרו ואינו מקיימו, בעבור זה תקנו הראשונים לומר זה שאם עשינו שום נדר ושכחנו אותו ולא נדע לקיימו אנו מתחרטין בכל אותן הנדרים ומתירין זה לזה.

וכן כתב בשיטה מקובצת (נדרים כג, ב) בזה הלשון: **ואנשי כנסת הגדולה תקנו לנו להסיר מן המכשול** כי כמה בני אדם יש שנודרים ושוכחים הנדר ואין באים לפני חכם להתיר ועוברין על נדרן בשוגג, ותיקנו שבתחלת יום הכיפורים בפתיחת תפילותיהם יתוודו ויתחרטו מנדריהם כדי שלא ישכחו הדבר. ובספרד נהגו לשליח ציבור אוחז ספר תורה בחיקו ואומר כל נדרי בקול רם וכל הקהל אומרים עמו, והטעם **כדי שיהא שכינה מסכמת עמהם בהתרה**. ויש מקומות שאין אומרים אותו, אלא שליח צבור אומר בשביל כולם. ואף על פי דאמרינן דאין אדם נעשה שליח לחרטת אשתו וכל שכן אחר בשביל חברו, הא אמרינן דאי מכנפי ממילא שפיר דמי, והכא ודאי עיקר אסיפתן להתפלל הוא ולהתוודות מעוונותיהם, ומתוך שנתקבצו לדבר אחר יתירו זה את זה.

לפי רבינו תם הנוסח הוא להבא

אולם ה**תוספות** (נדרים שם) הביאו בשם **רבינו תם** שהקשה על כך שלוש קושיות: א. בכל התרת נדרים בעינן חרטה לכל הפחות, וכאן אין אנו

לאחר מכן אומרים הפסוק "אור זרוק לצדיק ולישרי לב שמחה" אשר תוקן על-ידי האריז"ל, ומובא שמסופי תיבותיו יוצא ר' עקיבה לרמז על רבי עקיבא שנהרג על-ידי המלכות ביום הכיפורים.

עוון נדרים אין יום הכיפורים מכפר עד שישלם

והנה כל נדרי עצמו שהוא מעין התרת נדרים, לפי המבואר בר"ן ובתוספות בנדרים, תוקן תחילה לאמרו רק על נדרי העבר. ובטעם הדבר מדוע תיקנו לאמרו בערב יום הכיפורים עם דמדומי חמה, כתב בשבלי הלקט (סי' ש"ז) וזה לשונו: וטעם הדבר למה תקנו הראשונים לומר כך בלילי יום הכיפורים, משום דקיימא לן דעל כל עוונות שבתורה אם עשה תשובה יום הכיפורים מכפר, וראו הראשונים **ששום עון אינו מעכב את הכפרה, שאם יעשה אדם תשובה שלא יהא יום הכיפורים מכפר, אך עון הנדרים שאם נדר ליתן צדקה אין יום הכיפורים מכפר עד שישלם את נדרו**, שכל דבר שהוא מחויב אין יום הכיפורים מכפר כדתנן בכריתות חייבי חטאות ואשמות וודאין שעבר עליהן יום הכיפורים חייבין להביא אחר יום הכיפורים, אלמא אין יום הכיפורים פוטר מה שהוא חייב, והוא הדין אם חייב לקיים נדרו אין יום הכיפורים מכפר לו לפוטר עד שיקיים נדרו, ואם אדם זכור נדרו היה מקיימו, אבל אם

קהילות הנוסח הוא הן לשעבר והן להבא, וזה על-פי מה שכתבו הראשונים ליישב קושיות רבינו תם אחת לאחת. וכן כתב הרדב"ז בתשובותיו (ח"ד סי' לג) שהוא נוהג לאומרו גם בלשון עבר וגם בלשון עתיד "מיום כיפורים שעבר עד יום כיפורים זה ומיום כיפורים זה עד יום כיפורים הבא עלינו לטובה", וכן נהג הגאון רבי יעקב עמדין זצ"ל וכמו שכתב בלשונו (שו"ת שאילת יעב"ץ סי' קמה) "נראים דברי הקדמונים שנתקן על העבר, ואין לי בכך ספק בעולם, מכל מקום לחוש לדברי רבינו תם הואיל ויצא מפי אותו צדיק אני נוהג לומר בשתי הלשונות ולכפול הנוסח".

לפי כותבי העתים היו הנכרים משתמשים עם תפילת כל נדרי לפי נוסח של רבינו תם כדי להעליל על בני ישראל שאי אפשר להאמין להם, כי הנה הם עצמם מכריזים בקול גדול שאין כל תוקף לדיבוריהם. אך האמת שבאמירת כל נדרי אנו מוכיחים להיפך, שאנו יודעים מה רב תוקפו של כל דיבור ודיבור היוצא מפינו, מה שאין אומות העולם מבינים אותו כלל, ודווקא בגלל כן אנו באים נפחדים כל שנה מחדש להודיע שאין אנו רוצים לקבל על עצמינו שום נדר כדי שלא ניתפס ח"ו בעוון נדרים.

פותחים בשום חרטה. ב. להתרת נדרים צריך יחיד מומחה או ג' הדיטות וכאן אין לא זה ולא זה. ג. הרי קיימא לן להלכה שצריך לפרט הנדר כדי להתירו וכאן אין אנו מפרטים כלום.

ומכורח שלוש קושיות אלו מחק רבינו תם הגירסא "מיום כיפורים שעבר עד יום כיפורים זה", והגיה "מיום כיפורים זה עד יום כיפורים הבא עלינו לטובה". ופירש שאנו באים להתיר את הנדרים של השנה הבאה, וזה על-פי מה דאיתא בגמרא (שם): "הרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה, יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל".

והוסיף שם רבינו תם לבאר מדוע מוסרים מודעה זו בערב יום כיפור ולא בראש השנה כלשון הגמרא, וזה לשונו: ואף על גב דעומד אדם בראש השנה תנן ואנן ביום הכיפורים עבדינן, אשכחן יום הכיפורים דאקרי ראש השנה... ועוד שהוא סמוך לראש השנה, ולכך תקנוהו ביום הכיפורים לומר טפי משום דיום הכיפורים בטל מכל מלאכות ואיכא כנופיא טובא, ואף על גב דשרינן בכל נדרי אף חרמים ושבועות ואנן נדרים תנן, לאו דוקא נדרים, הוא הדין חרמים ושבועות, ומשום דבנדרים קיימנן קתני נדרים.

מנהג הקהילות לומר שתי הנוסחאות

ואכן ברוב המחזורים הנוסח הוא על-פי רבינו תם רק להבא. אולם בכמה

התרת שבועתו של הקב"ה

והנה כל זה הוא לפי המבואר

שבועות), הא תלת בני נשא יכילן למפטר ליה (הרי שלשה אנשים יכולים להתיר לו) ואינן תלת אבהן לעילא לקבליהו (והם שלושה אבות שהם חסד גבורה תפארת). ואם לא תתחרט (אם לא תתחרט על שבועתך) אנא בעינא מנך (אני מבקש ממך) ומכל אינן דמתיבתא דלעילא ותתא (ומכל הישיבה של מעלה ושל מטה) דתעביד בגין רעיא מהימנא דלא זז משכינתא בכל אתר (שתעשה בגלל משה רבינו שלא זז מן השכינה)...

וזה לשון הספר הקדוש "תפארת שלמה": בענין התפלה זו ביום האדיר והקדוש הזה, אשר קודם לכל התפילות בזה היום אנו מתחילים תפילת כל נדרי. אך הנה ידוע כי מיום שחרב הבית המקדש וגלינו מארצנו, השכינה הקדושה גם כן עמנו בגלות, וזה שכתוב (ירמיה מ, א) והוא אסור בזיקים לרמז על השכינה הקדושה. **ותכלית כל כוונתינו בתפלותינו צריך לשום לב על השכינה שתושע במהרה וממילא גם אנחנו נושע בכל הטוב.** על כן קודם התחלת כל התפילות ביום הקדוש והאדיר הזה, אנו מתחילין כל נדרי וכו' ואסרנא לא אסרי; היינו **שהשכינה תחזור במהרה למקומה ולא יהי' מסך המבדיל על-ידי עוונותינו ולא תהא עוד במאסר עמנו.** ושבועתנא לא שבועות; על דרך דאיתא בגמרא: נשבע הקדוש ברוך הוא שלא יבוא לירושלים שלמעלה עד שתבנה ירושלים שלמטה. **והנה אנחנו**

בראשונים על-פי תורת הנגלה, **ולפי זה ההתעוררות בערב יום הכיפורים הוא רק מחמת כניסת היום כאמור לעיל.** אולם במאמר **הזוהר הקדוש** המודפס במחזורים קודם כל נדרי מבואר להדיא שבאמירת **כל נדרי אנו באים לפעול** דבר נורא מאוד, והוא **להתיר את הקב"ה משבועתו שנשבע** שלא יבוא לירושלים של מעלה עד שלא יבנה ירושלים של מטה. ולפי דברי הזוהר, אמירת כל נדרי לכשעצמה יש בה כדי לעורר אותנו ולהעביר בנו רעד מכף רגל ועד ראש (צא וראה כמה מאוימים הם בני ישראל, אנשים נשים וטף, בעת אמירת כל נדרי).

והנה חלק מלשון **הזוהר** (תיקונים קמג, א): קם רבי שמעון על רגליו וסליק ידיו לגבי עילא ושבח למארי עלמא ואמר: רבון עלמא, עביד בגין שכינתא דאיהי בגלותא (עשה למען שכינתך הנמצאת בגלות) ואם איהי באומאה (אם היא נמצאת בשבועה) הא אבא ואימא דאינן חכמה ובינה יכלין למעבד התרה (מידות אלו יכולות להתיר את השבועה) הדא הוא דכתיב (ישעיה יד) ה' צבאות יעץ ומי יפר, אם התלמיד אומי (אם התלמיד נשבע) הרב (שהוא כינוי לחכמה) יכיל למעבד התרה, ואם נדר או נשבע בן דאיהו ו' (אם הוא"ו של שם הוי"ה נשבע) דלא יפרוק לה אלא דתהי בגלותא עד זמנא ידיעא (שלא יפרוק את השכינה אלא תהיה בגלות עד זמן ידוע) ונדר או שבועה איהו בי"ה דאינן חכמה ובינה ואיהו אתחרט (רוצה לומר אם גם יוד"ה וה"א שהם חכמה ובינה נשבעו, ועכשיו הוא מתחרט על

חולשתי. כן ידוע לך שכל מה שעשיתי בחודש אלול בכל השנים ואף בזו השנה, לא היה למעני אלא למען אחיי מישראל, ובכן בקשה אחת לי שתקל מעלי את חולשתי ותאמר "סלחתי כדבריך". ריבון כל העולמים, אם תאמר שאינך יכול לומר סלחתי כדבריך מפני שחסרים צדיקים בעולם, הנה יש צדיק ברימנוב ושמר רבי מנדליה מפשיטיק (הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זיע"א) אשר יכול לעמוד כנגד כל צדיקי הדור. ואם תאמר שאינך יכול לומר סלחתי כדבריך מפני שאין לנו אורים ותומים, הנה יש חוזה בלובלין שמאיר כאורים ותומים. ואם תאמר מפני שאין בעלי תשובה בעולם, הרי אני מעיד על עצמי שלמרות חולשתי הגדולה אני מוכן לעשות תשובה בעד כל קהל ישראל, ובכן אני חוזר ומבקש שתאמר "סלחתי כדבריך".

כך דיבר המגיד מקאזניץ שלש פעמים כבן המתחטא אצל אביו והתחנן בפניו שיאמר "סלחתי כדבריך", ובסוף אמר "ויאמר ה' סלחתי כדבריך".

וכשסיפרו על כך להרה"ק מרוז'ין זיע"א, קרא ואמר: **אני מאמין באמונה שלמה שאלמלי לא היה המגיד מקאזניץ שומע התיבות סלחתי כדבריך יוצאות מפי הגבורה, לא היה ממשיך בתפילתו. אין זה אלא ששמע מפי הגבורה "סלחתי כדבריך"**

עם קדושו, כשאנו רואים שבעוונותינו הרבים נמשך כל כך זמן רב והשכינה הקדושה עמנו בגלות, אנו מתפללים שהשכינה הקדושה מהרה תשוב למקומה ולא תהא במאסר עוד, ואף שמחמת עוונותינו הרבים עוד אין אנו מוכנים לגאולה השלימה, על כל פנים למה תהא היא עמנו בגלות. ואף שנשבע השי"ת שלא יבוא לירושלים שלמעלה עד שיבנה ירושלים שלמטה, הנה אנו מתירים השבועה הזו ואומרים ושבועתנא לא שבועות, היינו השבועה שהוא עבורנו כנ"ל לא שבועות.

ויאמר ה' סלחתי כדבריך

לאחר כל נדרי אומרים הפסוקים: סלח נא לעון העם הזה כגודל חסדך וכאשר נשאתה לעם הזה ממצרים ועד הנה, ויאמר ה' סלחתי כדבריך. מסופר על המגיד הקדוש מקאזניץ זיע"א, שבשנתו האחרונה, ימים ספורים קודם הסתלקותו (נסתלק בערב סוכות) עצר לפני הפסוק "ויאמר ה' סלחתי כדבריך" ואמר: רבונו של עולם, מי יכול למלל גבורתך? וחולשתי אף היא אין אחד מכיר בה מלבדיך (כפי הידוע היה גופו הקדוש חלוש מאוד). נוהג הייתי להתפלל כל שנה לפני העמוד ביום הכיפורים, אך השנה כבר לא התפללתי לפני העמוד, וידוע לך שהוא מחמת גודל

מוקדים להשיג הקונטרס 'הביני'

ארצות הברית

44 Grove Spring Court

52 Main Street
845-517-9722

ביהמ"ד בית נפתלי בעלזא

ביהמ"ד קארלין סטאלין

ע"י המקוואות

לעיקוואוד

מאנסי

מאנרא

אויב ווילט איהר אנטייל נעמען אין דעם זיכוי הרבים, סיי פארקויפן אין אייער שוהל \ מקוה א.ד.ג. אדער נעמען א חלק אין די הוצאות, ביטע רופט: **305-338-4827**

ארה"ק

בית המדרש בית שלום רחוב בעל הנס רובע ז'

בית המדרש בית דוד שאול רחוב ר' חנינא בן דוסא רובע ז'

בית המדרש בית נפתלי רחוב יהודה הנשיא רובע ז'

בית המדרש בעלזא מרכזי רחוב חטיבת הנגב רובע ג'

בית המדרש הגדול 'נדבורנא' קרית נדבורנא

חנות 'מול איצקוביץ' רחוב הרב שך

שכונת הבעש"ט 052-760-0162

אשדוד

בני ברק

פתח תקוה

המעוניין להפעיל מוקד מכירות וכן לתרומות עבור הוצאות ההפצה
ניתן לפנות ל **050-414-4718** (באין מענה ניתן להשאיר הודעה)